SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 78 cijena 40 d

Somtow Suchartikul:

AKVILA

i druge najljepše sf pripovijetke

DVANAESTI MINI YU-SIRIUS

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

= Moj povojničeni osobni prijatelj i polemički protivnik Boris Marini piše mi iz JNA: »'Riječ' Ti se nekako otromboljila, nije više ubadačka i podbadačka kao nekoć; nisi li se to, Boru, zamorio?« — Sto da mu odgovorim, dragi čitatelju? Naime, znam da se čovjek ne može zamoriti od vrckavosti i peckavosti, a znam i da »riječ« ne može biti baš u svakom broju polemička. A nešto i ne znam: ima li smisla sada, nakon pet godina »riječi«, mijenjati ovakav oblik komuniciranja s Vama, dragi čitatelju? Možda bi bilo najbolje da Borisu uopće ne odgovaram ja, nego da to učinimo zajedno, Vi i ja, dragi čitatelju? Ako se slažete s tim prijedlogom, javite mi — u uobičajenoj maniri naše suradnje — svoj prijedlog odgovora. Ja čekam... a i Boris.

= Od jednog člana beogradskog kluba "Lazar Komarčić« primio sam pismo koje otvara konkretnim primjerom zanimljivo područje objektivnosti kriterija. Naime, nekoliko priča iz kruga tog kluba SIRIUS je pozitivno ocijenio, a neke i objavio (Zaboravljeno osećanje, Dokaz, I dabogda...), a to su priče koje su se na klupskim čitanjima plasirale relativno nisko. Istodobno, priče koje su klupski dvomjesečni pobjednici nisu prošle kroz SIRIUSOVO recenzentsko sito. — Očito je riječ o različitosti kriterija. SIRIUSOV kriterij temelji se na nekoliko praktičko-teorijskih napisa domaćih i stranih autora objavljenih u SIRIUSU i praktički se ne mijenja od prvoga broja — osim u strogosti. Sjedite li čvrsto, dragi čitatelju? Sjedite? Onda čujte ovo: SIRIUSOV kriterij NUŽNO mora postajati postupno sve stroži prema domaćim pričama, a sve blaži prema stranim! Evo i mog objašnjenia tih bogohulnih riječi koje nisam izmislio nego do njih došao praktičkim iskustvom, radeći u SIRIUSU; sve Vaše priče koje su »za« držim poslagane prema njihovoj kvaliteti (odmjerenoj gore spomenutim kriterijima) i svakodnevno promatram kako neke Vaše priče, koje su prije tri-četiri godine bile svojom kvalitetom pri vrhu hrpe i zamalo ušle u SIRIUS, danas čame na njenom dnu. Naime, hrpa s vremenom raste, i to samo u svom gornjem, kvalitetnijem dijelu, iako se samo iz njega i uvrštavaju priče u SIRIUSU. S inozemnim je pričama drukčije. SIRIUS je od početka inzistirao na objavljivanju najvrhunskijih sf priča, napisanih uglavnom u toku posljednjih pedesetak godina. Kako je broj priča takve kvalitete ipak ograničen, kao i produkcija novih takvih priča (u toku sedam SIRIUSOVIH godina nije se moglo napisati toliko priča vrhunske kvalitete kao u onim godinama prije SIRIUSA), nema druge nego smanjivati strogost

kriterija. Perspektiva takvog kretanja je očita: sve vodi prema izjednačavanju kriterija za domaće i za strane priče, a i prema izjednačavanju njihove kvalitete... A da se sad vratim na početak: zaista ne znam u čemu je razlika između SIRIUSOVIH i klupskih kriterija, a to i ne mogu doznati sve dok poznajem samo one prve.

= Još o kriteriju: »Samo u broju 76, među prihvaćenim pričama je oko polovine SF-vic, što po mom uverenju nije dobro, jer sa jedne strane ukazuje da smo još uvek nesposobni da pišemo S potkovanu F literaturu, a sa druga podržava se uverenje da SF-vicevi lakše prolaze, što nije dobro.« — Kad smo malo prije vidjeli na stvarnom primjeru SIRIUSA i Vaših priča u njemu kako kvantiteta rađa kvalitetu, mogli bismo se dodatno upitati: da li se tu rađa kvantiteta priča — ili broja slova u njima? Naime, SIRIUS ne forsira vic-priće na račun onih dužih (sjetimo se nipošto vic-priča potpisanih s Mateljan, Popović, Nikolić, Mikuličić, Furtinger, Devlić, Đokić, Jovanović i — naročito — Pihač). A da vic-priča također može biti vrhunska svjedok je, na žalost pokojni, Fredric Brown, koji je čak izdao knjigu sa 47 takvih priča (iz koje su mnoge objavljene i u SIRIUSU). Uostalom, imam i ovakvih Vaših pisama »Stalan sam čitalac SIRIUSA i mogu vam reći da je on veoma dobar, ali mislim da bi bio još bolji da objavljujete više Mini-SF.... Kad smo već kod toga: kako Vam se sviđa ovaj dvanaesti mini?

= Imam i ovakvo pismo: »Pošto vidim da ste u poslednje vreme napustili praksu prebacivanja teksta na ijekavicu...« — A, molit ću lijepo, kada smo GAJILI takvu praksu? Navedite naslov samo jedne priče objavljene u bilo kojem SIRIUSU u kojoj je tekst »prebačen na ijekavicu«! A maštu, kojom očito ne oskudijevate, radije trošite na pisanje dobrih priča. Ono što zamišljate da je stvarno, najprije provjerite je li doista tako, pa onda tek napišite. I to, po mogućnosti, bez gramatičkih grešaka, bar u svojoj rečenici: »...postavljam jedan jedini uslov: ne menjajte u njoj ni jednog jedinog slova.« Kaže se; jedno jedino slovo. Jer slovo nije živo biće. Ili je možda i ono, u Vašoj bujnoj uobrazilji, »prebačeno«, te tako — progmizalo?

Neubadački (tj. tupo) Vaš
Borivoj Jurković

Akvila

Somtow Suchartikul:

Aquila the God

Preveo Žarko Vodinelić

Čim sam stigao u Tenu Novu kao novoimenovina prokurator imperatora Domicijana u provinciji Lakociji, poduzeo sam sve uobičajene mjere: dao sam obnoviti prokuratorsku palaču u Cezareji na Miset abilisu, naredio impresariju Lukreciju Lupusu da nabavi dovoljno zastrašujuće životinje i gladijatore za tjedne igre u moju čast i poslao grupe nadzornika da pregledaju akvedukte, hramove i druge javne građevine Sto su ih podigli moji prethodnici.

U svoje sam vrijeme proputovao veći dio rimskoga svijeta — kao turist bio sam u Egiptu i Hispaniji, a kao vođa Trideset četvrte legije u Daciji i na istoku do Kapadokije gdje sam se sukobio s Partima. Ali nisam bio spreman za Terra Novu. Upozorili su me da je to područje veliko bar koliko i preostali dio carstva; da su dvije provincije koje su pod našom kontrolom, Irakvavija i Lakocija, velike poput Evrope, divlje i neprohodne, te da vrve divljacima svih vrsta i jezika. Čuo sam o moćnom Mizerabilisu, rijeci duljoj od Nila, o gorju Saksozi, planinama na granicama carstva, prema kojima su Alpe i Kavkaz pravi patuljci. No nijedna od tih priča — pa čak ni moj prethodni susret s plemenom Lakoćana koje mi je pomoglo u borbi s Partima — nije me toliko zaprepastila kao stvarnost. Najčudnije su bili sitne pojedinosti: goleme kočoperne kokoši, sela od kožnih šatora, pernati izgled mojih novih podanika. A udaljenosti! Trebalo mi je gotovo tri mjeseca, čak i uz pomoć novih modernih brodova, da stignem u luku Eborakum Novum, a zatim još mnogo mjeseci putovanja kopnom i uz rijeke dok sam stigao u područje kojim je trebalo da vladam.

Moj prvi neslužbeni čin sastojao se u tome da sam dao podići mramorni kip Akvile i postaviti ga u atriju svoje palače. Barbar Akvila, poglavica tetonskog plemena Lakoćana i carev ljubimac, bio je, naime, odgovoran za to što sam se našao u ovoj zabačenoj divljini. Ah, nije on mislio ništa zlo, siguran sam. A to je, uglavnom, i bila posljedica

Domicijanovih godišnjih čišćenja podanika koji napreduju. Ali ja sam bio ovdje, a on je bio u Rimu i bez sumnje uživao u svim onim blagodatima koje ja nisam mogao imati: paunovim mozgovima, sirevima, još neizlegnutim puhovima natopljenim medom i vinom, u finom grčkom vinu kojega je jedan jedini vrč ovdje stajao cio zlatnik.

Svaki sam dan sjedio u prokuratorskoj stolici i potpisivao dokumenta ili izricao presude. Pri tom sam gledao ravno u lice toga kipa. Pobrinuo sam se da ga kipar ne načini nimalo laskavim: kljunast nos, perjanica od raščerupanog orlovog perja, čupava ljepljiva kosa, pogrbljena ramena, priglup izraz lica; sve se to vrlo jasno vidjelo. Kad sam bio osobito zlovoljan, gađao bih ga trulim voćem.

Uistinu, upravo sam to činio jednog sudbonosnog jutra, kad sam ustanovio koliko je nastrana, nemilosrdna i žestoka Domicijanova odbojnost prema meni.

Sjedio sam na ležaljci kraj fontane, učeći svoju jutarnju lekciju lakocijskoga. Moj učitelj iz djetinjstva, Nikije, koji je prije mene došao u Lakociju, zadao je sebi kao životni zadatak da prouči lakocijska narječja i sastavi golemi lakocijsko-grčki rječnik. Bilo mi je lakše učiti od njega nego od kakvoga divljaka. Iako je prošlo gotovo četrdeset godina otkako sam sjedio na njegovim koljenima i sricao abecedu, činilo se kao da se ništa nije promijenilo.

— Ne, gospodaru Gaju — govorio bih on, upirući prstom u svitak pergamenta na kojemu sam ustrajno pokušavao prevesti Virgilija s latinskoga na lakovijski, služeći se transkripcijom s grčkim slovima koju je Nikije izumio (lakocijski divljaci su se, naime, prije našeg dolaska u pisanju služili jedino slikama). — Nikako. Vidite, ovdje ste napisali **mit'aviču** što znači »moja žena« i **mit'ačink'ši**, što znači »moj sin«. No vidite, »sin« se slaže s **unutrašnjim** posvojnim pridjevom i stoga mora jednostavno biti **mičink'ši**. Vanjski posvojni pridjev upotrebljava se za otuđive ili udaljene predmete ili osobe, kao što je žena od koje se, naposljetku, možete rastaviti, dok sin...

— Prokletstvo! Kako si uopće naučio sve te gluposti?

— Bio sam nekada rob, gospodaru. Robovi uče vrlo brzo jer inače završe u cirkuskom spektaklu.

Zavitlam pola bundeve prema Akvilinu licu.

Upravo u tom trenu začuje se paklenska buka pred palačom. Odzvanjali su udarci kopita. Zveckali su štitovi i oružje.

— O ne — rekoh — ne još jedna kaznena ekspedicija!

Trube su odjekivale. Robovi utrčaše i počeše krpama čistiti Akvilu.

— Posjet! — reče Nikije. Prikupljajući dostojanstvo dok mi je moj osobni rob pružao službenu odoru, uspeo sam se stepenicama do svoje prokuratorske stolice. Jahači su se već bili približili. Robovi i službenici iznenada se užurbaše pred glavnim ulazom u atrij, a zatim se raspršiše iza glasnika na konjima, dok su trube zavijale isprekidano

i neskladno.

— Ti divljaci! — uzviknuh. — Čovjeku ujašu u kuću! Nikije, neka ih pogube ili išibaju ili tako nešto kad budu odlazili.

Jahači siđoše s konja.

Prepoznao sam četvoricu pretorijanaca u sjajnim novim uniformama. I zgodnog, prekomjerno odjevenog paža koji je nosio pergament na srebrnom pladnju. A iza njih — u togi nalik na senatorsku — starac s kljunom umjesto nosa, a na glavi mu smiješna kaciga, neukusan spoj zlatnog lovorovog vijenca i ratničkog štitnika od orlova perja.

— Akvila! — povikah.

— Vidim da se na pravi način koristiš mojim kipom, dragi moj generale Gaju — reče on, prilazeći mom tronu i znatiželjno promatrajući robove koji su trljali bundevom umrljan nos mramorne statue.

— Što se to tebe tiče? — oštro odvratim. A zatim me savlada ganu tost. — O, Akvila... Tako sam jadan ovdje! — Strašno mi je nedostajao i nikad nisam imao dovoljno hrabrosti da to sebi priznam. Siđoh s trona i pođoh dolje da ga zagrlim. — Prijatelju moj! Da li me se car još sjeća? Možda je mrtav, a neki od mojih prijatelja je na prijestolju?

— Hajde, hajde, glavu gore i sve što uz to ide, znaš — reče on.

— Provedeš godinu dana u Rimu i govoriš baš kao maj otac — rekoh, a on slegne ramenima.

— Na posao, Gaju; i mislim da će biti najbolje ako se opet popneš na taj tvoj službeni tron...

— Usuđuješ mi se zapovijedati? — zastanem. On podigne ljubičasto obrubljen nabor svoje senatorske toge i zavitla ga meni u lice.

— Ja nisam divljak, znaš. Zapravo, car me je postavio odmah ispod prokuratora... iako sam otvoreno odbio tu čast. Ustanovio sam da čovjek prije ili kasnije nestane u čistkama.

Ponovo se uspeh na svoj tron. Sada sam bio glas Senata i rimskog naroda, odnosno govorio sam u ime cezara. Lice mi poprimi prikladan prijeteći izraz koji odgovara mojoj ulozi

— To je dobar dečko. — Namjerno sam prečuo taj pokroviteljski prizvuk. — Unatoč petominutnom entuzijazmu, već sam priželjkivao da se drski divljak nađe u nekom lijepom vrelom kutiću u Hadu. Nato Akvila istupi i stavi mi nekakav predmet u ruku, hladan i glatak. Bacih pogled na nj.

Bio je to mali kip, izrezbaren u nefritu, dug tek nekoliko palaca, ali izrađen raskošno. Bio je to kip djeteta — spol se nije mogao nazreti — lik uhvaćen u nekom nadnaravnom preobražaju jer su mu se dijelovi lica i tijela pretvarali u obrise neke divlje mačke, možda leoparda ili tigra. Nije zapravo to bila baš lijepa figura. Svaki grčki umjetnik

naširoko bi rogoborio zbog njezine neproporcionalnosti, potpunog zanemarivanja prirodnog držanja čovjeka. No izraz toga djeteta me zaokupio; ono je bilo puno boli i radosti, neljudsko. Znao sam da je to lice nekakvog božanstva.

— Što je to? — upitah Akvila reče:

— Došao je u Rim nakon Trajanove pobjede, dio golemoga plijena iz pohoda na Seminoliju i Kirokidijsku konfederaciju. Cezar je bio toliko zatravljen kipom da je tjednima buljio u nj, zanemarujući upravljanje. Nije čaak sudjelovao ni na uobičajenim proslavama i orgijama.

Promatrajući maleni kip shvatio sam.

— No u kakvoj je kulturi oblikovan taj predmet? Jedini predmeti od nefrita koje sam ikada vidio došli su s dalekog istoka, svilenim putem iz carstva žutog naroda koji nitko kada nije vidio. No ova se izrada razlikuje od njihove, nije bog za kojeg sam do sada čuo.

— Generale Gaju, riječ cezara! — reče Akvila.Trube zabrujaše. zvonko, a zatim mi netko pruži srebrni pladanj s pergamentom.

Pročitao sam ovo:

*

Gaju Papinijanu, prokuratoru lakocijskom, od božanskoga Domicijana, pozdrav.

Gaju, staro momče!

Mislio si da si mi izvjetrio iz glave, zar ne? Mislio si da te više nikad neću gnjaviti, ha, tamo usred divljine, gdje su ti jedino društvo barbari? E pa, krivo si mislio, bojim se. Moj slavni smisao za humor nuka me da izdam nova naređenja.

Imam novog ljubimca na dvoru, Leukipa, sina filozofa Epaminonde, iz čijih su vizija proistekli automobil i brzi jedrenjak. To je jedan od onih učenjaka, znaš. On je preračunao stare iznose drevnoga Eratostena i zaključio da je Eratosten napravio veliku grešku u svojoj procjeni duljine Zemljina opsega. Rezultat toga je da se legendarno Središnje carstvo, koje hindski trgovci nazivaju Kin ili Kina, vjerojatno nalazi negdje usred velikog kontinenta Terre Nove. Ovaj mali kip — od kojega se teško rastajem — još je jedan dokaz za to, jer svatko zna da jedino kineski narodi poznaju umijeće rezbarenja nefrita.

Dakle, možeš li već pogoditi, dragi moj Gaju, kako te namjeravam upropastiti? Da, zaista! Želim još ovakvih stvarčica. Želim da se smjesta pronađe to carstvo. S vremenom ćemo poslati nekog pravog generala, nekoga sposobnog kao što jo Trajan, da osvoji tu zemlju, no u međuvremenu želim da ti istražiš područja preko granica Carstva, sve dok ne pronađeš Kinsko carstvo. Mala skupina ljudi bit će dovoljna, ništa veliko, jer nemam namjeru da to plaćam iz kraljevske blagajne dok gomila vani urliče tražeći još kruha i igara!

Očekujem nekakav izvještaj, Gaju Papinijane. I pazi — motrim na te. Još nisam zaboravio što je tvoj otac učinio jadnom starom Neronu.

Sretno,

Tit Flavije Domicijan, cezar, August, Božanski vladar svijeta, Petar Patriae, Pater Maximus Candidusque, et cetera, et cetera.

*

— Jao meni, Akvila — rekoh, pružajući pismo Nikiju.

— Ovo je besmisleno! — reče Nikije. — Eratostenovi iznosi su sigurno točni jer je on izmjerio paralaksu Sunčeve sjene na dva različita mjesta u Egiptu. A osiin toga, potreban je dodatni prostor. Naposljetku, kamo odlazi Sunce kad se njegove kočije zaustavljaju krajem dana? Gdje žive sva božanstva svijeta i gdje su tisuće rajeva i pakla, ako ne u »izgubljenom« prostoru?

— Osim toga — dodah — ovo naprosto nije djelo kinskog umijeća. Kladim se u dvadeset talenata. Zar je Domicijan poludio?

— Na žalost, Gaju, kad bih se bar mogao s tobom složiti — reče Akvila. — No slučajno znam da je cijela ova smicalica jednostavno pomalo maštovit, zaobilazan način da dođeš na red za čistke. Znaš, jednostavna pogubljenja i tome slično nisu više u modi u Rimu. Štoviše, bio sam prisutan na samoj gozbi kada su Domicijan i Leukip (koji, bojim se, dijeli s carem i krevet, a nije mu samo pouzdan prijatelj) smislili tu zamršenu naučnu spletku dok su se utapali u bezbrojnim vrčevima kjantskoga vina.

Bio sam bijesan.

— To me izjeda — rekoh — osobito kjantstvo vino. **Onze majahu kte lo!** — dodam (bila je to jedina psovka koju sam znao), nadajući se da ću ostaviti utisak na Akvilu svojim poznavanjem lakoćijskog jezika.

Umjesto toga on i Nikije prasnuše u gromoglasan smijeh.

— Ne bi trebalo da ti se podsmjehujem, generale — reče Akvila — no upravo si mi rekao da ću obaviti neizrecivi čin nad tvojom svetom osobom.

— Oh, oprosti. Opet kriva zamjenica, ha? — odgovorih. Htio sam reći da bih to učinio caru.

— Da, trebalo je da upotrijebiš nominantivni prefiks va. No šalu na stranu, tada sam shvatio da te se Domicijan namjerava riješiti i, osim toga, da se namjerava đavolski našaliti s tobom. Zbog toga sam tražio da ti osobno donesem poruku, a cijelo vrijeme pretvarao sam se da umirem od smijeha zbog cezarove sjajne dosjetljivosti. Znaš, jedino ti ja možda mogu pomoći da riješiš zagonetku nefritskog kipića. Osim toga, postalo mi je dosadno u Rimu. Dekadencija! Kad vidiš jednu orgiju, vidio si ih sve. A moji lakocijski suplemenici, koje su se naselili u Kapadokiji, raskalašili su se, svi do jednoga Odali se pijančevanju i orgijanju a neki su se počeli boriti u areni Ogorčen sam. Gaju. Poći ću s tobom u potragu za Cezarevim zlatnim runom.

— Ali rekao si da znaš...

— Možda je tako. To je legenda i ništa više. Legenda o narodu koji živi negdje daleko na jugu, klanja se čovjeku-jaguaru i rezbari tajanstvene kipove. Koliko znam, možda je već izumro.

— A kako se ti ljudi zovu?

— Ne znam kako oni sami sebe nazivaju. Ali Apaksijanci iz pustinje ponekad pričaju o drevnom narodu koji je stvorio kraljevstvo i naziva se Almecima...

*

Za nekoliko dana krenuli smo niz veliku rijeku Miserabilis, putujući brodom točkašem. Ponosio sam se tom novom akvizicijom. Epaminonda Aleksandrijski, koji je usavršio parni stroj i zatim bio pogubljen zato što nije htio odati svoje tajne, prvobitno je napravio takav brod za Neronov službeni posjet Egiptu, tako da bi cezar mogao putovati Nilom kako mu pristoji. Ponekad se brod kretao na paru, no češće je veliko kolo neprestano okretala skupina robova. Bile su to nepokretne, nekorisne lijenčine, zarobljeni pripadnici algonkijskih i atapaskanskih plemena s ledenog sjevera, koji nisu bili civilizirani čak ni kao donekle romanizirani Lakoćani.

Protekao je dosadan mjesec dana. Ja, Nikije i Akvila počivali bismo u našim državničkim ležaljkama. Elegantan maleni hram posvećen Minervi krasio je jednu stranu broda, dok je pramac bio izrezbaren u obliku Najade u prilično pornografskoj pozi i optočen s nekoliko talenata čistoga zlata. Ukrasi su po raskoši podsjećali na Rim, ali ne i hrana i piće. Nekoliko tjedana jeli smo samo meso bizona — pirjano, kuhano, pečeno, prženo, ali nikad se to stvorenje nije preobrazilo u nekakvo ukusnije jelo. Akvila je u meni izazivao gađenje jer je često jeo sirova jetra. Čak ni sada kad je bio senator nije se odrekao svih svojih ogavnih barbarskih običaja.

Lakocija je sporo odmicala — bilo je to golemo područje — i uskoro su nas izmorile beskrajne ravnice. Ovdje-ondje naišli bismo na maleno svetište cezaru jer je urođenicima bilo ljubazno dopušteno da mu se klanjaju, ali u liku njihova pomalo nejasnog božanstva Vacatanke, boga čija se neodređenost može jedino usporediti s bezobličnim predmetom štovanja kod Judejaca. Bila je to lijepa zemlja, ali želio sam da je već jednom prođemo. Naređivao bih da jače bičuju robove, ali nije bilo koristi.

Uskoro smo prošli uz posljednju graničnu tvrđavu. Naišli smo na nemirne vode na ušću rijeke Okajo u Miserabilis. Sada smo bili na neprijateljskom teritoriju. Na brodu smo imali mnogo katapulta i balista. Lakocijskim centurionima naredio sam da nepiestano izviđaju. Na lijevoj obali bila je Kadonija, a na desnoj Navahija. Tako su prvi istraživači nazvali te zemlje, i to po glavnim jezicima kojima su se služili divljaci. Ali o njima smo znali malo, a imena mi nisu ništa

značila.

Jednoga dana doručkovali smo na palubi. Upravo sam trpao u usta komade bizonova mesa kada začuh piskav, fijukav zvuk. U nevjerici buljio sam dok je strijela prošla kroz meso, uletjela u Minervin hram i pribila moj doručak na bradavice božićinih grudi.

— Što... — počeh.

— Neprijatelji na konjima uzduž broda, generale, visočanstvo! — povika centurion. — Pobili su polovicu pratnje.

— Otpremite ih do vraga! Ne mogu sada pokvariti sebi doručak, valjda znate.

— Dolje, Gaju! — začuh Nikijev povik. Poslušah ga, a zatim se na nas sruči kiša strijela sa svih stranaa.

— Izvadite katapulte! — zaurlah. — Bičujte robove, možda im uspijemo pobjeći! — Kad sam pogledao prema gore, opazih bičevaoca kako se grčevito hvata za strijelu u svome vratu; zatim se skotrlja s kola. Robovi, koji su bili okovani u lance, nisu mogli pobjeći i stoga su urlali od straha.

— Vraga, Kina! — povikah. — Nećemo se živi izvući ni iz Lakocije! — Zatim utrčah u Minervin hram i zakračunah vrata. Nikije je već bio tu, ponizno grleći oltar, dok je Akvila mahao rukama i izvodio neki skakutavi ples, zviždučući jednolično. — Akvila, učini nešto! Ti si nekakav stručnjak za divljake.

— Ja i činim nešto — reče on i nastavi plesati. — Slučajno, ovaj je ratnički ples odlično protusredstvo i od njega ćemo postati potpuno nevidljivi za Apaksijance.

— Apaksijance ...?

— Da — reče on, ne prekidajući ritam svoga plesa. — Oni su najhrabriji od svih plemena. Ne čudim se što su došli pustošiti ovako daleko jer često upadaju i na teritorij što su ga okupirali Rimljani.

Bilo ih je nekoliko desetaka. Jahali su gore-dolje po plićaku rijeke, urlajući i napadajući nas. Njihova se valovita kosa, pričvršćena trakama od starih krpa, vijorila za njima. Bili su to najodrpaniji i najkrvoločniji divljaci koje sam vidio.

Akvila prestane plesati.

— *Huka hej!* — povika. U napad!

— Ali bojni strojevi...

On širom otvori vrata hrama. Lakoćanski stražari puštali su konje iz potpalublja.

— *Huka hej!* — povikaše oni uglas. Apaksijanci su navaljivali kroz vodu ravno na naš brod, zasipajući nas strijelama.

— Katapulte! — zaurlah, istrgnuh bucinu iz ruku zaprepaštenog roba i sam puhnuh u nju. Strojevi su bili spremni. Poletje golemo kamenje i pootkida glave nekima od apaksijanskih konja. Neprijatelji su sada skakali u vodu, jedan za drugim, s noževima u ustima.

Naredih da se spuste prilazi preko kojih lakoćanski konji poskakaše u vodu. Zatim se izmiješaše u borbi prsa o prsa, čas pod vodom, čas iznad površine. Akvila je u međuvremenu uzjahao i jurišao ravno na Apaksijance. Činilo se da ga oni uopće ne opažaju.

— Ako osamdesetogodišnji starac to može učiniti... — rekoh sam sebi. Uskoro sam i ja tražio svoga konja. Minervin hram je bio u plamenu, a i brodsko kolo je gorjelo. Redovi robova s vedrima u rukama pokušavali su ugasiti vatru. Preskočili ogradu broda i spustih se u vodu, oporučno proklinjući Domicijana.

Nakon teške borbe uspjeli smo ih odbiti. Lakoćani se okupiše da opljačkaju i skalpiraju leševe. Iz daljine se približavala nekakva vika. Primicala su se dva Lakoćana na konjima, goneći nekog čovjeka na biciklu.

— Nevjerojatno! — uzviknuh. — Nijedan bicikl nisam vidio još od Rima, a Domicijan ih je uništio gotovo sve na svijetu u golemom spektaklu u areni prije deset godina!

Goniči zbaciše čovjeka s bicikla, prikovaše ga uz tlo i kad su se pripremili da ga skalpiraju, priđoh im da vidim što je posrijedi.

— Pustite me! — cvilio je čovjek na grčkome. — Ne možete mi to učiniti, ja sam rimski građanin! Ne govorite grčki? A latinski? Sum civis Romanus! Romanus, čujete li, sum... civis... Romanus!

— Pustite ga — naredih.

Čovjek se podigne. Bio je srednjih godina, obučen u poderanu, isprljanu tuniku od dobre grčke vune, no bio je upadljivo crnomanjast, a grčki je izgovarao sa čudnim naglaskom. Jednom sam već bio čuo takav naglasak...

— Jupitre, pomozi nam! — uzviknuh. — Ti si Egipćanin! Ama što li radiš ovdje, među ovim barbarima?

On se obriše rukom. Zatim reče piskavim glasom:

— Bio sam zarobljen. Htjeli su me mučiti do smrti! Molim te, pomozi mi, ja sam poslanik aleksandrijske knjižnice i...

— Neće biti baš tako — rekoh — knjižnica je izgorjela još prije sto godina.

— Ne, ne — reče on, poput učitelja što se obraća priglupom djetetu — nije to ta Aleksandrija. Aleksandrija u Irakvaviji! Znaš, teranovsko središte učenosti, posvećeno humaniziranju divljaka! No što ti, zapravo, radiš ovdje? — doda on mrzovoljno.

— Kako se usuđuješ sa mnom tako razgovarati? Ja sam Gaj Papinijan, lakocijski prokurator.

— A kako da ja to znam? Prokuratori dolaze i odlaze. Smjenjuju se strahovito brzo, što zbog čistki, opoziva, osuda zbog izdaje ili prisilnih samoubojstava. Za tebe još nisam niti čuo. Ne bih te razlikovao od Amenemheta!

U tom trenutku dojahaše Akvila i Nikije. Čavrljali su na

lakocijskome, što me je prilično ljutilo. Tada Nikija opazi Egipćanina i uzvikne:

— Ama, zar je to čangrizavi stari Aaye!

— Nikije! Pa to je... to je... — Zatim ga prevlada ganutost. Nikije siđe s konja i oni se zagrliše plačući.

— Gospodaru — Nikije se obrati meni — ovo je najzloćudniji učenjak što se ikada pojavio na svijetu, astrolog čije puno ime nikad nismo mogli izgovorit u Akademiji, ali odaziva se na ime Aaye. Zajedno smo studirali prije mog nesretnog zarobljavanja.

— Kakva slučajnost! Ali što učenjak poput tebe radi daleko od civilizacije, u rukama divljaka?

— Vi, rimski pseudointelektualci, svi ste isti — progunđa on. — Uvijek u strahu da ćete zaprljati svoje fine prste, nikad ne napuštate svoje palače pune robova u potrazi za skrivenim značenjima što se nalaze u zakucima i žabokrečinama životnih tokova! Ali ja sam pravi filozof. Ja tragam za istinom. U ovom trenutku, međutim, tragam za piramidama.

Nasmijah se.

— Piramidama? U Terri Novi? Čuo sam za priče o ljudima koji su se izgubili na putu, ali ovo je smiješno! Jesi li poludio?

— Možda i jesam, iako nije pristojno da to ističeš — reče on. — No u knjižnici se nalazi jedan svitak pergamenta... čini se da potječe od prvih istraživačkih pohoda na ovom kontinentu, a u njemu se spominju piramide. Negdje na jugu. Bar se meni čini da tako stoji u njemu. Svi su mi se smijali. Kako su se samo smijali! Oni racionalistički učenjaci sa svojim teorijama o halucinaciji, simbolizmu ili pričama o nekom raskalašenom istraživaču s vrčem lošeg falernskog vina. Ako se nešto ne izmijeni u skladu s njihovom teorijom, oni to zanemare ili se tome rugaju... ali ja ne! Ja se držim znanstvene metode. Ako je bila dovoljno dobra za Aristotela, dobra je i za mene.

— Ali kako si se našao medu Apaksijancima?

— Strpljenja, Rimljanine! Mi Egipćani imamo civilizaciju već četiri tisuće godina. Gradili smo piramide kad ste se vi spuštali s drveća. Zato ste vi tako nestrpljivi. Dakle... doputovao sam, ovamo kad sam naučio malo apaksijanskog jezika od jednoga svoga roba, nadajući se da ću naći dokaze koji će potvrditi navode iz pergamenta u knjižnici. Živio sam među njima nekoliko mjeseci; nije bilo nimalo raskošno, da ti pravo kažem, kad je na selo navalilo suparničko pleme. Oni su htjeli trampiti moj bicikl za neke konje, a mene ubiti na neki đavolski način. No kad su išli prema mjestu razmjene, naletjeli su na vaš brod i, hoteći se dočepati plijena s broda...

— Skrati malo priču! Putujemo na jug po carevu nalogu, s jalovim ciljem koji je besmislen kao i tvoj. Možeš poći s nama ako želiš; ako nećeš, to je sve što mogu učiniti za tebe.

— Kako se usuđuješ da moj cilj nazoveš jalovim? Već sam našao dokaze, prije no što me okrutna sudba uvalila u ovu nepriliku...

— Dokaze? — progunđam.

— Da! Kad sam se, naime, raspitivao o piramidama među Apaksijancima, kad sam se s njima nadmudrivao, da se točno izrazim, često bih dobivao određen odgovor. Bila je to jedna jedina riječ, nepoznata u njihovu jeziku, koja je, čini se, ime naroda graditelja piramida ...

— A to ime je...? — upita Akvila. Opazih da se on iznenada sagnuo naprijed; činilo se da on tu budalu ozbiljno shvaća.

— Olmeci.

*

Stigli smo u deltu Miserabilisa bez mnogo teškoća. Lokalni domoroci koji uopće nisu bili Apaksijanci i koji su živjeli u strahu od Apakških pljačkaških hordi isto kao i mi, bili su prijateljski raspoloženi i često smo mogli od njih dobiti hranu u zamjenu za nekoliko bezvrijednih, teških starih bakrenih novčića koji su još u upotrebi u Egiptu, a na njima su likovi vladara davne ptolemejske dinastije. Bila je to bogata zemlja i obilovala je voćem i divljači. Kad smo stigli do mora, uopće nismo znali što dalje.

Aaye nam je pritekao u pomoć. Izvadio je stare izblijedjele karte koje je u žurbi precrtao s dokumenata u aleksandrijskoj knjižnici i zadubio se u njih. Na kartama se vidjelo kako morska obala zavija prema zapadu. Posvuda su se nalazile riječi terra incognita. Naredio sam da se podigne tvrđava na lijevoj obali Miserabilisa i da se opremi katapultima i drugim artiljerijskim oružjem s broda. Tamo sam pod stražom ostavio većinu robova, dok smo Nikije, Akvila, Aaye i ja odjahali prema jugu samo s nekoliko konjanika, Lakoćana i Rimljana; ponijeli smo i onoga odvratnog bizonovog mesa za dva tjedna.

Dva tjedna! Bili smo tada veliki optimisti. Nitko nije niti sanjao da bi svijet mogao biti baš toliko velik kako smo kasnije ustanovili. No bilo kako bilo, najprije smo se spuštali niz obalu, prolazeći uz ušća brojnih rijeka. Nakon dva tjedna ušli smo u teško prohodno područje. Vrućina nas je gušila, a imali smo malo vode. Iznenadio sam se što je Aaye lakše od nas podnosio put kroz tu pustinju. Zaključio sam da je to zato što je Nil samo uska traka zelenila usred prostranog oceana vrelog pijeska i da su stoga Egipćani silom prilika naučili kako da se snalaze u pustinji. Bilo je očito da je on nešto naučio i od Apaksijanaca. Kako postaviti zamku i ubiti one strašne zmije s treperavim repovima, kako isisati sokove iz bodljikavog, čvornatog bilja...

No najgore je tek dolazilo. Mislio sam da znam što su šume... Nisam bio spreman za ono što je zatim uslijedilo. Čovjek bi se mogao zakleti da je ta šuma živa. Bila je mračna, vlažna, puna gamadi. Zmije

su se prerušavale u povijuše, aligatori u panjeve, a komarci su nas izujedali do krvi.

— Gdje god bili — uzdisao sam — ovo zacijelo nije Kina.

Naišli smo na malu čistinu. Kosti i tragovi ugaslih vatri bili su razasuti po šumskom tlu. Bio je to prvi znak čovjekove prisutnosti. Nije bilo vjerojatno da će nas oni poubijati, no u tom bih trenutku radije poginuo od ruke ljudskoga stvora, nego da me, poput zločinca u areni, rastrgaju divlje zvijeri.

— I kad pomislim — reče Akvila dok je vezao naše konje (neki su od njih bili podlegli užasnim bolestima i te smo pojeli, iako nam je to razaralo utrobu) — da sam sve to učinio zbog tebe! One smrtno dosadne orgije u kraljevskoj palači počinju mi se iz sata u sat činiti sve privlačnijima! Zatim nastavi: — Hrabri ne smiju ljenčariti cijeli dan. Neaktivnost ubrzava starenje. Idem uloviti nekakvo stvorenje za večeru.

Uze tobolac, bodež i punu vreću pribora za guljenje kože i izgubi se u šumi. Imajući na umu komarce, nije mi se dalo da ga slijedim.

Međutim, uskoro krik od kojega se ledila krv propara zavjesu uobičajenih šumskih zvukova.

— Neka nam Jupiter bude na pomoći! — povikah. — Ako je to Akvila, što ćemo? — Pozvah nekolicinu oko sebe i ispuzasmo u tminu, udarajući po šipražju oštrim mačevima.

— Akvila! — zvali smo ga, a naši su se glasovi gubili u mraku. Iznenada postadoh svjestan da smo izgubljeni, beznadno izgubljeni, a čak i da nismo, ionako se nećemo vratiti kući... Tada začuh poznat huk kojim su se Lakoćani koristili za tajno dozivanje u ratu.

— Izađi odatle, tako ti Hada! — rekoh. — Nisam raspoložen za još jednu takvu smicalicu i...

Ponovo hukanje.

— Dolazi slijeva — prošapta Nikije.

— Zdesna — prosikta Aaye. Naćulih uši.

Slijeva. — Odšuljasmo se dalje u tamu. Sada se uzvik ponovo začuo zdesna. Prolazili smo pokraj golemih stabala, većih od stupova hramova u Karnaku, isprepletenih povijušama. Nimalo svjetla nije prodiralo u dubinu te jezovite šume.

— Vidim svjetlo — rekoh.

— Ispred — reče jedan Lakoćanin. Načinih još jedan korak.

Nešto se zategne oko moje noge! Povuče me u zrak. Vidio sam kako moji drugovi vise naglavce sa stabala oko mene, a to se i meni dogodilo. Kaciga mi sa zveketom padne na tlo a nefritna figurica koju sam čuvao sve te mjesece otkotrlja se...

Zatim su se pojavile baklje, blistave, zasljepljujuće. Tamnoputi, okretni domoroci žurno pokupiše nefritni kip, premećući ga u rukama s poštovanjem.

— Što se događa? — povikah. Naime, usred čistine stajao je Akvila u svoj svojoj veličini, grohotom se smijući, a posvuda oko njega na šumskom tlu klanjali su se na koljenima deseci domorodaca u raskošnim odorama. A pred Akvilom ležao je leš neke goleme i strašne zvijeri, demona slična leopardu, što ga je Akvila prije nazvao jaguarom.

— Reci im da nas Spuste! — zavapih.

— Kako? Nemam pojma što se događa iako je bilo krajnje vrijeme da se prema velikom poglavici Lakoćana počne postupati s odgovarajućim poštovanjem. Zašto ne bih pustio da vi Rimljani ostanete visjeti nekoliko dana, poput fazana prije ulaska u peć — uzvrati mi Akvila.

Počesmo proklinjati na svim mogućim jezicima. Naposljetku dođe jedan divljak i presiječe naše spone, a zatim nas, s rukama vezanim na leđima, povedoše do Akvile i prisiliše da mu se i mi poklonimo.

— To je sramota! — vikao sam. — Da Rimljanin, i to iz reda konjanika, a k tome još prokurator, mora klečati pred jednim... jednim...

— Sada znaš kako se mi niski divljaci osjećamo, plemeniti prokuratore! No da budem iskren, ni meni samome ovo nije jasno. Samo sam krenuo u šumu i slučajno ubio jaguara.

— Zar golim rukama? — zinuh od čuda.

On se zacereka.

— Mi, Lakoćani, oduvijek smo bili odlični lovci, no poslužio sam se i malim trikom. Najprije sam se s njim sprijateljio tako što sam mu izvukao trn iz šape. Pa, ako bi se netko potrudio da prevodi...

Jedan domorodac — čije su naušnice, sada sam to vidio, bile golemi sunčevi diskovi od suhoga zlata — istupi naprijed i poče zavijati, mukati i revati na različitim jezicima.

— Ah! — javi se napokon Aave. — Znam jedan. Ovaj govori apaksijski.

Tako se počesmo sporazumijevati. Njihov je vođa govorio nekim čudnim jezikom (i čnilo mi se da to nije kinski); njihov je tumač to prevodio na apaksijski; Aaye je nastavljao na grčkome s ponekom latinskom riječi i egipatskom psovkom; naposljetku je Akvila ponavljao razgovor na te tonskom dijalektu lakocijskoga, kako bi ga mogli razumjeti lakoćanski centurioni.

Da, uistinu, ti su ljudi znali za Olmeke, no oni sami su im bili potčinjeni. Akvila, koji je ubio jaguara, i ne znajući postao je pobjednik u njihovom redovnom natjecanju za naslov boga mjeseca i uskoro će trijumfalno krenuti na krunidbu.

Mi smo, naprotiv, bili obični smrtnici i bit ćemo žrtvovani u slavu Akvile i božanstva koje je on utjelovljavao, Velikoga i svemoćnoga letećeg Sunčeva koluta...

Štoviše, ja, koga je Veliki čovjek-jaguar s neba osobno izabrao tako što se njegov lik pojavio ispod mene dok sam visio, imat ću čast da budem prvi žrtvovan Akvili bogu... a sve će se to dogoditi tako da će mi se iz grudi nježno iščupati još uzdrhtalo srce grubim opsidijanskim nožem.

— Radostan sam, dakako — rekoh. — To je bar fina, jednostavna smrt, a ne neka od onih zamršenih Domicijanovih šala.

— Tako, treba gledati na dobru stranu nevolje — složi se Akvila, dok su kožu skinutu s upravo ubijene zvijeri prebacivali preko njegovih ramena i donosili palankin da ga u njemu ponesu. Zatim dva domoroca čučnuše da bi on zakoračio preko njihovih leđa. — Konačno se moj san obistinio — nastavi on — dok je osam snažnih, uljem namazanih domorodaca podizalo njegovo prijestolje na svoja ramena. — Povlačim se u ugodan i miran život, daleko od civilizacije, na raspolaganju su mi sve ugode Rima, ali bez ikakve jurnjave.

— Ali što će biti s nama? — upitah ga. A zatim ugledah kaveze, načinjene od drvenih motki, s dvije odvojene ćelije, jednom iznad druge. Ugurali su nas u njih pa su i nas nosili domoroci prljavi, krezubi i kosih očiju, očito odrpanci nižeg reda od onih što su nosili Akvilu boga.

Šuma se uskoro prorijedi. Za nekoliko dana izašli smo na otvorene ravnice, pune sunca i zelenila. Prolazili smo kroz sela čiji su nas stanovnici promatrali bez zanimanja — Akvila je privlačio svu pažnju.

Naposljetku smo stigli do široke popločane ceste. Bila je isto tako dobra kao i neka rimska cesta. A za nekoliko dana ugledasmo u daljini zidine nekog golemog grada.

— To su... to su... istina je! — kliktao je Egipćanin. — Oni zaista imaju piramide!

Otvorih zamotane oči. Imao je pravo. Na kraju široke ulice nalazila se piramida od blistavog kamena. Mora da je bila viša od tisuću koraka. A niz ulicu bile su poredane glave od kamena velike poput zgrada. Crte lica bile su im čudna mješavina azijske i afričke rase. Zlatni kolutovi — očito simboli Sunca — visjeli su sa zidova poput divovskih tanjura. Ulice i trgovi bili su puni ljudi. Mogao bih se zakleti da je taj grad velik kao Rim, da nisam znao da je to nemoguće.

— Možda je ovo ipak Kina — rekoh.

— O, ne — reče Aaye, poprimajući automatski svoj predavački izraz — to uopće nije Kina. Kao prvo, nisam vidio ni jednu jedinu svilenu bubu, a utvrđeno je da kineski građani jašu na tim svilenim bubama kad im izvade rep iz usta i velikim kukama povezu dijelove njihova tijela, pri čemu ih pokreće podražaj koji izazivaju te kuke...

— Mislim da sam to čitao — rekoh — u jednoj od novih scientiae fictiones.

— O, ne — reče on — to je istina! Ne možeš imati mišljenje o

istini! Ne, ovo je sigurno zemlja Olmeka. Dokaz za to su piramide. Pokazat ću ja onim sumnjičavcima u akademiji! Sad će mi morati vjerovati. Natjerat ću ih da smrve u prah svaki papirus koji su napisali protiv mojih teorija i da povuku i posljednju riječ svojih nenaučnih brbljarija!

— Nas — rekoh — samo što nisu žrtvovali... ili si to možda zaboravio, ha, staro momče?

— Sitnica, generale. Oni su graditelji piramida, a ja sam Egipćanin. Daj mi nekoliko dana i bit ćemo kao braća... ama što, kladim se da i oni jesu Egipćani, koji su se iskrcali ovdje prije potopa. Izvrsno ćemo se slagati. Nepobitno je da se mi, dubokoumni, neumoljivi i tajanstveni Egipćani možemo izvući iz svih neprilika pregovorima.

— Ušutkajte idiota! — jadikovao je Nikije iz susjednog kaveza.

— Ja sam idiot, zar ne? Ja, najveći teoretičar svih vremena, i to govoriš sada kad su moje teorije dokazane!

*

Bacili su nas u prostrani zatvor, nasuprot golemom piramidalnom hramu, iz kojeg se širio pogled na gradski trg. Akvila je bio smješten u hramu na suprotnoj strani. Svaki bismo ga dan gledali kako donosi presude na prijestolju od suhoga zlata. Bilo je očito da je nekada pomno promatrao cezara jer su mu mnoge carske geste bile smiješna imitacija Domicijanovih. Savršeno je oponašao imperatorovu kretnju kojom je ovaj davao znak skrivenom stražaru da pogubi osuđenika koji je molio milost. No činilo se da se on samo zabavlja jer nisam opazio nikakva smaknuća.

Tako smo gledali iz dana u dan. Najčudniji prizor bili su zlatni kolutovi što su letjeli po nebu i pri tome su najviše podsjećali na lebdeće zdjele ili tanjure. Ponekad bi tri ili četiri koluta zalepršala nekoliko minuta nad velikom piramidom, a zatim bi nestali daleko na nebu. Nismo mogli dokučiti što su zapravo ti predmeti, iako je Aaye, koji je obično imao spremnu kakvu teoriju, tvrdio da su to kipovi Sunca, a da je efekt letenja postignut tako što se vrh piramide neprestano trlja golemim komadima tkanine, velikim poput kuće, isto kao što komad elektruma ili jantara, ako se snažno trlja, privlači male komadiće papirusa i tako se stvara ona neopisiva mistična sila koja je dobila ime po jantaru.

Pred nama smjenjivali su se čudesni prizori...

Ti su Olmeci (Aayenas je bio uvjerio da to nisu Kinci pukom snagom i zamršenošću učenosti kojom je vladao) u svemu bili tehnološki najrazvijeniji narod na svijetu. Jedio sam se dok sam gledao kako se vozikaju naokolo u pozlaćenim automobilima. Rimski su automobili svi do jednoga bili uništeni u Koloseumu, a tajna o njihovoj izgradnji izgubljena. Ljutilo me što su oni imali neko lebdeće vozilo koji se kretalo među vrhovima piramida pomoću golemih

kožnatih balona s toplim zrakom, s kojih su visjele košare u kojima su bili ljudi. Ne želim reći da je takva čarolija izvan domašaja Rimljana jer smo mi, naposljetku, milošću bogova, najveći narod na svijetu i po prirodi nadmoćni svim drugim narodima, bilo da smo ih pokorili ili još nismo u tome uspjeli, ali ja to još nisam vidio. Žudio sam da nekoliko takvih naprava pošaljem cezaru.

— Zamislite prizor! — rekoh, glođući pri tome klip kukuruza. — Mogli bismo potrpati gladijatore u te košare, a oni bi navaljivali jedni na druge katapultima i balistama, vitlajući vatrene lopte u letu iznad Cirkusa Maksimusa!

— Kako možeš misliti o takvom čemu — upita Nikije — kad je pred nama neizbježna smrt?

To me pitanje ponovo prizemlji.

— Kad bismo se bar nekako mogli povezati s Akvilom...

— On ne bi ništa učinio! — reče Aaye tmurno. — Divljakova krv se uvijek poznaje, ja to uvijek tvrdim. Lakovjeran, nepouzdan i priglup, takav ti je svaki divljak.

— Jesi li sišao s pameti? — upita Nikije. — Taj je čovjek sam samcat izvojevao bitku kod Domicijanopolisa u Kapadokiji tako što je Parte natjerao u...

— I pri tome mene izvrgao ruglu! — progunđam. — Ama, pogledajte ga tamo vani.On je sada sretan; nema puno ljudi koji za života postaju bogovi, znate. Čak su i stari cezari morali čekati proglas Senata nakon svoje smrti iako u današnje vrijeme...

— Plan! — poviče Aaye. — Imam plan!

— Ha! Ti da imaš plan! — reče Nikije. — Sjećam se kad si planirao da zaradiš nekoliko obola kad smo bili djeca. Htio si prodavati limunadu na aleksandrijskim ulicama usred zime.

— Ti ne shvaćaš, Nikije, staro momče — reče Aaye — da sam po zanimanju kvalificirani astrolog i zbog toga mnogo znam o pravom kretanju Sunca, Mjeseca i zvijezda. Slučajno znam nešto što će nasmrt preplašiti ove Olmeko.

— Sumnjam — rekoh. — Ovi Almeci mi se čine suviše pronicavi.

— Samo na izgled, dragi moj generale! Dobro je poznato, ama to je već otrcana fraza, da su oni što nisu obdareni blagoslovom... hm... rimskog građanstva po svojoj prirodi praznovjerni, lakovjerni i nesposobni da se uzdignu iznad jednostavnih seljaka.

— Ako je ovaj grad samo privid civilizacije ispod kojega se skriva potpuno divljaštvo, onda je to vrlo uvjerljivo učinjeno.

— Trice i gluposti! Zar ti divljaci ne dižu preveliku galamu oko toga što će nas žrtvovati svojim bogovima? Tamo u pravom carstvu, ljudi se možda ubijaju iz zabave, kao šte se događa u našim velikim spektaklima u areni, ali se to uopće ne shvaća ozbiljno, kao što oni to čine. Odsutnost ciničnog stava prema životu i smrti, poznato je

obilježje barbarstva. Nikada ih nećemo urazumiti. Poslužit ću se svojom zamkom, isto kao što sam svojom munjevitom domišljatošću i poznavanjem činjenica ostavio dojam na partskoga kralja, čiji sam bio zarobljenik i koji mi je poslije toga zajamčio siguran put u zemlju koju sam izaberem!

— Jadni Aaye. Nikad ne shvaća kad ga se čovjek želi riješiti na fin način — reče Nikije.

Njih dvojica se zatim pograbiše; uskoro im se zamrsiše brade i morao sam ih prisilno razdvojiti.

U tom trenutku jedan Lakoćanin koji je gledao kroz prozor, poče nešto nerazumljivo brbljati. Svi pojurismo k prozoru. Ukaza nam se čudesan prizor.

Goleme kamene glave, koje smo prije vidjeli poredane po gradskim ulicama, sada su visjele na nebu. Svaka je bila viša od tri ili četiri čovjeka zajedno. Visjele su s brojnih balona s toplim zrakom, koji su lebdjeli u visini, poput jata ptica. Sunčani kolutovi lebdjeli su ili strelovito jurili pokraj njih. Sada smo mogli vidjeti, uspoređujući ih s letećim balonima, da su te letjelice, slične tanjurima, zapravo bile velike kao palače ili hramovi.

— Izvanredno! — uzvikne Aaye. — Izuzetan način prijevoza teških predmeta...

— Koji ne ostavlja nikakva traga na zemlji, ništa ne govori o tome gdje je kamen iskopan... — nastavi Nikije.

— Zaboga! — uzviknuh — morat ću im oteti tajnu tih lebdećih košara. Kako bismo ih upotrijebili protiv Parta! Zamislite eskadrilu tih letjelica kako zasipaju neprijatelja kamenjem... lako bismo pregazili Parte, a možda bismo mogli pokušati i napasti Indiju.

U tom se trenutku otvoriše vrata. Olmeci, odjeveni u kožu jaguara i naoružani kopljima, nahrupiše unutra i čvrsto nas svezaše.

— Dakle, društvo, čini se da je ovo kraj — rekoh, zaključivši da je došlo vrijeme da održim govor prije boja. — Zapamtite...

— Moj plan! Zar ne želite čuti moj plan?

— Oh, u redu — rekoh — da ga čujemo. I neka to bude smislenije od tvojih maglovitih spekulacija.

— Ha! Imate obraza da mi dolazite sada, pošto ste se narugali mojoj učenosti i izvrijeđali me? U napasti sam da vas sve pustim da propadnete...

— Hajde, Aaye — reče Nikije — svi smo u istoj nevolji...

*

Na trgu nas zaslijepi svjetlost. Ulice, krovovi kuća i balkoni bili su puni gledalaca u svoj njihovoj raskoši — ukrašena tkanina oko bokova, perjanice, ukrašena krzna, čak i odrubljene glave raznih šumskih zvijeri na njihovim glavama, a iznad su neprestano kružili zlatni kolutovi i lebdjele kamene glave. No za razliku od vesele

atmosfere neke rimske svečanosti, na kojoj teku potoci vina, na kojoj se pijančuje, bludniči i galami, ovdje su ljudi bili vrlo mirni. Upravo kao što je Egipćanin rekao: oni su bili previše ozbiljni u cijeloj situaciji. Nedostajao im je dobri rimski smisao za zabavljanje i fer plej.

— Upravo ću se na to osloniti — reče Aaye. — Prihvatit će sve što im kažem.

S vrhova udaljenih hramova uskoro zasviraše goleme kamene trube — čudan zvuk u kojemu su se miješali razni kriještavi tonovi. Stigosmo u podnožje piramide. Mislio sam da će nas sada prisiliti da se uspnemo na vrh, ali nas uvedoše u neku malu komoru u prizemlju, koja se — o čudo nad čudesima — počela dizati, pomoću kolotura ili nekog hidrauličkog mehanizma kakav se u rimskoj areni upotrebljava za dizanje i spuštanje kulisa. Tako smo bez imalo napora stigli do vrha. Tamo udosmo u neku golemu prostoriju; kroz prozore vidio se cijeli grad koji se prostirao bez kraja u svim pravcima. Sada je bilo jasno da su ovi Olmeci vladali nekom čudesnom naukom, toliko snažnom da to nisu mogli zamisliti ni pisci scientiae fictiones.

Natjeraše nas da se spustimo na zemlju. Kad sam pogledao prema gore, ugledao sam Akvilu kako sjedi na prijestolju — pravi pravcati vladar. A do njegovih nogu, pohotna izgleda, raskošno odjevena u kože od jaguara i nefrit, stajala je neka žena. Kad je progovorila, odjeknuše zidovi. I na svoje veliko čuđenje ustanovih da se riječi, dok su odjekivale sa zidova, vraćaju prevedene na razne jezike, čak i na lakocijski i apaksijski. To je uistinu bila čarolija! Više nisam sumnjao u to da smo prodrli u nadnaravna područja jer je bilo nemoguće da ijedan narod bude toliko napredniji od Rimljana, a da se u to ne upletu božanstva.

— Ja sam — reče ona — glavna svećenica i prva družica Čovjeka-Jaguara-Zlatnog-Sunčevog-Koluta-Svemogućega.

— Drago mi je što znam s kim imam posla — rekoh na svom nespretnom lakoćijskome, a moje se riječi smjesta odbiše sa zidova na nekom nepoznatom jeziku. (Dakle, starac je uistinu bio dobro opskrbljen, mislio sam zavidno, kad mu je takva žena službena nevjesta!) — Akvila — oglasih se na grčkome. Kao što sam se i nadao, sa zidova nije odjeknuo prijevod. — Moraš nas izvući iz ove neprilike!

— Ama zbog čega? — reče on i odmahne nehajno rukom. — Čini se da ništa ne mogu učiniti i zato sam odlučio da zauzmem filozofsko držanje prema svemu tome.

Svećenica reče:

— Ovakav je, dakle, redoslijed žrtvovanja. Najprije čovjek koji sebe naziva generalom, onaj s kvrgavim nosom... — borio sam se sa stražarima koji su me držali kad sam čuo tu uvredu, ali su spone bile suviše čvrste. Ona nastavi nabrajati. — I naposljetku, s posljednjim zrakama Sunca, i sam Veliki utjelovljenik, Živi bog! — Akvila se na to

nasmiješi — izvoljet će da ponovo zauzme svoje mjesto na nebesima, među Najvišim bićima od kojih je došao k nama...

— Čekaj malo — reče Akvila. — Znači li to... Stražari otrčaše i svukoše boga s njegova trona.

— O, da — reče glavna svećenica. — Ti ćeš biti Žrtvovan posljednji. Mislila sam da to već znaš.

Akvila slegne ramenima.

— No dobro. Star sam i vidio sam mnogo toga lošega u svijetu. Vidio sam kako *vašičun* otima zemlju mojoj djeci; vidio sam kako ih potčinjava dalekom samozvanom bogu koga sam osobno sreo, čovjeku koji se svakodnevno opija i prežderava i omamljuje užicima. Star sam, star, star. Borio sam se protiv Rimljana, borio sam se za njih i znam da nikada neće otići iz naše zemlje. Najbolje će biti da umrem ovdje, u stranoj zemlji.

— Ali, Akvila, stari moj... ne možeš li jednostavno narediti da nas puste?

— Već sam pokušao. Oh, pokušao sam. Znam kakve ste kukavice vi Rimljani.

Nakostriješih se.

— Čekaj! reče Aaye. Srce mi poskoči. Znao sam da će pokušati svoje lukavstvo koje se oslanjalo na malo nesiguran astrološki proračun.

— Mi smo — reče Aaye na apaksijskom jeziku, a zidovi su prevodili — strašni čarobnjaci sa sjevera. Kažem vam da možemo ovladati vašim bogom! Jer evo, za točno... deset minuta, pozvat ću velikog zmaja s nebesa koji će progutati Sunce, a vaši će dani biti mračni sve dok nas ne oslobodite!

— Stražari su bili toliko iznenađeni da ih se uspio osloboditi. Zatim odšepesa do glavne svećenice i zagleda joj se u oči. — Pogledaj! — reče. — Zmaj je već počeo gutati Sunce!

Upravo to nam je bio ispričao — na temelju proračuna Apolodora Bitinijskoga, danas je došao tren da nastupi pomrčina Sunca.

Dok smo tako stajali, Sunce je polagano počelo tamnjeti. Čuo sam gomilu vani kako mrmlja.

Glavna svećenica začuđeno je promatrala Aayea, a zatim prasne u smijeh. Na to se i stražari nasmijaše, upirući prstom na njega i histerično zavijajući.

— No evo, upravo ga sada guta! — reče Aaye. — Zar mi ne vjerujete? Zar tvrdite da ja, punokrvni Egipćanin, nisam obdaren moći da to učinim?

— Jadni glupane — reče svećenica. — Vjerojatno si prisluškivao stražare. Ti praznovjerni mali stranče! Svatko živ, u cijelom kraljevstvu, zna da je danas pomrčina Sunca. Olmeci nikada, u tisuću godina svoje povijesti, nisu susreli nikoga tko bi im bio ravan u

točnosti astronomskih proračuna. A da i ne spominjemo kako nam Veliki Čovjek-Jaguar-Sunčev-Kolut i sam često silazi i govori mnogo toga. Zašto su se, po vašem mišljenju, ovdje skupile sve te tisuće? Niste valjda tako egocentrični da vjerujete kako su ovdje samo da bi prisustvovali žrtvama kakve mogu vidjeti svaki dan?

Nato Nikije prasne u smijeh.

— Prvi put u svome životu — zagrcne se — točno nešto predvidiš, a svaka budala u cijelom gradu zna to prije tebe!

Tada se i ja počeh smijati. Više nije bilo nade. Sve je gotovo. *Vale, Roma mea!* Tama je sada brzo nadirala. Olmečki su stražari zapalili baklje i zatim ih podigli visoko. Izgurali su nas van, na vrh stepenica. Tamo se nalazio žrtvenik i tamo su nas čekali ostali svećenici odjeveni u kože od jaguara. U tom trenu ugledah noževe.

Zatim mnome ovlada mahnitost. Smijao sam se i smijao sve dok mi se oči ne zamutiše od suza. Dok su me vezali za žrtvenik, gledao sam Sunčevu koronu kako pleše, treperi, i milijune zvijezda. Pomislih kako je moja smrt zaista beznačajna usred tog veličanstvenog prizora. Gomila uopće nije gledala mene. Njihove oči bile su okrenute Suncu, omamljene njegovom ljepotom. Zatim se tama malo ublaži, i djelić Sunca zasja poput dijamanta na prstenu oko ebanovine.

Vidjeh kako je glavna svećenica kimnula...

U tom trenutku sunčani kolutovi koji su do tada letjeli amo-tamo promijeniše pravce i strmoglaviše se prema meni! Svećenica je nešto vrištala na svom jeziku. Pažnja gomile popusti na tren.

Spuštali su se ravno prema vrhu piramide!

Iznenada sav onaj strah što je trebalo da ga prije osjetim nahrupi iz svoga kaveza unutar mene. Počeh urlati. Zlatni kolutovi, deset ili više njih, dalazili su sve bliže i naglo se povećavali. Znao sam da će udariti o piramidu i sve nas uništiti, da se raspršila ona magična sila što ih je držala u visinama...

Naglo mi se zamrači pred očima.

— Zeuse, pomozi nam! — začuh Nikija kako viče i izgubili svijest. — Leteći tanjuri napadaju!

*

Kad sam se osvijestio...

Soba sa zidovima od čistoga zlata, činilo se. Zidovi su se svijali prema unutra, u obliku preokrenute kupole. S golemog prozora, zastakljenog nekim prozirnim materijalom, pucao je pogled na krajolik — šume, rijeke, ravnice, gradove. Uistinu smo bili vrlo visoko. Zaključili da je to zapravo unutrašnjost jednoga od zlatnih kolutova što su se spustili na-nas, obredne žrtve, i odnijeli nas u nebo.

— Bogovi su se umiješali! — povikah.

Pogledah oko sebe. Ostali su se upravo počeli micati.

— Pa ovo je uistinu raj! — uzvikne Aaye. — Zidovi od suhoga

zlata... smrt zapravo ni nije tako loša. Nadam se da je ambrozija upravo onakva kakvom je opisuju.

Nikije se samo smiješio.

— Mislim da uopće nismo mrtvi. — To je govorio Akvila. — Ja se ne sjećam umiranja.

— Trice i kučine! — reče Egipćanin. — I sam možeš vidjeti da smo se uzdigli daleko iznad oblika života običnih ljudi. Čak nam i pogled kroz ovaj ovdje prozor to dokazuje. To je činjenica, dokazana i nepobitna.

— Pih!—odmahne Akvila.

— Želim kući — rekoh.

Najednom se neki predmet materijalizirao nasred sobe. Prepoznali ga, sa zaprepaštenjem ...

U svojoj veličini! Bila je to figurica koju mi je poslao Domicijan, a zbog koje smo upali u to ludilo! Malo zeleno biće, možda dugo koliko i ruka, nalik na golemo ljudsko novorođenče što se upravo pretvara u jaguara.

Bili smo dakle zaista u božanskim sferama! Što bi drugo to moglo biti? Naime, biće je bilo očito živo!

Stvorenje nam se poče obraćati visokim piskutavim glasom. Zidovi malo zazvone, a zatim nam se od njih odbije govor na lakocijskome.

— Spasili smo vas — govorio je čovjek-jaguar — jer se čini da vi niste uobičajene obredne žrtve. Uistinu me zanima kako ste došli ovamo; vi ste Lakoćani, zar ne? Sa sjevera? Ja se zovem V'Deni-Keni, a oficir sam u Dimenzionalnoj patroli. Mi štitimo kontinuitet, sklad i cjelovitost milijuna alternativnih svjetova u kontinuumu. — Malo sam razumio od onoga što je govorio, ali je on nastavio tumačiti kako su došli iz daleke budućnosti i kako traže neke zločince kojima se mora suditi i kojima je grijeh bio u tome što su se htjeli umiješati u prošlost...

— A tako — rekoh na svom nesigurnom lakocijskom.

— Dakle — upita mali zeleni čovjek — tko vam je vođa. Svi pogledaše prema meni.

Ja pogledah Akvilu. On slegne ramenima.

— Valjda sam ja — rekoh.

— No, možda nam vi možete pomoći u našem traganju. Pažljivo smo izbjegavali da se pojavljujemo na ostalim područjima planeta da ne bismo previše promijenili vaš kontinuum, ali pretpostavljamo da su naši zločinci otišli drugamo...

— Ne znam o čemu govorite...

— Oh? — činilo se da se bog za trenutak zbunio. — Ah, mislite... ne znate što ja... a tako. Dakle, kod glagola koji u lakocijskome počinju s j-, prefiks vaza prvo lice obično prelazi u b'l, tako da se sprava za prevođenje za tren zbunila zbog te dijalektalne varijante...

— Taj prokleti neukrotivi jezik! — eksplodirah na latinskome. — Dosta mi je barbarskih jezika! Ja sam Rimljanin i dozlogrdilo mi je! — Znao sam da nisam na nebesima. Sigurno nisam, ako mi bogovi žele ispravljati pogreške u lakocijskoj gramatici. A kako to vjerojatno nije bila ni Kina, znači da sam sasvim sigurno u paklu.

Čovječuljak-jaguar nešto je kopkao po svojoj narukvici. Zid za prevođenje za trenutak zazuja i nešto promrmlja. A zatim progovori na sasvim dobrom latinskome:

— Zaboga, staro momče! Rimljanin, ha?

U tom bih trenu bio zaplakao od olakšanja.

— Da, zaista. Ja sam Gaj Papinijan, vaša svetosti, prokurator lakocijski, bivši zapovjednik Trideset četvrte legije.

— Čekaj malo... Kako to misliš, lakocijski? Ne bi trebalo da ste vi na ovom kontinentu! Tako mi Jupitra! Jesi li siguran?

— Ama, svakako. Preplovili smo more jedrenjakom, znate.

— I vi vladate ovim Indijancima?

— Indijancima? To nisu Indijanci. To su Teranovanci. Indija je sasvim druga zemlja i do danas je nismo osvojili.

Bog promrmlja nešto što zid nije preveo. Zatim u sobu navre mnoštvo malih zelenih. Začas izbi dreka kao u kavezu punom mačaka i pasa. Uhvatio bih poneku frazu sa zida, ali što sam više slušao, sve mi je manje bilo jasno.

— ... mora da smo krivo skrenuli na trećem tahionskom nek-susu...

— ... ništa zato, morat ćemo obavijestiti komandni centar, morat ćemo prekinuti zadatak...

— ... možeš li odrediti pravi svemir? Možda je to pukotina u rijemanskoj vremenskoj strukturi...

— Rimljani u Amerići, zaista! Bojim se da je to sve K'Tooni-moonijeva greša. On je donio na brod taj strahovito inteligentni primjerak i izvukao ga iz službene zone za promatranje... Epaminonda, mislim da se zove; vjerojatno je pobjegao s nekim novoizmiješanim narodima i izazvao odvajanje cijelog jednog novog svemira u vremenskom sektoru 101:24 .,.

— ... u svakom slučaju, ne sviđa mi se da prepustimo Olmeke njihovoj sudbini i da im oduzmemo izvor moći. Sjećate li se što se dogodilo u prethodnom svemiru, kad smo se morali izvući četiri stotine godina ranije?

— ... da, njihova je civilizacija nestala gotovo preko noći! Bio je to zaista čudesan usporedni svijet. Sjećate li se kako su se uzdigli oni Amerikanci, sa svojim obožavanjem hamburgera i ulica s trgovinama?

A mi smo stajali i svakog smo trena postajali sve zbunjeniji. Iz odlomaka razgovora koje sam načuo i koje navodim od riječi do riječi, čak i iz onih dijelova koji su zacijelo besmisleni, moglo se zaključiti da je te ljude obuzelo potpuno bezumlje.

— Da li me ostavlja razum? — upitah. — Da li bulaznim od straha dok mi nož prodire u grudi?

— Bez brige — reče Akvila. — Kod nas u Lakociji postoji neka vrst duhana koja se miješa s nekom suhom gljivom i izaziva snove slične ovima. To će proći.

— Ali što će biti s nama? — povikah. Sa zidova odjekne prijevod.

Oni za tren prestadoše brbljati i onaj što nam se prvi obratio sada progovori ponovo:

— Bez brige, momci. Pustit ćemo vas gdje god zaželite. Žao nam što smo tako uznemirili vašu dimenziju, no sve će uskoro biti kao i obično, čim to sredimo. Da, dobit ćete i poklone. Evo. — Strop se, otvori i zasu nas kiša od nekoliko stotina čovječuljaka-jaguara od nefrita. — Mala uspomena na naš posjet vašem svemiru. A, da, nemojte previše pričati o tome da ste nas vidjeli, može? I ovako imamo dovoljno problema s Centrom dimenzionalnih patrola.

— Delta Miserabilisa sasvim će vam odgovarati — rekoh ukočeno.

*

Kad smo stigli kući, poslao sam Domicijanu brod pun nefritnih ljudi-jaguara, i pismo u kojem sam iznio tek nužni dio naše pustolovine, jer sam znao da mi neće vjerovati. Aaye i Nikije otvorili su zajedno akademiju u Cezareji na Miserabilisu, a ja sam ponovo upravljao svojim nepokornim divljacima.

Prošlo je više od šest mjeseci dok je stigao odgovor. Slučajno se dogodilo da se cijela naša grupica našla na okupu jer je bila sredina ljeta pa sam odlučio sam da krenemo u veliki lov na bizone da bismo proslavili neku svetkovinu. Slijedili smo krdo nekoliko dana, a noćili smo u lakocijskim logorima.

Spuštala se večer. Natjeravali smo konje po ravnici, kad je stigao glasnik iz Cezareje s porukom od imperatoura.

— Od generala Trajana! Čini se da je Domicijan pogubljen! Zbilja mi je drago što je čestit vojnik postao imperator. Bar ćemo neko vrijeme biti pošteđeni onih zamršenih mahnitih šala.

No dok sam čitao pismo, lice mi se više mrštilo. Cezar je, naime, imao nove naredbe za mene. Pisao je:

Dragi generale Gaju!

Sa zanimanjem pročitali smo tvoj izvještaj o Olmecima, a tvoji nefritni kipići dobro su došli u carskoj riznici. No, ipak smo malo nezadovoljni što još nisi našao Kinu. Uvjereni smo da legendarno Kinsko carstvo mora biti pokoreno, jer Rim ne može dopustiti da postoji veća država od njega, čak ni u pričama.

Stoga ti naređujemo i ovlašćujemo te da odmah kreneš u potragu za tom kinskom zemljom, gdje god ona bila na teranovanskom kontinentu, da popuniš zemljopisne karte carstva ili da bar jednom zauvijek utvrdiš da je ono samo plod mašte kako ne bismo neprestano bili u strahu od mogućeg

napada...

Ave atque vale,

Marko Ulpije Trajan, Imp. cez. august i tako dalje.

— Što da radim? — povikah u očaju. Snažan vjetar puhao je sa sjevera i povijao visoku travu. U daljini kretalo se krdo bizona; smeđe točke na brežuljcima okupanim večernjim svjetlom. — Trajan nema pojma kolika je ova zemlja! Odavde do gorja Saksozi prostire se nepregledna divljina puna domorodaca. A iza toga?

Aaye dojaha do mene i reče:

— Morate o tome razmišljati logično, prokuratore. Išli ste na jug, ali bez uspjeha. Na sjeveru su Atapaska i Algonkija te ledene zemlje u kojima divovske svilene bube zacijelo ne bi preživjele jer je dobro poznato da su one vrlo osjetljive i neprestano se moraju hraniti mlijekom mladih kinskih djevojaka.

— Ako znaš toliko mnogo o kinskim narodima, reci mi gdje su oni!

— Upravo sam počeo o tome! Vi, nestrpljivi Rimljani... zar nije istina da su u gorju Saksozi nađena ležišta zlata?

— Jesu, ali...

— Da završim. Priča se da kinski narod ima žutu kožu. Štoviše, Apolodor Bitinijski tvrdi da oni zapravo izgledaju kao i mi, ali da je ta zemlja toliko bogata da čak i najsiromašniji boje svoje lice smjesom vode i zlatne prašine...

— A tko je taj Apolodor koji zna, toliko mnogo?

— To je pseudonim velikoga učenjaka, Josepha Agricole...

— Još jedan pisac oninh prokletih scientiae fictiones! Sanjar. Tvorac utopističkih priča.

— Kad ćete mi uopće početi vjerovati, generale? Zar nisam učinio da nastane pomrčina Sunca, što nam je omogućilo da izbjegnemo žrtvenik olmečkog boga Sunca?

Bilo mi je jasno da je sam sebe uvjerio kako nam je zapravo on spasio živote. No nisam ni pokušao da mu proturječim jer sam previše bio zaokupljen samosažaljenjem.

— Zapravo vam hoću reći, generale, da bi kinska zemlja mogla biti vrlo blizu... upravo s druge strane gorja Saksozi. Samo treba da krenete za Suncem na zapadu...

— Akvila — rekoh, tražeći starčevu podršku. — Što on hoće reći?

— Mislim, mladi Gaju — reče on — da ti on govori da kreneš na zapad.

Pogledah prema zalasku Sunca. Ovo je zaista bila prekrasna zemlja. Više mi nije bila strana. Pruge crvenog svjetla prodirale su kroz nagomilane oblake.

— Na zapad, momče, na zapad — prošapta Nikije. Postupali su prema meni kao prema djetetu ili mlađem bratu iako sam im službeno bio vođa. No bio sam previše zbunjen da ih grdim, a sve sam ih

zavolio.

Znao sam da se daleko iza obzora nalaze Saksozi, najimpo-zantnije planine koje su Rimljani ikada vidjeli. Iza njih bila je Zemlja zalazećeg Sunca. Zar je moguće da se u njoj spajaju istok i zapad?

— Kina — izustih tiho.

Opazismo neku divlju životinju u daljini — možda losa — kako se ocrtava na posljednjim zrakama Sunca. S povicima — a moji su bili isto tako iskreni i divlji kao i lakoćanski — pojurismo prema njemu i posljednjim tragovima svjetlosti.

12. MINI

Biljana Mateljan:
PLAN! JASNO KAO DAN

Posada je žagorila sve u šesnaest. Naglo prestadoše mrmoriti jer komandant, Ugo-Ug Treći, ulebdi u punoj brzini u prostoriju. Spusti se na postolje nakon efektnog kočenja stražnjim udovima. Malo nespretno (strahota!) smjesti svoje veliko tijelo, pazeći pomno kako će složiti udove. Posada se, usput rečeno, pravila da ga ne gleda. Ugo-Ug se konačno pristojno namjesti i dade znak da se uključi videoekran. Svi se sjatiše pred ekranom. Mora se priznati, ni veliki Ugo-Ug nije krio svoje nestrpljenje. To se lijepo moglo vidjeti po drhturenju kože između ticala na glavi, a (zamislite!) čak su mu se srednji pomoćni udovi spleli u čvor mijenjajući boje. Komandant je bio vrlo, vrlo uzbuđen.

Na sreću, senzori uskoro označiše da je Izvidnik ušao u polje njihova djelovanja. I zaista, nakon dva trc-mrc vremena, uz blago zujanje otvoriše se vrata da propuste Izvidnika.

Izvidnik dolebdi natraške do sredine prostorije. Obrne se oko osi — sve po propisu — i zauzme stav najdubljeg poštovanja; lijevo ticalo gore, desno ticalo dolje, dva gornja uda naprijed, dva srednja uda uz tijelo, dva donja uda natrag — jednostavno, zar ne?

Komandantu se koža među ticalima poče vidljivo tresti, a boja srednjih udova poprimi grimiznu nijansu. Ugo-Ug Treći ispusti niskofrekventni ton (toliko nizak da ga mi, naravno, ne bismo čuli). To je istovremeno značilo da je Izvidniku dopušteno zauzeti povoljniji položaj i da je dužan podnijeti izvještaj.

U slobodnom prijevodu to bi izgledalo ovako:

— Pozdravljam Te, Ugo-Ug Treći, časni komandante, član Petog Kruga kome je dopušteno imati po dvoje djece na svakom trećem od Središnjih Svjetova i kome je dopušteno ... (neprevodivo) sa svakom dvadesetom pripadnicom Petog i Četvrtog Kruga i kome...

Ugo-Ug štucne i time prekine tiradu. Zatraži da Izvidnik odmah prijeđe na stvar.

— Dakle, Poštovani, moram reći da sam se dobro nalebdio dok

sam zadatak priveo kraju...

Komandant se sav zamrsi u veliki čvor.

— Hoćeš reći, Izvidnice, da zadatak nisi izvršio...

— A, ne, Poštovani, ali, ako dopuštaš...

Ugo se odmrsi i promrsi da dopušta... (neprevodivo) kad već Izvidnik koji... (neprevodivo) to zahtijeva.

— Dakle — Izvidnik će važno (Ugo opet pocrveni) — kao što znamo, naša je grupa imala zadatak da prouči ponašanje inteligentnih bića na ovom planetu da bismo time olakšali invaziju našim jedinicama. O njihovu razvoju i mogućnostima obrane znali smo sve iz prijašnjih promatranja, kažem sve, a pokazalo se da smo ipak propustili nešto važno.

Komandant se uzvrpoljio na postolju.

— Elem, uočili smo odmah zaista neobično ponašanje ovdašnje inteligencije. Domoroci imaju običaj da se skupljaju u kojekakve grupe i pri tom izvode neke nesvrsishodne i nama neobjašnjive radnje. Ne moram posebno spominjati običaj da se masovno natrpaju u jednu prostoriju podnoseći neopisivu buku i pri tom mahnito topću donjim udovima. Takvo, a i slično ponašanje, na primjer, kad cijela grupa viče uglas i udara gornjim udovima jedan o drugi, zadali su našim vodećim glavama mnogo muke. Dosad nismo uspjeli shvatiti šta im znači to zajedničko lupanje. Naši učenjaci dvoumili su se između poziva na borbu, parenja i nekog nespecifičnog načina komuniciranja, što je samo njima svojstveno. U svakom slučaju, to je daleko od našeg shvaćanja... Da nešto kažem o još jednoj vrsti skupljanja, koje će nas dovesti ravno do našeg problema ...

Ugo-Ug se ukoči na postolju.

— Ponekad se okupljaju u praznim prostorijama gdje nema ničeg drugog osim niza vizualnih prikaza postavljenih vertikalno po zidovima, a domoroci prolaze kraj njih, tu i tamo zastajkujući pred ponekim. Budući da sam ja osobno bio zadužen da ispitam značenja tih prikaza, mogu vam reći da ih se pokušalo objasniti na sve moguće načine. Nisu to nikakvi izvori energije kojom se domoroci napajaju stojeći sučelice, kao što smo bili skloni vjerovati nemajući više prihvatljivih tumačenja. Na posljednjem takvom skupu uspio sam snimiti sve te vertikalne plohe. Na prijedlog našeg komandanta, nek' mu se vječno lelujaju ticala, reproducirali smo ih ravno na Središnji Svijet prvi, da nam naši najmudriji pomognu riješiti tu zagonetku. Dobili smo odgovor koji nikako nismo očekivali. Jedan od tih prikaza, onaj sa oznakom ŽNJ b.b. predstavlja IDENTIČAN plan našeg najmoć-nijeg i najtajnijeg oružja! Dotad nitko od nas nije pojma imao o tom oružju; znanje o njemu strogo su čuvali samo pripadnici Prvog Kruga. A zamislite! — tu Izvidnik u žaru tumačenja odlebdi dobra dva metra uvis — TAKAV plan stajao je domorocima danima pred očima, a oni

su hladno prolazili kraj njega, i ne zastajući da ga pogledaju! Izvidnik se skrušeno spusti.

— Što smo mogli zaključiti osim očigledne činjenice? Da sutreperavci, izvjesno je da ova vrsta posjeduje oružje po snazi ravno našem najrazornijem. I ne samo to; oni jamačno raspolažu još strašnijim oružjem kakva mi ne možemo ni zamisliti, jer ako pored OVOG prolaze tako ravnodušno, mora biti da je za njih ono nešto sasvim obično.

Izvidnik zašuti, duboko potresen, a komandant preuzme riječ.

— Izvidnik je bio poslan da donese prikaz toga plana, da se još jednom uvjerimo u njegov sadržaj. Jeli li?

— Jesam. Poštovani, evo ga!

Komandant prhvati pruženi svitak, odmota ga i žalosno se počeše po bradavici na nosu.

— Da, to je to.

Ugo ustane i uspravi se u punoj visini. Okrene svoje snuždeno lice prema posadi koja se primirila, iščekujući.

— Pa, moram reći, svaka pomisao o invaziji na ovaj planet — besmislena je. Potukli bi nas istog trena čim bismo nešto pokušali. Vi se, svakako, sutreperavci moji, slažete sa mnom. Inteligencija koja posjeduje takvo oružje zacijelo ima i načina da otkrije našu prisut-nost i namjere. A što nam dosad nisu ni sa čime dali do znanja da su svjesni naše prisutnosti može značiti samo jedno: drže nas sasvim neopasnima. Bojim se još jednog... Ne nadaju li se oni da će preko nas doprijeti do naše domovine?

U prostoriji muk ispunjen stravom.

— Sutreperavci, u ovakvoj situaciji prisiljen sam donijeti jedinu ispravnu odluku: proglašavam izvanredno stanje FRKA 1. Ne otreperilo nam! Sutreperavci, bila mi je čast surađivati s vama.

Posada jednodušno zavibrira ticalima u znak slaganja. Vibracije se stopiše s rezonancijama brodskih stijenki u trenutku kad je komandant aktivirao sistem za samouništenje broda.

*

ČLANAK U GRADSKOJ RUBRICI MJESNOG LISTA:

Sinoć su nepoznate osobe odnijele iz Moderne galerije djelo mladog autora A. B. pod nazivom 'Horizontalni aspekti pravocrtne percepcije i ekspanzija dimenzija'. Opravdano se pitamo kako to da počinioci nisu odnijeli koje drugo djelo, pogotovo kad je poznato da je Moderna galerija ovih dana domaćin izložbe 'Glasoviti ekspresi-onisti'. Nestalo platno bilo je izloženo u jednoj od sporednih pros-torija, pa je to možda razlog što se počinilac (ili počinioci) odlučio baš za to djelo. Međutim, mladi je autor kategoričan u svojim izjavama:

— Sigurao sam da je to počinio samo istinski poznavalac umjetnosti. Premda je meni nanesena velika moralna i materijalna

šteta, tješi me misao da moje djelo sada zauzima počasno mjesto u kolekciji nekog ljubitelja prave umjetnosti. Toliko. Hvala!

Željko Golubić:
OTAPALO

Od ostalih se studenata kemije svoje generacije u toku studija razlikovao samo utoliko što je sve semestre odslušao i sve ispite položio s voljom i na vrijeme. Te činjenice same po sebi nisu bile toliko atraktivne, da bi ga, recimo, zapazio neki novinar i posvetio mu članak. No, kada je u diplomskom radu uspješno razradio postupak dobivanja boksita iz aluminija (dobro ste pročitali: boksita iz aluminija), skrenuo je na sebe pažnju javnosti.

Ne iskoristivši potom zakonom mu pruženu mogućnost da ne pohađa postdiplomski studij, titulu magistra stekao je pripremom pilula koje su se rastapale prije nego što su bačene u vodu.

U svojoj doktorskoj tezi posvetio se onome, za čim se u drugoj polovini 20. stoljeća tragalo u modulima s dna oceana, u najdubljim rovovima rudnika, u meteoritima i uzorcima s Mjeseca u onome što su detektori svemirskih sondi uzalud tražili u kozmičkom zračenju. Za pripremu stabilnih superteških elemenata u bilo kojoj količini, vrlo jednostavnom i elegantnom metodom, međusobnom reakcijom uranskih jezgara u ubrizivaču teških jona, dodijeljena mu je titula doktora sveukopne kemije — univerzalnog specijalista.

Koji je god kemijski problem dohvatio, savladao ga je brzo i uspješno. U Institut, u kome je bio zaposlen, stizale su mnogobrojne molbe laboratorija širom kugle zemaljske da baš on, samo on, jedino on i nitko drugi, riješi neki, njima nepromostiv zadatak. Pljuštali su zahtjevi, ali što je bilo još važnije i novac. Posla je bilo, štono se kaže, preko glave. Prelazio je s područja na područje, s organske na anorgansku, s anorganske na fizikalnu, s ove pak na analitičku ili biokemiju, i to tako efikasno, da je okolina svaki njemu podastrt problem unaprijed smatrala i riješenim.

Išlo je to tako neko vrijeme, išlo je toliko dobro, da mu je sve to postalo dosadno. Zamoren stalnim pritiskom i zahtjevima drugih da za njih uradi nešto što oni ne mogu ili ne znaju, odlučio je da to prekine, te da sam sebi, za svoj račun, pronađe i zada neki problem-poslasticu i pokuša ga savladati.

Skoro preko noći, na zaprepaštenje svih koji su ga trebali, povukao se u tišinu svog, daleko od užurbane svakodnevnice sagrađenog laboratorija, opremljenog vrhunskim aparatima i aparaturama,

opskrbljenog svim dostupnim kemikalijama i danonoćno povezanog laserskim linijama sa svjetskim bibliotekama-datotekama kemijskih podataka.

Tražeći temu na koju bi se bacio, sjetio se svojih studentskih dana i jedne, njemu fascinantne rečenice, u skriptama iz anorganske kemije, a u vezi s teorijom osmoze: »Membrana otapa otapalo, ali ne otapa u otapalu otopljenu tvar«. Tako je! Otapalo! To je ono! Problem, na kojem su mnogi prije njega uzalud polomili zube!

Otapalo: Anorganska ili organska tekućina koja može otopiti neki drugi, plinoviti, tekući ili kruti materijal, a da se pri tom ni otpalo ni otopljena tvar kemijski ne mijenjaju. Još su u srednjem vijeku alkemičari tvrdili da se slično u sličnom otapa, ali ipak još nije bilo pravog, egzaktnog objašnjenja, zašto se nešto otapa u jednom, ali ne i u drugom otapalu. I još nečega nije bilo! Nije postojalo univerzalno otapalo, takvo koje će otopiti svaku do tada poznatu supstancu.

Stvoriti nešto takvo postao mu je jedini, moglo bi se kazati, životni cjlj. Pronaći spoj ili pripremiti smjesu spojeva koja će poslužiti kao otapalo u analitici, sredstvo za ekstrakciju, medij za kemijske reakcije, za pročišćavanje prekristalizacijom, za odmašćivanje...

Što je namislio, to je i započeo. Uzeo je alkohole, glikole, etere, glikoletere, ugljikovodike, halogenirane ugljikovodike, sintetizirao nove spojeve.

Miješao je dva, tri i više sastojaka. Provjeravao je gustoću, viskozitet, hlapivost, vrelište, zapaljivost, eksplozivnost, te naravno sposobnost otapanja i mogućnost ponovnog razdvajanja komponenti otopine destilacijom, kristalizacijom, sublimacijom ili isparavanjem. Eliminirao je neuspjele kombinacije, usavršavao one koje su obećavale.

Prolazili su dani, tjedni, mjeseci, godine i jednog je dana instinktivno, onako kako to samo veliki znanstvenici mogu, osjetio da je nadohvat željenog cilja, neostvarenog sna mnogih, koji su o tome maštali i tome težili prije njega.

Provjerio je podatke, pregledao proračune, odvagao i odmjerio potrebne kemikalije, složio aparaturu. Započeo je posljednji pokus. Promatrao je kako raznobojne kapi putuju retortama, cijevima, hladilima. Pratio je stvaranje novog, još nikome poznatog i nigdje viđenog univerzalnog otapala. Maštajući o naučnim radovima koje će objaviti, predavanjima koja će održati, zamornim ali ipak ugodnim konferencijama za štampu i razgovorima za radio i televiziju, nagradama, počastima i priznanjima koja ga očekuju, čega se već svega zaželio u toj samoći koju je sam sebi nametnuo, uspio je točno uhvatiti trenutak nastojanja tog žuđenog, željenog, jedinstvenog i po svim svojim karakteristikama zaista nenadmašnog spoja.

I tada je, slijedeći pogledom prvu stvorenu kap prvog univerzalog

otapala na njenom putu kroz staklenu stijenku tikvice, kroz kera-miku, plastiku i drvo laboratorijskog stola, kroz betonski pod pros-torije, i odmah potom bezglavo bježeći iz zgrade, koja je pred njegovim zgranutim očima, otapajući se, postajala bezoblična, amor-fna, ljigava masa, shvatio da se nalazi pred novim, vrlo, vrlo hitnim i za rješavanje apsolutno neodgodivim zadatkom: pronaći tvar koja odolijeva svakom, pa čak i univerzalnom otapalu!

Živko Prodanović:
IGRE BEZ GRANICA

Prebogati bankar Edward M. Thorndick brisao je ogromnim svilenim rupcem svoje uvaženo i oznojeno crveno čelo i pri tom je tiho stenjao, nervozno lomeći prste.

Razmišljanja starijeg inspektora Svena Svenssona mogla su se lako zapaziti na njegovu licu i zato se namrštio.

»Takvo svileno čudo zacijelo vrijedi kao moje odijelo«, pomislio je.

Inspektor Svensson uvijek bi se oneraspoložio kada bi morao razgovarati s tim bogatim novčarima sumnjivog bankarskog porijek-la, a svoj je neprijateljski stav prikrivao s najvećim naporom. Zato je posebho uživao kad bi saznao, da je netko prešao ili olakšao takvog starog lukavog lisca kao što je to bio Thorndick — vlasnik sumnjive banke, suvlasnik nekoliko još sumnjivijih kompanija i sudionik u mnogim zakulisnim špekulacijama i malverzacijama. Mnogo bi toga, da se moglo dokazati, donijelo Thorndicku sasvim solidnu zbirku ne-veselih godina u sivom ili prugastom kažnjeničkom odijelu. Na naj-veću Svenssonovu žalost takvih dokaza kqoji bi doveli do promjene Thorndickova krojača za sada nije bilo.

— Dva milijuna dolara! Dva milijuna dolara! — Thorndick je kašljao od uzbuđenja i uporno nastavljao lomiti debele maljave prste.

»Nije loše«, cerekao se u sebi Svensson, »tako mi moje inspek-torske penzije, zaista nije loše! Tko god da je to učinio, svaka mu čast.«

— Ušao je u moj ured — počeo je bankar. — Prije toga prošao je pokraj stražara u velikom predvorju, zatim kroz prijemnu kance-lariju, prošetao pokraj dvojice naoružanih stražara u malom holu, pokraj osobnog sekretara u sobi ispred moga ureda i nesmetano ušao kao da šeta Petom avenijom. Nitko ga nije vidio. Lupeži! Nitko ga nije zaustavio ili bar zapitao kamo ide. Nesposobna bagra. Sve ću ih izbaciti iz službe! Sve! I onda je, kao da vadi sendvič na pikniku, izvadio iz torbe golem automatski pištolj i turnuo mi ga pod nos. Što

sam mogao? Pogodite. Otvorio sam sef i svojim rukama, ja, Edward M. Thorndick, vlastitim rukama izvadio sam tom klipanu dragocje-nosti za dva milijuna dolara! I to samo zato što nijedan od ovih dobro plaćenih kretena nije pomaknuo ni mali nožni prst da ga zaustavi. Čak ga ni za ime nisu pitali.

— Možda su bili u dogovoru.

Inspektor Svensson je razmišljao glasno, a dobro raspoloženje otjeralo je i posljednju boru s malo prije namrštenog lica.

— Nikako. Kad taj gangster za trenutak nije pazio, jer je, grom ga ubio, spremao u torbu dragocjenosti za dva milijuna dolara, pritisnuo sam tajno dugme za alarm. Sva vrata se automatski zatvaraju, sirene zatule, stražari vade pištolje, uključuju se filmske kamere, alarmira policija; ukratko, cijela zgrada skače na noge. A znate li što je bandit učinio? Samo se podrugljivo nasmiješio na tu silnu zvonjavu i halabuku koju sam platio sto dvadeset sedam tisuća dolara i trideset pet centi. Zatim je otvorio prozor i nestao.

— Kao ptica?

— Kao sotona.

Inspektor Svensson nagnuo se kroz prozor. To je ipak malo previsoko mjesto za iskakanje. Ured tek opljačkanog Edwarda M. Thorndicka bio je osamdeset sedam metara iznad pločnika.

— Upravo tako. Nije bilo helikoptera, nema protupožarnih ste-penica, nema vijenca do idućeg prozora, nema ničega. Ništa. Skočio je kao da je olimpijski prvak u skokovima u vodu i nestao. I moja su dva milijuna dolara nestala!

— Hm, Thorndick, ovaj... kako da kažem... imate li vi... u posljednje vrijeme...

— Ne, nemam psihijatra, niti mi je potreban. Imam dobru probavu, uredno plaćam porez, nemam halucinacije, ne pijem, ne uzimam droge, ali, tako mi bijesa, taj je lupež nad lupežima nestao skočivši kroz taj prozor, zajedno s moja dva milijuna dolara!

*

Tako je započeo najčudniji, najteži, najnerješiviji i najblesaviji slučaj u dugoj i vrlo uspješnoj karijeri starijeg inspektora Svena Svenssona. Sve se slilo u niz događaja pred kojima je njegovo kompletno znanje iskustvo kopnilo kao sladoled na suncu. I ne samo njegovo.

U početku je sumnjao samo u Thorndicka. Cijela je priča bila tako zbrkana i glupa, pa je mislio da se bankar polakomio i za osigurninom i za dragocjenostima u vlastitom džepu. Kasniji, također neobični i neobjašnjivi slučajevi, jedan gluplji od drugog, odbacili su takvu mogućnost.

Nikada nijedna policija na svijetu nije istraživala događaje s toliko fantastičnih nepoznanica. Nepoznanice što su se uporno vrtjele u

spiralama neshvatljivog i prijetile da unište ne samo karijeru inspektora Svena Svenssona i njegovih pomoćnika nego ionako poljuljan ugled cijele njujorške policije.

*

Orson Zukorstein, čije se bogatstvo temeljilo na cijelom nizu poznatih hotela, servisnih stanica, motela i velikih kockarnica, poznati kolekcionar skupocjenih umjetnina, bio je također opljačkan usred bijela dana. Nepoznati pljačkaš nestao je bez traga i glasa pošto je Zukorsteinu odnio nakit astečkog i španjolskog porijekla iz prvih godina šesnaestog stoljeća.

Nakit je procijenjen na milijun i pol dolara, a valja reći da se takvim rijetkostima zapravo i ne može odrediti novčana vrijednost, pa je riječ samo o gruboj procjeni. Pljačkaš, čiji su osobni opis policajci već i u snu znali iz Thorndickova slučaja, ušao je kroz zid sobe u trenutku kada je hotelijer-kolekcionar samotno uživao u svojem prekrasnom blagu. Zatim je, zajedno s nakitom, nestao penjući se kao muha po zidu i provukavši se kroz uske rešetke otvora za ventilaciju.

*

Charlotte Erlen, čija je životna zasluga bila u tome što je nadživjela i naslijedila trojicu starih bogatih muževa, morala se pažljivo liječiti nekoliko mjeseci na najboljim klinikama. Nepoznati bandit prislonio joj je pištoj na čelo i natjerao je da mu preda sav svoj dragocjeni nakit. Držao ju je svo vrijem na nišanu, a kad je strpao to blago u kovčežić, ušao je u ladicu njezina stola i nestao uz strašan štropot. Charlotte Erlen je kao paralizirana buljila dva sata u stol, a kad je policija otvorila ladicu, nađen je papir na kojem je pisalo:

»Naprijed, gospodo! Put je malo tijesan, ali sve se može kad se hoće!«

Inspektor Svensson postao je prilično žut u licu.

*

Bogati Mike Brazzo uporno je tvrdio da je lopov, kojeg je štampa cinično zvala fantom-muha ili dijamantni duh, pobjegao s draguljima iz sefa tako što je prisilio njegovu tajnicu da iznese dragulje iz zgrade u svojoj ručnoj torbici. Kad je policija pokazala tračak nepovjerenja u tu priču, Mike Brazzo je totalno poblesavio i njegovo je liječenje na psihijatrijskoj klinici postalo sasvim neizvjesno. Cijeli je dan gurkao glavu u žensku torbicu i vikao: sad ću ja vama pokazati kako je to učinio!

*

Inspektor Svensson je za kratko vrijeme postao najnervozniji i najzamišljeniji čovjek cijele njujorške policije. Hodao je kao avet i još gore se ponašao. Ti slučajevi postali su mu bolna opsesija. Nadležni rukovodioci savjetovali su mu odmor, a pojedinci su već sažaljivo kimali glavom, smatrajući da ni jači organizam ni blistavija psiha ne

bi izdržali toliko glupih neriješenih slučajeva u tako kratko vrijeme.

Inspektorova je karijera visila o niti, njegov razum kao da je već kidao tu nit. Noću je sanjao kako je degradiran u uličnog pozornika, a danju je bio siguran da će se to ubrzo i dogoditi. Svi su ti slučajevi bili fantastični, ludi. Ludi! Glava mu je pucala. Nije postojao nikakav trag. Šutjeli su doušnici iz podzemlja. Diskretno upitani veliki šefovi poznatih gangova jamčili su da u to nisu umiješani.

I njima je smetala stalna mobilnost cjelokupne policije, pa su već imali značajne gubitke u svojem »poslovanju«, a šuškalo se i da će sam FBI početi istragu. Racije nisu donosile željene rezultate. Stotine i tisuće saslušavanja osumnjičenih iznijele su na svjetlo dana u istražiteljskim sobama mnogo standardnih prljavština, ali jedini je pravi rezultat bio gomilanje ogromnih trupa nepotrebnih zapisnika.

No istraga je tapkala na mjestu. Kao da je nije ni bilo, iako joj je cjelokupan aparat stavljen na raspolaganje. Dvadeset i četiri sata na dan. U svim prilikama.

Novine su veselo dizale buku oko nesposobnosti policije da osigura imovinu uglednih građana, gradonačelnik je bio uvjeren da će sasvim sigurno propasti na idućim izborima, masa je plamtjela od znatiželje — sveukupno, situacija je bila kritična.

Svaki mjesec donosio je novu pljačku.

*

Inspektor Svensson zamrzio je svoj ured. Lutao je ulicama. Zatim je uzdahnuo i ušao u neki osrednji slučajni kabaret. Trebalo mu je malo odmora ili će poludjeti.

*

Dva tjedna nakon toga, u prostorijama Glavne policijske uprave bila je nezapamćena gužva. Veliki dan! Glavni junak bio je stariji inspektor Sven Svensson, čovjek koji je uhvatio fantoma-muhu, dijamantnog duha.

— Ideja mi je sinula potpuno slučajno. U jednom trećeraz-rednom ćumezu. Mršave striptizete, promukli pjevači i trapavi žongleri. Ali čim je najavljivačica najavila iduću točku znao sam da je slučaj riješen. Imao sam svoju mušteriju u rukama. Igru sam dobivao ja, a ne on.

Iako je bio u službi, inspektor Svensson otpio je dobar gutljaj viskija. Njegovi šefovi smješkali su se blagonaklono.

— Razglasio sam da će u hotel »King George« stići Akiro Tokojama, najbogatiji kolekcionar bisera, sa svojom čuvenom ogrlicom »Sjaj Istoka«. Tu je bila zamka. Bandit je uletio u nju kao gladan vuk, a mi smo ga uhvatili.

Još jedan gutljaj viskija. Nova čaša.

— U trenutku kad je ovaj ušao u sobu, narednik Daniels je ugasio svjetlo, a ja sam se bacio na lopova. Nije pružao otpor, ali kada smo

mu stavili rubac na oči gotovo je pobjesnio.

— Rubac na oči?

— Da, upravo to. Lisice na ruke, a rubac na oči. Tek onda smo upalili svjetlo.

Slučaj je bio jasan. Nepoznati je pljačkaš hipnotizirao svoje žrtve i tada im naređivao što da čine. Ali tu nije prestajalo njegovo lukavstvo. On im je naređivao da poslije povratka iz hipnoze pričaju nemoguće i fantastične priče, što je trebalo zbuniti istražitelje. Mogu vam kazati da je gotovo i uspio u tome, ali mi smo ipak prekinuli njegovu igru.

Novinari su pljeskali, blicevi sijevali, a inspektor Svensson. svjestan svoga značenja, raširio je svoj najšarmantniji osmijeh. Prezadovoljni šefovi prepustili su mu taj trenutak slave.

Iznenada utrči narednik Jackson. Bio je blijed u licu, ruke su mu se grčevito tresle, nazirala se nevolja.

— Što je čovječe — zareži Svansson — da nisi ugledao kostur svoje prabake?

— Ne, tako mi duše, nisam. Naš zatvorenik... pretvorio se u pticu i odletio kroz rešetke na prozoru. Nije ni skidao rubac s očiju!

*

— Ah! Čudesno!

— Oh! Divno!

— Kakva neviđena ljepota!

Oduševljena publika u velikoj dvorani Galerije umjetnosti nepoznatih planeta bila je jednodušna u najlaskavijim ocjenama. Predmeti i umjetnine doneseni s planeta koji njeni stanovnici zovu Zemlja bili su zaista prekrasni. Umjetničke slike i izuzetno lijepo oblikovan nakit svjedočili su o visokoj estetskoj kulturi bića sposobnih da se tako izražavaju.

— A najnevjerojatnije je u cijeloj priči to da inače žive kao divljaci.

— Nezamislivo.

— Tvrdi se da oni, između ostalog, ubijaju jedni druge.

— Teško je povjerovati u takvo nešto.

— Da, da. I to rade svakodnevno i masovno, izmišljaju različite razloge da to opravdaju.

— Jezovito. Ne mogu zamisliti da ruke koje mogu stvoriti takvu ljepotu mogu u drugoj prilici nekom drugom živom biću oduzeti život.

— Možda se pretjeruje u tim pričama.

— Ne, svi članovi ekipe koja je pripremala ovu izložbu tvrde da je tako. A osim tog ubijanja...

— To znači da Odbor, za prvi kontakt neće dopustiti upoznava-nje sa stanovnicima planete Zemlja?

— Zacijelo neće. To bi bila ludost.

— Šteta, šteta. Ako su stanovnici Zemlje tako čudni stvorovi, morat ćemo, po svemu sudeći, još dugo čekati prije nego što Odbor dopusti

kontakt.

— To i ne ovisi o Odboru, nego o samim Zemljanima... No, zašto pričamo kada je mnogo ugodnije gledati? Pogledajte samo onu ogrlicu. Nadam se da će uskoro početi proizvodnja kopija. Već vidim kako će divno stajati o vratu moje žene.

— Očito, ali nemoj joj kazati kakvi su Zemljani divljaci. Mogao bi joj pokvariti sav užitak.

Aleksandar B. Nedeljković:
I DABOGDA STIGAO

Inteligencije su posmatrale.

Zapazile su misli nekoliko zemaljskih bića u gradu. Taj grad bejaše Beograd, glavni grad Jugoslavije, a po ljudskom vremenu bio je 12. juni 1983; na Balkanu, gde leži taj grad, bilo je rano jutro, 6 časova, 59 minuta i nula sekundi.

Daleki je zapazio da jedno ljudsko biće žarko želi da stekne supermoć. Nagnuo je energetsku ravan, koja je bila njegov deo broda, i pobliže osmotrio mozak tog Zemljanina.

Taj čovek, u svojim dvadesetim, stajao je u krcatom tramvaju (sedmici) koji je baš tada mirovao na stanici ispod mosta. Taj most opkoračuje reku Savu pre njenog utoka u veliku evropsku reku Dunav. Linija 7 je tu počinjala i onda je vijugala nekoliko kilometara u cik-caku kroz grad, skoro uvek uzbrdo, do gradskog trga nazvanog Cvetko. Zemljanin se zvao Lukas. Bio je jako stisnut u gužvi, i razmišljao je mrzovoljno o svojoj vremenskoj poziciji. Za samo jedan minut trebalo je da ušeta na prostor kod Cvetka i sretne se s drugim ljudskim bićem, ženkom. Tačno u sedam.

— Ovaj mizerni uzorak-za-proučavanje interesuje se za delove tela drugog ljudskog bića — informisao je Daleki mozgove oko sebe u brodu. — Očajnički želi da se pomakne do lokacije tog drugog, ali je njegovo vozilo presporo.

Na brodu, sve ostale inteligencije fokusirale su se na to ljudsko biće — Lukasa. Brodski mozak, povezan s njihovim mozgovima, također se usmerio na grad Beograd i na Lukasa. Sad je snažna struja ilema tekla kroz taj čvor prostor-vremenske svesti o duši koja bejaše Lukas.

— Ako ima bogova tamo gore — bila je Lukasova misao — trebalo bi da tako ubrzaju ovaj tramvaj da stignem na vrame!

Ilem je tekao snažno. Želja je postajala ostvarljiva.

— Da bi naše proučavanje bilo interesantnije — reče Visoki

ostalima — treba da mu ispunimo tu želju. — Kad su se svi složili, on reče: — Brode! Izvrši!

Bilo je 06.59.00. Na vreme — značilo je za jedan minut. Ali Lukas nije mogao sići sa tramvaja direktno u zagrljaj tog drugog ljudskog bića. Morao je prvo da pređe jednu ulicu, a potom stigne do cvećare. To bi mu oduzelo oko 59 sekundi. Samo se jedno moglo učiniti. Tramvaj je morao prevaliti put od Savskog mosta do Trga Cvetka za jedan sekund. To, i više, brod je mogao da ostvari. Inte-ligencije su motrile dok je brod provodio nanosekunde razmatrajući kako da se sprovede njihova odluka. Ta civilizacija dole bila je izuzetno primitivna. To je vozilo čak imalo mehanički motor! Nije se kretalo snagom mozga svojih putnika!

Obavili su još jedno osmatranje. Nanosekunde su proletale. U mozgu vozača tramvaja sakupljali su se elektroni za nervni impuls koji će izazvati pokret njegove ruke, tako da tramvaj počne da se udaljuje od Savskog mosta. Brzina tog vozila, ocenio je brod, biće proporcionalna količini sirovog elektriciteta koji bude doticao u motor. Brod je započeo akciju.

Da bi tramvaj prevalio šest kilometara za jedan sekund, njegova bi se brzina morala povećati sa normalnih 15 kilometara na sat na više od 20.000 kilometara na sat, a to je povećanje od 1500 puta. Zato je brod osigurao da se dovod elektriciteta u tramvajski motor pojača 1400 puta.

Osigurači su iskočili širom beogradskog tramvajskog sistema, a mali je alarm dat i jugoslovenskoj elektromreži. Kilometri tramvaj-ske žice nad ulicama rastopiše se, dok je žica direktno iznad Lukaso-va tramvaja eksplodirala u hiljade užarenih kaplja metala. Eksplozija motora stvorila je krater nasred ulice i uzdrmala most. Komadi Luka-sova tela poleteše visoko u vazduh, osvetljeni razigranim jezicima munje.

Lukas je poginuo. Takođe pogibe i dvesta četrdeset drugih ljudskih bića sabijenih u tom tramvaju. Desetine drugih pokušeni su na ulici. Ruke, noge, mozgovi ispuniše krvave pločnike. Još neko vreme, staklo sa viših spratova nastavilo je da pada na ulice i ljude u tom delu grada.

Inteligencije su ukorile brod za ovu grešku, i hitro uputile molbu Najvišem u galaksiji. A to je onaj kojeg bi mnogi ljudi verovatno nazvali bogom. Taj entitet dozvolio je sada reverziju vremena u Sun-čevom sistemu. Energije ravne novama utrošene su da bi se struja ilema potisnula direktno natrag, i sa njom vreme. Dok se to obav-ljalo, zapažene su čudne pojave. Ilem je donosio šapate, šapate iz sasvim drugih regiona vremena i prostora.

Vreme je poteklo unazad do momenta pre pogrešnog dejstva broda. Beograd se zanjihao i u treptaju iščezao, a zatim se ponovo

pojavio u strukturi kosmosa. Tramvaj je opet bio ceo.

Brod je nanovo razmotrio. Upotreba elektriciteta mogla se izbeći. Kompleksnom manipulacijom, mehanički delovi a tramvaju mogli su se naterati na brže okretaje, a isto tako i sami točkovi. Zato je brod izazvao ubrzanje njihovog rotiranja, i to za 1400 puta.

Masivni motor smešten je ispod tela tramvaja, zatvoren u teško čelično kućište koje drži i točkove. Taj sistem sad je šiknuo nekih stotinu metara napred. Na prvom zavoju nije zaokretao, već je leteo pravo dalje. Na toj tački, centrifugalna sila konačno je prevladala, i ovaj se sistem rasprsnuo u stotine delova koji se razleteše nekoliko puta brže od metka. Međutim, delovi nisu bili veliki samo kao metak, već i kao pesnica, i kao cigla, pa i veći. Zgrade bejahu izrešetane; zidovi su se survavali, kola su se prevrtala, a krv je tekla posvuda. U međuvremenu, telo tramvaja, koje je ostalo pozadi, trglo se uvis i propelo kao uplašeni konj, trenutak mirovalo u vazduhu, a onda se sručilo na beton. Pojedini delovi su se rasprsli. Unutra, lomile su se ruke i noge i kičme. Lukas je udario glavom o čeličnu ivicu, lobanja mu je pukla, i on je umro.

Brod je bio užasnut. Ovakva nesposobnost nikad neće biti zaboravljena. Obavestio je Inteligencije da sledeći put neće pogrešiti. Preklinjao je da mu se dade prilika da uspešno izvrši prvotnu zapoved. Ako bi se sada prihvatio poraz, to bi ozbiljno ugrozilo čast broda. Inteligencije su već znale dobar deo ovoga, jer su bile povezane, skoro sjedinjene sa brodom. Složile su se i istog trena ponovo uputile molbu Najvišem u galaksiji.

On im je odobrio što su tražili, ali uz vrlo oštar ukor. Sunčev sistem će morati još malo da zaostane za galaktičkim vremenom. Zemaljski astronomi mogli bi nešto da opaze, a Priroda obično ne dozvoljava takve stvari. Sem toga, svako sledeće petljanje s ilemom u istom području svemira postaje sve opasnije. Trećeg vraćanja vremena neće biti. Ali on bi mogao da razmotri mogućnost ukidanja egzistencije ovih Inteligencija.

Druga reverzija vremena bila je mnogo teža od prve. Morala se utrošiti energija ekvivalentna stotinama nova da bi se struja ilema, te osnovne vasionske supstance gurnula direktno nazad. Ilem se sada opirao kao nešto živo, a kad bi se samo istrgao kontroli, ili kad bi se mlaz rascepio, vreme na Zemlji bi se moglo rascepiti. Oblici su se naslućivali u struji ilema, oblici veliki, tuđinski i sasvim zli; činilo se da mahnito grabe, natprirodnom brzinom i spretnošću, ne bi li prodrli u ovu egzistenciju. Ovaj put je šapata bilo mnogo, ali je ilem donosio i jecanje, niski, žalosni, beskrajni zvuk stvorova odavno potpuno poludelih od gladi. Iako ilem nikad ne donosi mirise, Inteligencije se zgrčiše jer im se činilo da osećaju smrad smrti.

Beograd po drugi put nije postojao, pa se opet vratio, i vreme je

bilo tačno 06.59.00.

Brod je obavio ceo tramvaj — a taj se sastojao od jednih dugih crvenih kola, savitljivih na sredini — statispoljem. Unutra, vreme je stalo, materija se zaustavila, bio je to sada vremenski zamrznut, nedohvatljiv deo univerzuma. Ništa nije moglo ući, a ništa nije moglo ni izaći jer unutra nije bilo promene ni kretanja. Za ljude posmatrače, ceo tramvaj, od vrha troleja do točkova, iznenada je postao savršeni reflektujući predmet, ogledalo. Pošto ništa nije moglo ući, statis-polje je sve reflektovalo, vraćalo nazad. Tramvaj je celom svojom površinom, uključujući prozore, postao sjajan i srebrnast.

Tako obavijen, tramvaj je bio siguran, i Lukas u njemu. Sad se jednosekundno putovanje kroz grad, uz krivudave ulice, moglo obaviti u punoj sigurnosti. Brod je ukotvio nekoliko snažnih engertskih zraka za masu Zemlje, ukrstio ih oko tramvaja i oko sebe, i pomaknuo tramvaj.

Srebrni projektil dostigao je željenu brzinu za nekoliko mikro-sekundi: visoko ubrzanje nije predstavljalo problem. Efektivno, tramvaj je ispaljen duž šina višestruko brže od metka ili topovske granate. Probio je zvučni zid jednom, dvaput, triput, sedamnaest puta. Dugi hodnik vakuuma ostajao je iza tramvaja, dok se mase vazduha ne bi sudarile i zatvorile ga. Već sam zvuk porazbijao je prozore u pola Beograda. Pošto je Beograd glavni grad države, i kako linija 7 prolazi direktno između dve glavne zgrade: Vrhovne komande i Generalštaba, u zemlji je proglašena ratna opasnost. Tramvaj se više nije svijao na sredini, niti su se okretali točkovi; nije bilo upravljanja iznutra. Šine nisu samo iščupane već su eksplodirale u gvozdeni gas, gotovo nuklearnom snagom. Tornado kamena i betona bombardovao je ulice, ubijajući na hiljade ljudi. Taj tramvaj nije bio jedini na liniji 7, i zapravo se veći deo te pruge koristio i za kretanje drugih linija, na primjer, dvojke, trojke, osmice i devetke. Nekih petnaest tramvaja polako je gmizalo svojim putem ispred Lukasovog, i svi su pogođeni odostraga. Srebrnasto čudovište prošlo je tačno kroz svaki tramvaj, stvarajući trenutno erupcije čelika, mesa i plavo-belog plamena. Zbog geometrije tramvaja, u nekim slučajevima brzina otpadaka koji izletahu iz eksplozije bila je mnogo veća od šest kilometara u sekundi; a otpadaka je i te kako bilo, i to po trideset tona u svakom pojedinom slučaju. Zidovi su počinjali da tonu prema tlu, i cele zgrade da klecaju i da padaju, uključujući i ministarstvo spoljnih poslova te nekoliko hotela duž puta. Hiljade će umreti i u sledećim sekundima, posle prolaska supertramvaja. Na raskrsnicama nekoliko autobusa je zahvaćeno i presečeno napola, i dok su središnji delovi iščezavali u belim bljeskovima, odrezani prednji i zadnji delovi odletali su, pa se vrteli i koturali besno celom širinom trgova, rasipajući iskasapljena i spržena tela. Jedna diplomatska limuzina ode do vraga. Tramvaj je

stigao do Cvetka i stao, ali dugi prašnjavi trbuh Beograda ostao je rasporen, kao da ga je presekao nebeski mitraljez. Brod je, suprotno prvobitnom uputstvu Inteligencija, bio prinuđen da zadrži tramvaj u statis-polju još punih pet sekundi, jer je uokolo još grmelo i treštalo od pristizanja tramvaja samoga, pa je Lukas mogao biti povređen.

Onda je stasis-polje isključeno, i putnici se nađoše na novom mestu. Sa njihove tačke gledišta, Savski most je iščezao i momen-talno zamenjen Trgom Cvetko. Počeli su da dižu veliku galamu, jer je više od dve stotine planiralo da siđe na raznim stanicama. Drugi su spazili razrušeni i popaljeni bulevar iza tramvaja, i o tome dali glasa. Vozač je žmirnuo prema svom časovniku i zapitao se šta je to bilo: trebalo je da ovde stigne u 07.20 i da pamti da je vozio. Pritisnuo je, ipak, dugme za otvaranje vrata, i neki izađoše. Policija je stizala iz raznih pravaca. Činilo se da jedna majka, čije se dete našlo na putu, nikad neće prestati da vrišti. Lukasova devojka ležala je na pločniku. Jedan leteći komad betona otkinuo joj je rame, i u sledećih šezdeset sekundi njoj je predstojala smrt usled iskrvavljenja, ali je još bila pri svesti, i nije osećala ni najmanji bol.

Lukas se trljao po glavi, pogledao uokolo, zatim uvis, i rekao u sebi:

— Ama, bre, bogovi! Nisam to stvarno mislio, samo sam se zafrkavao!

Goran Stanković:
SVI PRVACI OVOG SVIJETA

Drum je vijugao blago kroz pustinju. Bio je pust i vreo. U daljni uzvitla se zlatna prašina; malo kasnije beli se »karavan« zaustavi između praznog napred i praznog nazad.

Filip izađe iz kola, protegnu noge, pomokri se u žutu prašinu i sede u mršave senku kola, naslonivši oznojena leđa na užareni lim. Dora izvede Andreju i Ivana i smrsti ih pored njega u vrelu prašinu, što je mirisala na sunce i antiseptik. Deca su ćutala. Bilo je mučno posmatrati okrugla, bucmasta lišća, mračna i tiha, na kojima kao da su se hvatale crne bore. Filip spusti čelo na kolena i obrgli noge. Jara je tukla iz motora kola, iz lima, vazduha, prašine, dečjih tela, sivog asfalta. Na nebu nije bilo oblaka: plavetnilo čistije od smrti.

— Mama, ja sam žedan!

Bio je to Ivan. Pune, napućene usne bile su mu ispucale i poluotvorene dok je podizao lice naviše, prema majci, koja je stajala na suncu, smeđe kose oko koje se taložilo blistavilo. Filip ponovo

nasloni glavu na kolena.

— Daj mu.

— Nema je više u termosu.

— Otvori onaj u prtljažniku.

— To nam je posljednji.

— I ja sam žedan... — upade Andreja, videvši da će mu brat dobiti vodu.

— Daj i njemu — reče Filip ne pokrećući se.

Minute su bili dugački hodnici sa preglasnim odjecima. Filip se vrteo, vrteo, vrteo, kao drhtava, krvava lopta odbijao se od zidova, poda, tavanice, vrteo, vrteo, vrteo. Posvuda je visila paučina, lepljiva i panično meka, dotičući ga svojim gadljivim prstima; uleće u nju, ovija ga celog, kulja mu u usta, nos, oči...

— Vidim ispred nas oblak prašine.

Dora je i dalje stajala na suncu. Filipa je mrzelo da joj kaže da se skloni.

— Kao da su samo jedna kola. Pogledaj.

Filip se pridignu i pogleda preko nosa automobila. Zaista, približavao se pozlaćen oblak prašine.

Malo kasnije pored njih stadoše još jedna bela kola, »ford«. Bilo ih je četvoro. Još jedna porodica. Oniži muškarac izađe i nalakti se na vrata.

— Ne idite tamo. Ne možete dalje. Tamo je rat, bombe, radijacija, razumete, atomske bombe...

Filip se ispravi. Sunce mu upeče u glavu.

— I tamo — pokaza rukom pravac iz koga su došli — i tamo je isto. Sve je uništeno i zagađeno. Možda više i nema živih.

Gledali su se. Filipu su usne bile ispucale i mrzelo ga je da govori. Želeo je samo da što pre nastave dalje. Samo da se kreće, kreće, kreće...

— Imate li malo vode? Gotovo je nemamo više, a deca su žedna... — upitao je čovek iz »forda«.

— Nemamo ni mi. Načeli smo poslednju flašu — reče Dora.

Filip sede za volan. Žena i deca otvoriše vrata i uđoše u smrdljivu omorinu kola. Po vazduhu igrale su nevidljive vatre. Filipa je mučila gorušica.

— Nemate kuda tamo. Verujte mi. Sve je spaljeno... — doviknu im muškarac iz susednih kola.

— Nema ničega ni iza. Napred ćemo... tamo smo i pošli...

— Besmisleno je. Ali, bar sam vas upoznao. Puno sreće

— Hvala na upozorenju. Zaista. Puno sreće... i vama!

Igor Barić:
ČOVJEK

Posljednji je ležao i osjećao kako umire. Smrt je nailazila u valovima, poput plime. Znao je da nakon slijedećeg vala više ničega neće biti.

Digne glavu i upravi pogled prema zvijezdama, toliko drugačijim od onih što ih je gledao dok je bio mlad.

»Još samo malo, noćas, da pokušam. Ne smijem ostati posljednji, ne smije sve umrijeti sa mnom.«

Glava mu klonu i on osta mirno ležati, čekajući.

*

Najstariji su hitali sa svih strana, žurećd u Kuću. Dolazili su učiti. Znali su gotovo sve što se može znati. Ipak su učili. Počeli su davno prije nego što se Posljednji rodio. Nisu učili razmišljati ni raditi: to su znali predobro — učili su osjećati.

*

Okupili su se u tišini oko Posljednjeg, dajući mu poklone koji mu nisu trebali jer je imao sve, osim vremena. Poklona koji nisu ni njima trebali jer su imali sve, pa i vrijeme. To je bilo nešto od onog što su naučili, osjećali su da moraju na neki način iskazati poštovanje prema Posljednjem; jer, voljeli su ga.

Šutjeli su i slušali ga:

— Čovjek, čovjek je kao rijeka ponornica. Neuhvatljiv je i nedokučiv. Vuče snagu iz svoje dubine, iz cijele zemlje, a zatim rušeći planine izlazi, širi se i polako teče noseći život. To nije slabost, to je dobrota, to je snaga, to je Čovjek.

Dugo je pričao, cijelu noć. O čovjeku, ljubavi, sreći. Pred sam kraj noći najstariji od Najstarijih klekne pred njega i upita:

— Posljednji, da li si ti čovjek?

— Nisam — odgovori on. — Ja sam samo Posljednji, ti si čovjek, vi svi ste ljudi i zauvijek to morate ostati.

Starac se s naporom uspravi, obuhvati pogledom dvoranu punu sjajnih metalnih tjelesa.

»Ne«, pomisli, »nisam ni posljednji.« I umre smiješeći se ljudima.

Lazović, Petrović, Janković:
SVEDOK

Sve što mi preostaje — to je razmišljanje. O čemu?

Na primer, Epikuru pripisuju reči: »Mudrom čoveku dovoljan je i jedan život. Budala ne bi znala šta da počne ni sa večnošću.«

... Da počne sa večnošću ...

*

Sećam se, na prvoj strani mog dnevnika pisalo je: »Ako je vreme velika reka, zašto se prepuštamo struji? Zašto ne pokušamo da plovimo uzvodno?

Izgledam sebi kao mrav na listu, koji nosi reka. Osećam tok i nazirem obale, ali to je sve. Nije li obala — brzina svetlosti?

Može li mrav slamkom dohvatiti obalu, i pobeći sa svog lista: Mogu li preći u drugi prostor, kroz rupu kompleksnog broja?«

Sad znam.

»Nismo dovoljno inteligentni da rešimo problem kompleksnog broja. Da li Ajnštajnova jednačina ima i kompleksna rešenja, i kakva je njihova fizička interpretacija?

I zašto bi brzina svetlosti bila najveća brzina, kad je tako mala?«

Pitanja.

Sećam se svega. Ali, to je bilo pre.

*

Koliko je vremena prošlo?

Opet isto pitanje! Ne znam koliko je vremena prošlo otkad sam sve počeo. Izgubio sam orijentaciju. A koliko će ovo trajati — na to ne želim ni da mislim.

Ne osećam užas. Ne osećam ništa određeno. Šta još može da se dogodi?

Uostalom, okružen sam prijateljima. Njih je sve više. To je najsmešnije.

Bio sam siguran da ću uspeti. Pa, gotovo da sam i uspeo.

Teorija je bila tako jednostavna. Sve je determinirano; ceo svemir pulsira i vraća se uvek u prvobitno stanje: vreme teče u krug... Da, krug vremena.

Sad mi je jasno da nije baš sve determinisano. Ali, kome da to saopštim?

Već mnogo puta pažljivo analiziram sve što sam uradio, tražeći gde sam pogrešio. Moja jedina greška bila je u tome što sam, ne proverivši ih, prihvatio njihove formule, i na njima stvorio svoju teoriju. Sve ostalo bilo je u redu, imao sam pravo.

Šta to sad vredi?

Ne mogu da se krećem i govorim — ja samo postojim i osećam. Mislim da je »osećam« mnogo bolje nego »vidim«. I, mogu da razmišljam.

Kako je počelo?

Pitanje zvuči besmisleno, kao i većina pitanja, kada neko gleda na

Vreme kao ja. Ipak, veoma je teško otrgnuti se načinu razmiš-ljanja ČOVEKA.

U stvari, na koji način bi trebalo da razmišljam? I — zašto?

Ja znam sve odgovore, a to nikome ne mogu da saopštim.

Nikad.

A to nije najgore.

Na momente osećam »rastapanje« svesti. Sopstveno rastapanje. Vrlo teško sastavljam misao. Zatim to prolazi. A to nije najgore. Dokle... Oh, ne!

Ponekad mi izgleda da nestajem. To je privid. To bi možda bilo rešenje...

Ipak, postoji još nekoliko stvari koje mi u mom položaju nisu jasne. Srećom, mogu o nečem da razmišljam.

A pred sobom imam VREME...

Da Bog postoji, mora da bi mu bilo jezivo dosadno.

*

Zvezdano nebo. Za letnjih večeri često sam podizao pogled prema njemu.

Zvezde...

I kad je kompleksna analiza odškrinula vrata dimenzija, ideja je došla sama: Ako u jednu od tih dimenzija postavimo posmatrača, uklonili smo ga iz našeg Svemira, i za njega naše vreme protiče toliko sporo da gotovo stoji. Iz tog položaja on bi bio očevidac, svedok kretanja našeg Svemira — i pouzdano utvrdio da li se ovaj širi ili skuplja!

Te iste jednačine dale su i teoriju o kružnom toku. Moju teoriju: Ako je sve determinisano, ako vreme teče kružno, i ako bi izolovani posmatrač stajao u mestu — van kruga — opet bi došao u isto vreme, na isto mesto, odakle je krenuo! Pod uslovom da kolaps nekih dimenzija ne znači kraj i za sve ostale.

Asistenti koji su me poslali, trebalo je da me prime GOTOVO istovremeno. Jedno za drugim, pritisnuli bi dugme za moj polazak, i za povratak. Trenutno

Naravno, oni ništa ne znaju.

A onda sam...

Moju teoriju smatrali su besmislicom. Jer, čak i najgluplji postavio bi pitanje: I da je moguće tako nešto, zar bi se naš Svemir, ako stalno pulsira, izgradio na istim principima u svakom vremen-skom ciklusu? Da li bi povratak izdvojenog posmatrača, u sledećem vremenskom ciklusu, uopšte bio moguć? Tj. da li bi mene u slede-ćem ciklusu čekali moji asistenti — da li bi me išta čekalo?

Ja sam se smejao. Rizikovao sam. Ako je sve determinisano — vratiću se. A ako nije — u sažimanju Svemira, u kolapsu dimenzija, jednostavno ću nestati.

Ali, ja sam verovao. Da li ovaj smeh može iko da čuje?

*

Ja sam čovek koji je otišao najdalje.

Čovek? Hmm...

Prvo sam video samo Svemir. Svuda oko sebe.

A zatim sam ispred sebe video čoveka... Zapanjen (kakva reč!) ispred njega, dosta udaljenog, video sam još jednog...

Nisam ih mogao dotaći, nisam mogao da zakoračim, okružen nevidljivim zidom.

A onda sam se okrenuo, i video još jednog, iza sebe... I shvatio da i ispred i iza — vidim SEBE...

I shvatio sam. Krug vremena postoji...

Kosmos pulsira, njegovi ciklusi slede jedan drugog savršeno kružno. Ja bih stalno postojao, iznova se rađao u novom ciklusu vremena. I iznova umirao, i sa novim Kosmosom oživljavao ponovo.

I shvatio sam da sam prelaskom u ovu dimenziju poremetio svoju putanju za kvant vremena. Onog vremena, potrebnog za polazak.

I da ne mogu da se vratim. Krug mog vremena ne može da se zatvori, postao je spirala.

I razumeo sam, gledajući samog sebe u nizu bez kraja — da sam jedino to i radio kroz istoriju!

Ili, kroz istorije. Bio sam SVEDOK.

*

Osećam rastapanje.

Ne mogu da se pomaknem. Ne mogu da dodirnem sebe ispred, ili sebe iza, ne mogu da zatvorim krug vremena. Spirala nema kraja.

I dok gledam odraze samog sebe, umnožene u ogledalima dimenzija, pokušavam da shvatim da sam osuđen na samoću — i Večnost.

Osuđen da postojim. Zauvek...

Sam i proklet. Zauvek.

Dok kroz sve paralelne prostore odzvanja moj... naš?... smeh koji niko ne može da čuje.

Vera Ivosić-Santo:
KUTIJA ZA GOSTE

Pustinja je bila istočkana oazama koja su jedna od druge bile gotovo jednako udaljene. Tamnoplava boja pijeska bila je isprekidana blistavim plavim opnama jezera. Bliještala su, nepomično, poput prozirne želatine.

Letjelica se spusti kraj jedne oaze ne narušavajući svojim plavičastim metalnim trupom sklad boja. Bio je to jedan od redovnih istraživačkih brodova.

Kakav nekoristan planet, razmišljao je Istraživač teturajući iz broda pod teretom opreme. Tek jučer se spustio na planet, ali se činilo da se neće dugo zadržati. Kao da nema inteligentnih bića, ni zanimljive vegetacije, ni potrebnih minerala. Samo pustinja i ove besmislene oaze premalene da bi poslužile bilo čemu razumnom. Ipak, bila su to zrnca gostoljubivosti koja su dopuštala da se bar malo umakne teškoj pripeci.

Istraživač je polako napredovao kroz pijesak koji kao da se neprestano pomicao. Tragovi su se iza njega izobličavali i nestajali. Pomalo ga je to dražilo, činilo mu se de. se time negira sama njegova prisutnost.

— Sve se neprestano mijenja prikrivajući da uvijek sve ostaje isto — poučno reče jedan glas. Bio je piskutav i neobično visok, ali potpuno razgovijetan.

Stvorenje ponovi primjedbu pokazujući prema pustinji. Bilo je malo, pokriveno crvenkastom kratkom dlakom i neprestano je žmirkalo okruglim očicama čokoladne boje.r

Istraživač shvati da se primjedba odnosi na pijesak. Dakle, nije bila optička varka, pijesak se zaista pomicao.

— Hm, nisam znao da ovdje ima nekog — reče Istraživač.

Stvorenje ga je nemoćno gledalo kao da želi da kaže da to nije njegova greška. Sjedilo je na kamenu pored jezerca. Nekoliko stabala nadnosilo se nad vodenu površinu jedva zaklanjajući užareno nebo.

— Zapravo, nikoga dosad nisam vidio — oprezno nastavi Istraživač.

— A zašto bi nekog vidio? — odgovori stvorenje. — Valjda su svi u kutijama za goste.

— U kutijama za goste? — Ovaj pojam bio je sasvim nepoznat Istraživaču.

— A gdje drugdje? — Stvorenje se očigledno zabavljalo Istraživačevim neznanjem.

Istraživač se nesvjesno okrene oko sebe, ali nigdje se nije vidjelo ništa četvrtasto.

— Čemu služe kutije za goste? — upita razmislivši za trenutak. Ovo je svakako bilo inteligentno biće. Inteligencija je mogla značiti znanje, a znanje dobitak. Potajno se počeo nadati da bi od ovog planeta ipak mogao imati neku korist.

— Koja kutija za goste?

— Pa sad si rekao.

— Da, ali njih ima različitih. Osim toga, ima ih i manjih i većih. Manje naravno idu u veće. Možda misliš na moju kutiju?

— Da, da, na tvoju kutiju — odmah se složi Istraživač.

Razgovor je dobivao čudan pravac potpuno zanemarujući pravila Kontakt-kodeksa. Ali, imajući na pameti mogući dobitak, Istraživač se svjesno prepusti riziku.

— To je sasvim jednostavno. Uglavnom se njome koristim kad dođu gosti, ali i inače sam unutra.

— Znači, ti bježiš od posjetilaca? — zaključi Istraživač.

— Ali ne! — Stvor se doimao krajnje uvrijeđeno. — Pa to bi bilo protiv svih pravila ponašanja. Nitko se dosad nije mogao požaliti da ga nisam ugostio dostojno.

— Ne možeš poreći da si rekao da odlaziš u tu kutiju kad ti dođu gosti — razložno će Istraživač.

— Naravno, ali ja ne bježim. Gosti znaju da sam tu.

— Zašto se onda zove kutija za goste? Prije bih rekao da je to kutija bez gostiju — zaključio je Istraživač.

— Pa i gosti imaju svoje kutije. Uostalom, možda se i ne zovu tako. To je moj naziv. Čekaj, koji je danas datum? — Stvorenje se odjednom uzvrpolji. Glava mu nestade i prije nego što se Istraživač stigao upitati da li sanja, opet se pojavi. — Danas će možda doći Euzalizeja — reče raznježeno.

— Euzalizeja?

— U stvari, Eliza. Više voli da je zovu Eliza.

— Lijepo ime — reče Istraživač tek da nešto kaže. U glavi mu je sve bučalo.

— Ponekad se zove i Hitotopeja. Više voli da je zovu Teja. Vjerojatno ćemo se jednog dana vjenčati. Ako se sretnemo.

— Čekaj, kolika je ta kutija? Možeš li mi je pokazati? — naglo ga prekine Istraživač. Bilo mu je već dosta besmislenih razgovora.

— Da ti pokažem kutiju? — Stvor je bio iskreno zapanjen. — A što će ti moja kutija? Pa ti imaš svoju.

— Ali ja je nemam. — Istraživač je već bio pomalo očajan. »Zar još jedan neuspješan let?«, mislio je u sebi.

— Smiješna li stvora! Naravno da je imaš. Svatko ima kutiju za sebe, dovoljnu da stane u nju zajedno sa svojim znanjima, vjerovanjima i vještinama... Mislim da ću te sad napustiti — prekine on naglo. — Razgovori zamaraju. Niti pomažu, niti odmažu, sve ostaje isto.

Istraživač otvori usta, ali ih odmah i zatvori. Kamen je opet bio prazan.

Duboko uzdahne. Više je volio imati posla s mineralima. Ionako nitko nikad neće moći razumjeti sva ta stvorenja što ih sreće na istraživačkim putovanjima.

Popije malo vode iz jezera, ubere plod s drveta, zatim pokupi opremu i teškim koracima krene prema brodu. Pijesak je zatrpavao

tragove, ali on se ovaj put ne okrenu.

Letjelica podigne svoje vitko tijelo i Istraživač je upravi prema orbiti.

Jezera i drveća nestade. Plavi pijesak pružao se sve do horizonta.

Male kutije ležale su u velikoj kutiji, mala znanja, vjerovanja i vještine ležali su u velikim znanjima, vjerovanjima i vještinama.

Sve je bilo kao i toliko puta ranije.

Gosti zaista nisu ništa izmijenili.

Predrag Raos:
ANABIOZA

Ručak se otegao mirno i lijeno kao i svakoga dana, kao i svakog popodneva u ovih nekoliko tisuća dneva što su ih proboravili zajedno. Sudeći po uobičajenom nemaštovitom siijedu zbivanja, dan se baš ničim nije razlikovao od tolikih što su mu prethodili. Da je tko sa strane pogledao tu idiličnu obiteljsku sličicu, teško da bi mogao i pomisliti da su ti ljudi posljednji put na okupu. Posljednji put! A ipak, držali su se tako smireno, tako svakidašnje. Zašto?

Zato što mama nije znala što se iza brda valja, a nije znao ni tata. Jedino je Nada znala — no ona je uporno šutjela. Ne zbog prkosa, ne zbog zlobe, ne zbog neodlučnosti — naprosto nije znala kako da počne. A upravo je to bilo najvažnije pitanje — kako početi. Nije željela da se rastanu sa suzama, ne! Ne bi nikako željela da pomisle da je to zbog njih. Ne, to nema nikakve veze, zapravo bi jako željela ostati s njima, ali... ali što se tu može.

Miri je bilo svega četrnaest godina, pa ipak je znala kakav će to šok biti za roditelje. Ta nije šala — četrnaest se godina brinuti za nekoga, hraniti ga, odijevati, liječiti i tješiti, i onda taj netko — naprosto ode. Nepovratno ode. Gotovo kao i da umre. Zapravo, za njih da umre, za njih da prestane postojati. Užas.

— Tata...

U jednoj se riječi nije moglo opaziti drhtanje glasa niti su se mogle naslutiti suze.

Tata je podigao oči s tanjura. Upitno, no tako bezbrižno. Jadni tata!

— Izvoli — rekao je. Opet nešto treba... ah, takve su kćeri! Ali se onda trgnuo i začuđeno skupio obrve. Sreo je njen grozničavi pogled, i to ga je uplašilo. Ne, takvo se lice ne pravi kad je nekakva glupost na dnevnom redu.

— Nado, dušo...

Nada se našla u spojištu dva pogleda — tatinog i maminog. Kao u svjetlu ukriženih reflektorskih snopova, dok je ostatak pozornice u tami. I tu je dobila tremu i naglo ušutjela.

— Nado, što se dogodilo? Hajde, reci tati.

Nada je znakom zamolila za trenutak šutnje. Morala se koncentrirati. Morala je odlučiti što da kaže. I kako da kaže, kako da nikog ne povrijedi. Ili povrijedi koliko je najmanje moguće. Jer povrije-đenih će biti — i to vrlo povrijeđenih.

— Odlučila sam... odlučila sam se — a zatim je slijedio veliki napor: —... hibernirati.

Kao da je bomba pala u sretno obiteljsko gnijezdo. Tata i mama su se poraženo pogledali. Hibernirati. Njihova kći — hibernirati!

— Zaboga, što te boli? Je li dijagnoza sigurna?

Pitanje je bilo posve umjesno — i potpuno promašeno. Da, danas, godine dvije tisuće i dvadesete, hibernacija je proces već posve lijepo razrađen i savršeno uhodan. I široko se primjenjuje, napose u medicini. Ako se razboliš od kakve neizlječive bolesti, naprosto te strpaju u anabiotičku komoru. Zalede te, hiberniraju, i ostave te tako deset, dvadeset, sto godina; nije važno koliko, no upravo toliko dok se ne pronađe neki djelotvorni lijek za tebe. Onda te odlede, izliječe, pa te ostave da proživiš još koliko ti je suđeno — do smrti ili ponovne hibernacije. Eto, upravo zbog toga su roditelji najprije pomislili na neku neizlječivu bolest.

— Jesi bila i kod drugog liječnika? Kakav je točno nalaz? Zašto nam ranije nisi ništa kazala?

Nada je šutjela.

— Kćeri, Nado, dušo, od čega si bolesna? Kaži nam roditelji smo, imamo pravo znati.

A Nada nije znala što da odgovori. Ako im veli — smijat će se, zna ona njih. Smijati se iako razloga za smijeh zapravo i nema, jer sve je to zapravo jako tužno, jer to je bolest kao i svaka druga — pa čak, ako se pravo uzme, i mnogo, mnogo gora. Ako oboliš od nečeg drugog, barem svi za tobom tuguju, a to je tako lijepo, a ovako... Nitko to ne može razumjeti.

— Bolesna sam... od ružnoće! Roditelji su se još jednom pogledali:

— Od ružnoće?

Nada se snuždila:

— Pogledajte kakva sam! Ružna!

Tata je zavrtio glavom. Mama je uzdahnula.

— Ružna? Kako to misliš: ružna?

— Ružna sam! Previsoka sam, predebela, ružna u licu, nezgrapna, sva sam nikakva. Imam ružan, kukast nas... grozno!«

Tata je zavrtio glavom. Za njega je to bila samo još jedna pubertetska budalaština!

— Ma što ti fali? Dobro, ljepotica nisi, štrkljava nisi, nos bi ti mogao i bolje izgledati... no što je u tome tako strašno? Kao da moraš biti najljepša na svijetu!

Kao da mora biti! Ta svaka to djevojka želi biti — samo neke priznaju, a druge ne — u tome je sva razlika. Ali ne treba biti najljepša, njoj bi bilo sasvim dosta da je kao Vesna, ili bar kao Maca. Da, frajeri za njima — jao, grozno!

— I onda: debela! Otkud ti samo to?

— Kako, nisam? Jučer sam se pogledala u zrcalo i... — zacrvenjela se — rebra se nisu vidjela.

Tata se lupio po čelu. Rebra se nisu vidjela! Za nju bi valjda bakalar bio Mister Univerzum!

— Jedem malo da manje ne mogu — Nadi su suze same došle na oči — i točno kad malo smršavim, opet se udebljam. I onda sam debela kao prasica. Nitko me neće ni pogledati!

— Debela kao prasica! — nasmijala se mama. — E, da je meni biti tako... — uzdahnula je čeznutljivo. — Ako si t i debela, što da ja kažem?

Nada se sad više nije mogla suzdržati — zagrcala je glasno:

— Mama, ja te jako volim, ali ne želim biti debela kao ti! Bojala se da će to mamu strašno povrijediti, no ona se samo nasmiješila i pogladila je po kosi.

— A što ti nosu fali? — začudio se tata. — Nos si naslijedila od mene. A ja ga nosim već četrdeset godina, pa mi nikad nije smetao. I da vidiš, djevojke, da znaš... — Tu se tata naglo zaustavio. Nada je još premlada, a ni pred mamom nije zgodno. Znamo kakve su ženske.

Jao, nos, zavapi Nada u sebi i još glasnije zaplače. Još je i podsjeća! Na taj grozni, veliki, straobalni, zoološki nos! Na samu pomisao diže joj se kosa na glavi. Dala bi pola života da ga se može otarasiti.

— Istina je, Nado, takav nos nemaju filmske dive, no u prvom redu on i nije tako grozno kukast, a u drugom daje ti jedan strogo individualizirani izraz lica.

Nije grozno kukast! Kao da su ga s dizalice skinuli. I »strogo individualizirani izraz lica«! Svaka je grdoba »strogo individualizirana«. Jao, budu li je tako tješili...

— A osim toga, nos se dade popraviti i operacijom.

Eh, da je stvar bila samo u nosu, ni pol jada, ali ona je bila potpuno ružna. Ružna skro-naskroz. Od pete do glave i od glave do pete. Tu se više nije imalo što popravljati. Baci, pa nanovo.

— Kćeri — rekla je mama — što znači ljepota, što ružnoća? Nema najljepše žene na svijetu, no svaka može biti najdraža. A i najmrža, nažalost. Što će ti ljepota? Zar ona u životu znači tako mnogo? Kome je ikad ona donijela sreću? Ili ljubav? Misliš da ona ne ide bez ljepote?

Nikad tako nije bilo niti će ikad biti. Ljubav može biti samo duhovna. Svaka je žena lijepa ako ima srca i osjećaja...

Tata je bio mnogo prozaičniji:

— Ljepota? Ako na svijetu postoji stvar koja se ne može definirati, onda je to ljepota. Napose ženska. Eto, recimo, da je danas oživjeti Milonsku Veneru, svi bi joj se smijali kao debeljuci. O Willendorfskoj da i ne govorimo. Rubensove bi ljepotice danas djelovale kao drempasti gabori... Pogledaj malo, osvrni se! Svako vrijeme ima svoju modu, kao u svemu ostalom tako i u ženskoj ljepoti. U nekom bi te drugom vremenu možda smatrali krasoticom. Što se može — život je takav!

Život je takav! U nekom drugom vremenu... Ta zar njima nije jasno .. ?

— U nekom drugom vremenu... Ta zato se i želim hibernirati!

Tek je sada roditeljima sinulo.

— Dat ću se zamrznuti, a ostavit ću zapisano da me odmrznu tek u dobu u kojem će me smatrati ljepoticom.

— Nado! — zaprepastila se mama.

Tata je samo nešto promrmljao, nešto što je na prilično nelijep način povezivalo žene i modu.

— I što? To ti je važnije i od mene, i od mame? Od nas?

Nada je još jednom zaplakala. Istina jest, srce joj se lomilo pri pomisli da ih nikad više neće vidjeti, ali — živi se samo jednom i... i svaka djevojka želi biti lijepa. Svaka djevojka mora biti lijepa. To je prirodni zakon i tu spasa nema. Roditelji su se pogledali u nedoumici.

— To je tvoja čvrsta odluka?

Nada je samo kimnula glavom.

— Ne bi li još jednom o svemu dobro promislila?

Nada je šutjela. Što se tu više ima misliti? Ta već godinu dana... Nekoliko sati nije tu moglo ništa izmijeniti.

Roditelji su shvatili da tu pomoći više nema.

— Ipak se s četrnaest godina ne bi smjela dobivati punoljetnost — rekao je stari razotkrivajući svoj zadrto konzervativni duh. Nikad on neće shvatiti napredak! Zatim je zalupio vratima.

A mama je još dugo plakala.

*

Nada je protrljala oči. Što je to? Da se nije štogod pokvarilo? Upravo su je trebali hibernirati, kad ju je zahvatio nekakav čudni drijem. Sad se iz tog drijema trgla i... Hoće li je napokon zalediti ili neće? Nek se požure prije no što se predomislila.

Pogledala je okolo i vidjela bijele zidove hibernacijske anabio-tičke komore. Sve je bilo kao u času kad je zaklopila oči.

A onda je začula glas iz zvučnika:

— Dobro jutro, Nado! — (Hibernirane su uvijek odmrzavali

ujutro.) — Dobro jutro u godini dvije tisuće sto i osamdesetoj!«

Sto i osamdesetoj! Dakle ipak, ono nije bio drijem! Bila je to prava anabioza. Više od stoljeća i pol duga hibernacija.

— Ispričavamo se što je anabioza potrajala duže no što smo očekivali, no želja nam je bila da vam potpuno ispunimo želju. Ulazite u doba u kojem će vaša ljepota zablistati punom snagom. Želimo vam mnogo sreće!

Vrata hibernacijske komore polako su se otvorila. Nada je protrljala oči i... i ugledala nekakvu čudnu kreaturu. Kreaturu!

Spočetka nije mogla ni shvatiti o kakvom se biću radi — tek joj je nakon nekog vremena postalo jasno da pred njom stoji nekakav mladić. Samo kakav mladić!

Oči su mu imale blatnu i mutnu boju. Lice mu je bilo posuto ružnim sunčanim pjegama i masnim bubuljicama. Bio je debeo, nezgrapan i trom. Nos mu je bio sav crven i nabubrio, oči praseći male i upale, obrve srasle. Iz rukava su mu virili snopovi dlaka. Bio je rutav kao majmun.

Zacerekao se na izuzetno blesav i zastrašujući gadan način (to je valjda trebalo važiti kao smiješak), pa kazao:

— Zdravo, Nado! Ja sam Pero!

Pogledala ga je zaprepašteno. Što taj tip hoće od nje?

— Znam da si mnogo patila zbog svoje tobožnje ružnoće. Vrije-me nije moglo shvatiti tvoju ljepotu. Kao uostalom ni moju. I mene su smatrali ružnim. Govorili su mi da sam gadan. I ja sam se dao zamrznuti. I sad su me odmrzli u doba kad me svi smatraju ljepotanom, i kad su mi svi muškarci slični...

Okrenula se. Za leđima je ugledala skupinu istih takvih mladića. Bili bi nalik Peri kao jaje jajetu da nisu bili ružniji, bili bi ružniji od njega kad bi tako nešto uopće bilo moguće. Pero se primakao Nadi i nježno je zagrlio:

— Nado, ljubavi, naše je vrijeme došlo!

Pogledala ga je s jezom, s užasom, s očajem... Onda je pogledala vrata hibernacijske komore, bezdušno zatvorena.

— Nadice, jedina moja Nadice... Ne, povratka više nije bilo.

(Iz neobjavljene zbirke »Blesave priče«)

D. Jović, G. Stanković:
ŠIBICA

Kapalo je, kapalo, kapalo, podmuklo, muklo, očajno, iz olovnog, beznadnog neba, ceo dan i svu noć, cedilo se hladno mokrilo po koži,

naježenoj, gnjiloj, kap, kap, kap, u mozak mu kapala, ona, kiša, bubnjala po očima, ramenima, kolenima, hladna, ljigava kiša. Zora je bila maglovita, hladetinasta, sipljiva strugajući mu po promrzlim kostima. Uglavio se u rašlje drveta, dobrih desetak metara od tla, oštrih zuba i raširenih kandži. Ni oka nije sklopio. Noćne zvuke, sablasne i neodredive, postepeno je nadglasavalo jutarnje glasanje ptica, krici zveri, krckanje, graktanje, pištanje, vriska. Tama se polako spuštala ka tlu.

Bio je gladan i umoran, tela izlomljenog četverodnevnim stra-hom, očajem, noćnim bdenjem po krošnjama, iznad tihih noćnih smrti, i dnevnim lutanjem po prašumi, tražeći kržljavo voće i kore-nje, i tragove onog toplog, neshvatljivog, životnog plamsanja, koje je menjalo i uništavalo sve stvari, nagrizajući čak i kamen, onog tkanja što je dolazilo kao dar sa neba, dar bogova, koje je najusrdnije molio, iako je verovao da bogovi i ne znaju kad nešto daruju ljudima.

Ali kao da su i oni nestali, udavili se u poplavi mokrog lišća, mokre magle, mokrog drveća i zveri, mokre zavese što se svlačila sa neba, u nekom nepojmljivom mrtvilu što ga je obuzimalo sve jače.

Dan za danom, kaplje, kaplje. I sećao se, o kako je to bolelo, ispruženih ruku izgnanstva, progona iz suve i mirisave pećine, onih ruku što su se u besu pružale ka njemu, svih razrogačenih očiju kad se vatra ugasila, vatra njemu poverena, vatra koja bi se noću igrala sa zidovima pećine; kako je samo voleo te igre purpurnih senki. Sada je tamo studeni mrak, ljudi i žene uvijeni u prljava krzna, tišina. Svojom krivicom, zaboravio je načas na vatru, pljusnuo je, ko zna odakle, potočić vode, i žar se ugasila. A voda je, zna se, gušila vatru, bogovi protiv bogova, a on, on je bio žrtva. Ali posvuda je bilo vlažno, vlažno, mokro, mokro...

Kiša utihnu. Rominjala je samo, šuškajući lišćem, kada se odluči da klizne na tlo. Sa lišća se cedila voda, prigušujući sve zvuke. Dok je razmišljao da li da pretrči neku malu čistinu ili da je zaobiđe, nešto zasja na vlažnoj travi. On se brzo zavuče u žbunje, dok mu je trnje grebalo kožu. Kliknu radost u njemu: možda, ipak...

Dva čoveka stvoriše se na livadi niotkuda. Svetlucavi, čudesno uzvišeni, sred meke, razvučene magle što se zgušnjivala iza njihovih leđa, među đrvećem.

Bogovi, zar su to bogovi? — pomisli. Luda nada zasta mu u grlu. Bogovi su se osvrtali oko sebe, i kao da nisu znali šta će. Kako su samo slični ljudima, samo čudniji, i lepši... Jedan izvadi odnekuda tanak štapić, stava jedan kraj u usta, zatim izvuče neki četvrtastti predmet, i — kresnu plamen, zasja u njegovim očima vatra, toliko žuđena vatra. Bogovi, ovo su bogovi vatre, i on beznadnom hrab-rošću zapuzi preko trave prema njima. Šta je, tu je. Oni ga opaziše i zagledaše se u njega. Prepun poniznosti, na desetak koraka od njih zabode nos u travu.

Bogovi se zgledaše, jedan od njih opet kresne vatru, što kod njega izazva pseće oduševljenje, te shvati da će bogovi uslišiti njegove molbe. Kada jedan od bogova kresnu i treći put, bio je već van sebe. Sada je video kako bogovi prave vatru. Malom grančicom iz kutije, po ivicama — i eto vatre, plamička kao malo sunce. Bogovi su nešto razgovarali, palili još dva-tri puta vatru; on bi šenio kao štene, preo kao mačka. Onda mu odjednom dobaciše kutiju, koju uhvati u letu kao grabljivica, i nestadoše, ne ostaviše za sobom ni traga.

*

— ...i tako, vidiš, modus je jednostavan, ali, kao i tolike druge stvari, parcijalni uslovi su najsloženiji.

— Dakle, ako sam shvatio, reč je o ponovnom modeliranju prostora i vremena, cele jedne konkretne istorijske situacije.

— Samo uslovno. Isto tako, i mi postajemo odjek koji se uklapa u odjeke prošlosti. Oni traju, a mi se ubacimo u njih, i eto vremeplova. Na žalost, reči tu blede...

— Možemo li u malu proveru, ekspediciju negde u predistoriju, odredite sami gde...

— Samo poželite, kolega, samo poželite.

Profesor Kastorijus se podosta namučio dok je podesio mnogobrojne prekidače, skale i programe. Zatim zakoračiše u prostor temporalnih sila i — nestadoše.

Okruživala ih je mokra prašuma, uvijena u muklu maglu. Sve je zamiralo, tonulo u neki sveobuhvatni mir, tišinu nad tišinama.

Nastor izvadi cigaretu, stavi je u usta, izvuče šibicu, simpatičnu anahronu stvarčicu, i kresnu. Ona se upali, i odmah zamre u vlazi. Uto začuše komešanje, i do njih dopuzi neki divljak, izgrebane kože i duge kose i brade. Zastade na desetak koraka od njih, obori glavu u travu i zaškilji prema njima. Nisu bili iznenađeni, jer su odlično poznavali ovo razdoblje. Pokušavajući da upali cigaretu, Nastor kresnu još nekoliko puta, a to je divljaka bacalo u izlive psećeg oduševljenja i poniznosti.

— Daću mu šibicu, izgleda da mu se to sviđa.

— Možda je to spoljni faktor promene istorije — nasmeja se profesor Kastorijus.

— Šibica će se u ovoj vlazi za mesec dana pretvoriti u prah i pepeo. A ovaj divljak neće ni znati šta je imao. Osim toga, istorija nije skup slučajnih činjenica i događaja, već sintetički tok, koji u sebe asimiluje sve slučajnosti, pa i ovako nepredviđene...

— Ne mogu se složiti s tobom. Dakako, istorija se neće prome-niti zbog ove šibice, ali samo zbog relativnosti vremena. U našoj sadašnjici, kao njen postulat, sadržano je i ovo naše putovanje, i tvoja dobrota tom kutijom. Znam, prigovoriće mi da negiram razvojni tok vremena, ali ne zaboravi, vreme je apstrakcija, a ne realnost. Realno je

samo postojanje bića, večnog i u sebe zatvorenog. No, najbolje je da ovu našu malu raspravu nastavimo kod kuće, uz stari, dobri viski. Vrede te stare stvari...

*

Bio je srećan. Vrati se u pleme, sa tajnom samo njegovom, božanskom tajnom koja je značila i poštovanje, i moć, i sreću.

Znao je da su bogovi ćudljivi i daleki i da retko okreću oči na ovaj svot, koji su sami stvorili, te je njihov dar ljubomorno čuvao ni trenutka se ne odvajajući od njega. Amajlija na grudima značila je ono malo sjaja koji čovjek može imati, a koji se tako retko pojavljuje, i neočekivano, i tako brzo i lako nestaje.

Figura

Edvard Grendon:

The Figure

Preveo Zoran Milović

Bila je to pomalo smiješna i neobična vrst sumnjiva posla, i moram priznati da smo bili uplašeni. Zapravo, možda ne toliko uplašeni, koliko zbunjeni i začuđeni. Ne znam, no to je svakako prilično neobičan posao... Osobito u ovo vrijeme.

Taj je posao bio mnogo tajniji no bilo što drugo za vrijeme rata. Nikada ne biste pogodili da se firma za koju radimo bavi ovakvom vrsti istraživanja. Riječ je o vrlo poštovanoj i cijenjenoj kompaniji i, kao što rekoh, nikada ne biste pogodili da oni drže ovaj laboratorij, tako da mi se čini da neće biti nikakvih problema ako vam ispričam što se dogodilo. Stvar se čini tako velika i značajna a da bi je znalo samo nekoliko ljudi, premda, naravno, to ne mora značiti ništa. Prosudite sami.

Nas trojica radimo ovdje. Svi smo vrhunski stručnjaci u svom poslu, i plaćeni smo više nego dobro. Na vratima našeg laboratorija nalazi se znak koji s našim istraživanjima nema bogzna kakve veze, no većina ljudi drži na odstojanju. A zgradu napuštamo privatnim izlazom i nikada ne odgovaramo kad netko zakuca na vrata. Postoji izravna telefonska veza sa stolom tipa koji nas je unajmio i on svako malo telefonira da vidi kako napredujemo, no otkako smo mu rekli da se polako približavamo cilju, manje-više nas ostavlja na miru. Obećao sam mu — ja sam šef naše male grupe — da ću ga obavijestiti čim nešto utvrdimo.

Ljudi su izabrani prilično dobro. Dettner, Lasker i ja uspješno surađujemo na ovom poslu. Dettner je mlad fizičar, stručnjak za elektromagnetizam. Studirao je na Tehnološkom institutu u Massachusettsu, predavao je na Kalifornijskom tehničkom, istraživao je za vojsku, a zatim je došao ovamo. Moje polje rada uglavnom su bioelektrična istraživanja. Neko sam vrijeme radio na usavršavanju elektroencefalografa, a za vrijeme rata radio sam u Oak Ridgeu kao

atomski fizičar. Zapravo, ja vam u fizici dođem nešto kao majstor za sve. Lasker je matematičar. Specijalizirao se u simboličkoj logici i jedini je čovjek za kojeg znam da doista razumije Tarskog. On je razradio najveći dio teoretske podloge za naša istraživanja. Kaže da sama matematika onoga što radimo nije osobito teška, no napredovanje nam usporava jezik kojim razmišljamo i podsvjesne pretpostavke do kojih dolazimo. Bezbroj me puta upućivao na djelo Znanost i razum Korzybskog, no dosad nisam imao mnogo moguć-nosti da ga pročitam. Sada mislim da ću ga pronaći. Moram spoznati smisao naših rezultata. To je suviše važno da bi se moglo ostaviti po strani. Lasker i Dettner otišli su na pecanje. Rekli su mi da će se uskoro vratiti, ali nisam sasvim siguran u to. Ne mogu reći da ću ih kriviti zbog toga, ali jednostavno, moram biti sigurniji u značenje i smisao rezultata do kojih smo došli, prije nego što odavde zauvijek izađem.

Sada je već prošla puna godina otkako smo ovdje — još odonda kada su mi posljednji put održali predavanje o tajnosti, dolje u Oak Ridgeu, i pustili me kući. Cijelu ovu godinu riješavali smo problem vremenskog putovanja. Kada su nam dali ovaj posao, rekli su da ne očekuju od nas nikakve rezultate zadugo, da ćemo biti prepušteni sami sebi i da nam nitko sa strane neće smetati, te da je naš glavni posao da što je moguće više razjasnimo problem i počnemo preli-minirane eksperimente. Zahvaljujući Laskeru, napredovali smo mno-go brže nego što smo se i mi i oni nadali. U prvo vrijeme s nama je radio i jedan profesionalan filozof, ako se tako može reći. Predavao je filozofiju na Kolumbijskom sveučilištu i bio je jedan od vrhunskih stručnjaka na svom području. Nakon dva mjeseca se razbjesnio, prekinuo s nama i otišao. Nije mogao izdržati to što je Lasker svakih nekoliko tjedana mijenjao logiku kojom smo radili. Od samog je početka bio prilično pesimistički raspoložen prema cijeloj stvari, i nije mogao shvatiti kako se znanstvene metode uopće mogu primijeniti na problem ovakve vrste.

Još ne razumijem svu teoriju na kojoj se temelji naš rad i eksperimentiranje. Matemakika kojom smo se koristili malo je prekomplicirana za mene, no Lasker jamči da je sasvim ispravna.

Neki problemi s kojima smo se susretali trebalo bi da budu prilično jasni. Na primjer, ne možete uvesti koncept »materije« u prostorno-vremensku matematiku, a da ne poremetile sam prostor-vrijeme, te rad s njutnovskom matematikom prostora i vremena. Ako »objekt« proučavate kako je to radio Einstein, kao zakrivljenost prostora-vremena, prilično je teško raditi s tim na teorijskom planu. Laskeru je to pošlo za rukom, koristeći se Einsteinovim formulaci-jama i manipulirajući njima uz pomoć nekoliko vrsti nearistotelovske logike Tarskog. Kao što rekoh, uspjeli smo, premda Detlner i ja ne shvaćamo do kraja matematiku kojom smo se koristili, a Lasker opet napravu za

stvaranje osobitih elektromagnetskih polja.

Sve do prije mjesec dana posao smo obavljali bez ikakve žurbe. A tada je vojska uspostavila vezu s Dettnerom i sa mnom i upitali nas možemo li im se vratiti i neko vrijeme raditi za njih. Pod okolnostima koje su nam predočili nismo ih mogli odbiti. Rekli smo im da ćemo ostati ovdje još trideset dana. a dvadeset drugog dana napravili smo prvi pokus. Vojska nas je, čini se, strašno trebala, i to što prije, tako da smo ih morali mnogo uvjeravati da bismo dobili tih trideset dana.

*

Razlog, zbog kojeg nas je vojska toliko trebala, bila je pomoć u rješavanju problema s onim žoharima. Znam da to zvuči smiješno, no sasvim je istinito. Sve skupa nije došlo do novina, no otprilike godinu dana nakon prvog isprobavanja atomske bombe u New Mexicu, problem s insektima na eksperimentalnom području iznenada se povećao tisuću puta. Radijacija je očigledno na neki način djelovala na insekte, pa su jednoga dana osvojili na juriš kontrolnu stanicu. Na kraju su morali cijelo područje zaprašiti DDT praškom, i tako su ih se jedva riješili.

Proučavajući mrtve insekte, sve što su vladini entomolozi mogli reći bilo je da im je radijacija utjecala na povećanje rasta za nekih četrdeset posto, a djelovala je i da se mnogo brže razmnožavaju. Nikada se nisu složili u tome da li je najveći utjecaj imala intenz.vna radijacija u trenutku, i neposredno nakon eksplozije, ili pak manje snažna, ali kontinuiranija radijacija rastaljenog pijeska i tla.

New Mexico nije bio ništa prema Hirošimi i Nagasakiju. Napokon, u pustinji ima relativno mnogo manje »pravih buba« nego u većini japanskih gradova. Otprilike godinu i pol, pošto su bačene atomske bombe, oba su grada, skoro u isto vrijeme doživjela pravu najezdu kukaca. Jedne noći, iznenada, pojavili su se u milijunima. Procijenjeno je da su, prije nego što su došli pod kontrolu, ubili i pojeli nekoliko stotina ljudi. Ne bi li ih zaustavio, MacArthur je na žarišne točke najezde poslao cijelu svoju Kemijsku ratnu službu, zajedno s mnogobrojnim pomoćnim jedinicama. Najugroženija područja zaprašili su kemijskim sredstvima, a na nekim su se mjestima koristili čak i plinovi. Ali i pod tim okolnostima bila su potrebna puna četiri dana da insekti ponovo dođu pod kontrolu.

Ovaj su put vladini stručnjaci stvarno ušli u problem i prišli mu s najvećom ozbiljnošću. Pratili su tunele što su ih insekti iskopali u tlu i proučili mjesta na kojima su se razmnožavali. Prema njihovim izvještajima — sve je ovo još strogo pod pst-pst, prema naređenju vojske, no mi smo dobili sve podatke — čini se da je radijacija otjerala sve insekte duboko pod zemlju. Neko su vrijeme ostali ispod površine, nastavljajući se razmnožavati, a onda su, kako se čini, dobili neki »slijepi poticaj« da krenu na svjetlo dana. Ovaj poticaj »izgleda da je u

isto vrijeme djelovao na cijelu populaciju insekata, koja se sastojala od neizmjernog broja povezanih kolonija«. To je citat iz njihova izvještaja. Još jedna izuzetno važna stvar spomenuta je u tom izvještaju: pronađene su velike prostorije za razmnožavanje, te tragovi neke vrste zajedničkog života, što kod tih insekata — a misli se na žohare — kako kažu stručnjaci, ranije nije bilo zapaženo. Pokazali smo izvještaj Laskeru i ispričali mu sve što smo znali. Bio je prilično zabrinut, premda nije znao reći što je tome razlog.

Ni sam ne znam zbog čega sam toliko skrenuo s prvobitne teme ovog svog izlaganja. Jednostavno sam želio reći da bismo, u slučaju da je ovaj test ostao bez rezultata, vjerojatno bili prisiljeni da to istraživanje na neko vrijeme ostavimo po strani. Zanimao nas je taj problem žohara, ne samo zbog zanimljivih posljedica već i zbog toga jer je samo djelovanje radijacije na protoplazmu bio prilično važan i ne tako lak problem. Bilo kako bilo, u radu na vremenskoj napravi toliko smo napredovali da smo željeli da je ipak prvo završimo, pa tek onda da se upustimo u nova istraživanja. I tako, završili smo je i testirali, i sada su Dettner i Lasker otišli na pecanje. Kao što rekoh, vjerojatno se neće vratiti.

*

Prekjučer smo napravili posljednji, konačan test naše naprave. Gledano s jedne strane, mnogo smo napredovali, s druge, pak, učinili smo vrlo malo, tek prvi korak. Proizveli smo elektromagnetsko polje koje može da djeluje u budućnosti. Postajalo je šesnaest izlaza, koji su zajedno tvorili šest strane kocke, s dužinom od oko metar i dva-deset centimetara. Kada je naprava bila uključena, stvarala je elektro-magnetsko polje koje je »postojalo« u nekom budućem vremenu. Znam da bi Lasker odmah rekao kako je ovakav opis sasvim netočan, no opća se zamisao ipak može shvatiti. On bi to objasnio govoreći, da umjesto da djeluje u okviru »ovdje-sada«, polje djeluje u okviru »ovdje-tada«. Svaki put kada bismo u svakodnevnom govoru raz-dvojili »prostor« i »vrijeme«, postajao bi prilično bijesan i govorio nam da ne živimo u osamnaestom stoljeću.

— Newton je bio veliki čovjek — govorio bi. — Ali, on je sada mrtav. Ako govorite kao da ste u 1750. godini, tada ćete i razmišljati i vladati se kao da ste u 1750. godini, a to nas nikamo neće dovesti. U svom radu koristite se njutnovskim formulacijama, a upotreblja-vate ih i u svakodnevnom govoru.

Koliko će daleko u budućnost djelovati naša naprava nismo mogli znati; jednostavno, nije postojao način da to saznamo. Lasker je rekao da neće čak niti pokušati procijeniti »kada« je polje aktivno. Kada energija bude isključena, sve ono što se nalazi u kocki sila bit će dopremljeno natrag u sadašnji koncept prostor-vrijeme. Drugim riječima, imali smo »šapu« koja će se ispružiti i ščepati nešto u

budućnosti, a zatim to nešto dopremiti u naše doba. Iskrivili smo prostorno-vremensku zakrivljenost tako da je bilo što »ovdje-tada« postalo nešto »ovdje-sada«.

Napravu smo završili u utorak ujutro, u tri sata. Dok smo je mi dovršavali, Lasker je spavao na kauču. Mnogo je puta provjerio svoje formule i rekao je da će, ako stvorimo polja koja je specificirao, naprava, vjerojatno, funkcionirati. Svaki smo izlaz testirali odvojeno, a zatim smo ga probudili.

Ne mogu vam opisati koliko smo bili uzbuđeni u trenucima dok smo stajali tamo, s napravom koja je bila spremna da je iskušamo. Napokon, Dettner je rekao:

— Hajde da svršimo to — i pritisnuo startni gumb.

Igle ampermetara bljesnule su naprijed-natrag, i već trenutak kasnije stroj je prestao funkcionirati, čim su se otvorile veze za napajanje električnom energijom. U sredini kocke nalazio se nekakav predmet.

Ne dodirujući ga, pažljivo smo ga pogledali sa svih strana. A onda nas je njegovo značenje pogodilo kao udar groma. Smiješno je što ljudi mogu učiniti u takvim trenucima. Dettner je izvadio sat, pažljivo ga promotrio sa svih strana, kao da ga nikada ranije nije vidio, a zatim je otišao na drugu stranu laboratorija i uključio električni aparat za filtriranje. Lasker je tiho opsovao na španjolskom ili portugalskom, nisam sasvim siguran na kojem. Ja sam sjeo za stol i počeo pismo ženi. Uspio sam napisati datum, a zatim sam sve pocijepao i bacio u koš.

Ono što se nalazilo u kocki — i što je još tamo, nitko od nas trojice nije ju dodirnuo — bila je mala figura, visoka nepun metar. Napravljena od neke vrste metala, koji je pomalo nalik na srebro. Otprilike polovicu visine čini postolje, dok je druga polovica sama figura. Napravljena je vrlo detaljno, i očigledno je djelo neobično sposobnog i vještog umjetnika. Postolje se sastoji od Zemljine kugle, s reljefno izvedenim kontinentima i otocima. Koliko se na prvi pogled može otkriti, globus je napravljen s priličnom točnošću, premda mi se čini da su kontinenti na svim mapama nešto malo drugačijeg oblika. No, lako je moguće da nemam pravo što se toga tiče. Figura na vrhu stoji vrlo uspravno i gleda prema gore. Na sebi ima samo širok pojas; s jedne je strane poširok trbuh a s druge neka vrsta ravne, četvrtaste kutije. Doima se vrlo inteligentno i očito predstavlja ili težnju, žudnju za nečim, ili neku religioznu temu, a možda i jedno i drugo. Gotovo da možete osjetiti snove i ideale te figure i očigledne simpatije i razumijevanje umjetnika za njih. Lasker kaže da statua predstavlja izraz uzvišenih osjećaja. S druge strane, Dettner i ja smatramo da ona predstavlja neku vrstu težnje: *per ardua ad astra*, ili nešto slično tome. To je dostojanstvena i uzvišena figura, i lako je osjetiti se bliskim ovakvoj, snažnoj vrsti »prema gore i prema naprijed« osjećaja. Postoji

samo jedna stvar koja nije u redu. Riječ je o figuri žohara.

Anđelak

Rachel Pollack:

Angel Baby

Preveo Žarko Vodinelić

Pojavio se preda mnom na parkiralištu IBM-a, golemom poput dvostrukog nogometnog igrališta od betona, iza dugačke sive tvornice. Kao i svakoga dana za vrijeme ljeta, otišla sam tamo da dovezem majčin automobil. Svako bi se poslijepodne ona odvezla na posao, a sat ili dva nakon toga, kad bih oprala suđe od večere, mogla sam otići po kola i obići prijatelje ili šetati ulicama s trgovinama ili otići u kino. Četvrt do dvanaest bi gospođa Jacobi, koja je živjela preko puta i radila nekoliko ureda dalje od moje majke, došla po nju da je odveze kući, pričajući joj one iste otrcaie šale iz godine u godinu. Moja je majka mogla i na posao ići s gospođom Jacobi i uštedjeti mi tako dvadesetominutni put do parkirališta pokraj rijeke, ali je tvrdila da naša susjeda ponekad kasni i ona bi bila nervozna ako bi joj ugled na poslu ovisio o nekome drugome.

Došao je preko rijeke, s druge strane planina. Sjećam se kako sam mislila, vrlo šašavo, da je zacijelo došao iz hotela na Catskillu, jednoga od onih odmarališta u koja su odlazili bogataši da pobjegnu iz grada...

Prvo sam ugledala oči. Ne znam kako, ali jesam. Pomislili biste da sam najprije morala ugledati krila, ali nisam, podigla sam pogled, ne znam zašto, nisam čula nikakav poziv ili tako nešto, jednostavno sam pogledala gore držeći ključeve od auta u rukama i spazila oči — izgledale su kao maleni sjajni komadići metala što plutaju prema meni. Buljila sam u njih. Nisam gubila svijest niti mi je bilo mučno, samo sam imala neki čudan osjećaj, kao da mi se koža ili tako nešto počela uvlačiti u te stravične hladne oči.

Zatim sam ugledala krila. Valjda se spuštao ravno prema meni jer sam najprije spazila valovitu bijelu liniju što je padala u sredini, a zatim se ponovo dizala. Žmirnem i zatresem glavom, a on je zatim sigurno promijenio položaj jer su mu krila iznenada ispunila cijelo nebo, kao dugi bijeli oblak zašiljen na oba kraja, a uzak u sredini.

Kretao se vrlo polako, gore-dolje, gore-dolje. Kako je samo polagano mahao tim krilima, oduzeo mi se dah, pluća su mi se od toga otvarala i zatvarala tako sporo da su mi gorjele grudi. Prizor me je tjerao da se pokrijem, kao da sam ja gola, a ne on.

Uspjela sam se osvrnuti po parkiralištu i ugledala možda pet-šest ljudi kako hodaju prema svojim automobilima i izgledaju umorni, kao da su radili prekovremeno, a nisu završili posao. Dvoje ih je trčalo i pogledalo prema velikom satu iznad vrata, neki čovjek s velikom crnom kožnom aktovkom — i nitko od njih nije ništa opazio. Nisam vikala, nisam čak niti pomislila na to, oči mi se vratiše na Njega.

Krila su izgledala kao da bi mogla prekriti cijelo parkiralište, kao da će zbrisati automobile s betona i srušiti cijeli red stabala što je dijelio parkiralište napola. A u sredini, virile su noge, ruke su visile dolje, Njegovo tvrdo golo tijelo.

Bio je vrlo mršav, kao da je bio istegnut, čak sam mislila da Mu mogu vidjeti rebra. Koža Mu je sjala. Ali ne izrazito, ne toliko kao krila. Sjetila sam se sata s fostorescentnim brojkama što ga je imao moj otac kad sam bila malena. Dopuštao bi mi da ga odnesem u sobicu i zatvorim vrata da bih vidjela kako sja. Njegova je koža sjala vrlo slično, ali nije bila zelena nego bijela, kao razvodnjeno mlijeko, tako da sam se za trenutak sjetila starog filma što sam ga gledala na televiziji, u kojemu su imali radioaktivno mlijeko, a znanstvenici ga pokušavaju pronaći; mlijeko neprestano mijenja mjesto i napokon završi na nečijem stolu, blijedo i sjajno. No. dakako, nisam dugo tako mislila. Kasnije, kad bih se pokušavala sjetiti Njegove kože. pomišljala sam na sjaj snijega pod punim mjesecom. Čak i sada ponekad ne mogu podnijeti da po noći gledam snijeg i ne puštam Jtmmyja iz kuće po zimi kad se smrači.

Mislim da nisam shvaćala da On dolazi po mene sve do posljednjeg časa. Jednostavno se približavao sve više, postajao sve veći i na čudan način manji jer sam opazila da zapravo nije bio tako velik, tijelo mu nije bilo dulje, odnosno više od Bobbyja Beauhawka, košarkaša što je uvijek nešto razbio na satu biologije. (Napisala sam »dulje« zato što je moja majka jednom uzela dopust i rekla da bismo mogle poći nekamo i odmoriti se, a zapravo je mislila na mene, pa smo otišle na Floridu i ja sam ugledala onog krokodila kako leži u mulju i počela sam urlati jer je bio dug, isto tako dug kao On). Krila Mu nisu bila kratka, mogla su prekriti dva ili tri auta, ali ni toliko duga koliko sam mislila kad sam ih promatrala iz daljine.

Nikad nisam vidjela... Njegov ud. Znam da to zbilja zvuči šašavo, ali ga jednostavno nisam vidjela. U glavi imam nekakvu predodžbu o njemu — nešto jarko crveno i šiljasto — možda sam ga nesvjesno opazila ili tako nešto, ali ništa se ne sjećam. Zapravo, kad sam shvatila da ide ravno na mene i da treba da bježim, ponovo sam Mu se

zagledala u oči. Činilo mi se kao da mogu zagledati unutar njih, ne u Njegovu glavu, već u sve ono što je On vidio, u Njegov vlastiti svijet. Bilo je to kao mjesto na kojemu se nebo neprestano punilo munjama, gdje ništa nikada nije ostajalo u jednom komadu, gdje se tlo rastvaralo i postajalo voda ili čak golemi plamenovi što su skakali uvis — no uvijek je bilo hladno. Hladno do besvijesti, kao da nitko nikada nije niti pomislio na toplinu niti znao što je to.

Jedno me krilo sruši na zemlju — kriknuh, u strahu da sam udarila glavom — a onda se oni dugi prsti zapletoše u moju odjeću, ukočeni i nespretni, kao da nije znao što čini. Sjetih se Mary Tunache, koja se spetljala s onim stranim studentom i poslije nam pričala da joj čak nije znao skinuti grudnjak.

Nije me želio srušiti, svakako me nije htio silovati ili nešto slično, jednostavno se nije mogao dobro služiti rukama, naš je svijet bio previše nespretan za Njega. Znam to jer, kad mi je skinuo odjeću, samo me je milovao dugim pokretima, raširenih prstiju, kao što je moja učiteljica klavira običavala držati ruke nad tipkama prije no što je počela svirati. Na početku su se Njegovi prsti činili strašno hladnim i tek kad sam ugledala krvave tragove na grudima i trbuhu, shvatila sam da to uopće nisu bili prsti, nego pandže, dugačke i tanke, blijedo zlato što je privlačilo crvenkaste zrake sunca, poput kose moje prijateljice Marie na kojoj su joj svi toliko zavidjeli.

Pandže su mi samo doticale kožu, ali su i prodirale u mene i pokrenule nešto u dubini. Iz mene počeše izlaziti zvukovi, nešto poput glasanja životinja, ali ipak nešto drugo. Govorila sam Njegovim jezikom, jezikom Njegova naroda; nije to bio govor, već krici i zvižduci što nisu imali značenja poput naših riječi, oni su sami jednostavno izrekli sve što je trebalo reći. Sve.

Željela bih to točno prikazati, opisati kako se uistinu dogodilo, ali ne mogu. Nije pravo! Znam što želim reći, ali nemam riječi. Što god kažem, ispadne nešto drugo. Kako da ljudskim riječima opišem Njegov jezik? Kad bih samo mogla ono ponovo izreći, ne bih morala opisivati.

Čudno je bilo što me nitko nije čuo, jedna ili dvije osobe što sam ih opazila na parkiralištu nisu se čak niti okrenule, neka je žena prošla pokraj nas vrlo blizu, usred krikova čula sam udarce njezinih potpetica. Ali ona me nije čula, nije čak mogla niti vidjeti Njega raširenog preko mene, s krilima savijenim preko vrhova automobila.

*

Kad ovo čitam, pomišljam kako to zvuči šašavo. Ako to nitko drugi nije vidio, znači da se nije niti dogodilo, zar ne? No svejedno, mislim da, koliko god čovjek bio lud, mora znati, bar potajno, kad nešto izmisli. Možda su oni nesretni i nasilni, zato što u sebi osjećaju da to nije istina, ali ne mogu pobjeći od toga.

No On je bio stvaran u svoj svojoj duljini, toliko stvaran da su mi

tjednima nakon toga moja majka i prijatelji izgledali i zvučali nestvarno, kao ljudi na televiziji koji izgovaraju riječi što ih je napisao netko drugi, a nikoga za to nije briga.

Zapravo ne znam kada je... ušao u mene. Znam da jest jer kad sam poslije išla provjeravati više nisam bila djevica, ali se ne sjećam toga. Nije važno. Možete li to shvatiti? Jedino je bilo važno što sam govorila Njegovim jezikom.

Ne znam ni kad je sve to završilo. Iznenada sam ležala sama. između majčina auta i nekog »cadillaca«, izgrebena tijela, koliko od šljunka poda mnom toliko i od Njegovih pandži, a na nebu se nazirao On, leđa i noga bili su Mu nevjerojatno svijetli i postajali su sve veći i veći, dok nisu prekrili cijelo nebo i sunce. A zatim je nestao.

Zgrabila sam svoju odjeću, napipala ključeve od kola na tlu i uvukla se u auto. Ležala sam tako na zadnjem sjedalu, ne mičući se, nisam bila uzbuđena ni uplašena ni sretna ni žalosna, ništa tome slično. Sve što mi je učinio, što mi je pokazao, kako me je promijenio, sve to nisu pratili nikakvi osjećaji. Imam neki poseban stav o osjećajima. Mislim da su oni zapravo neka vrst jezika kojim se služimo, kao i riječi, da bismo sebi priopćili što nam se dogodilo. Oni objašnjavaju zbivanja. Radost kaže, to je bilo dobro iskustvo, uživao si, a žalost, ovo nije valjalo, nisi to volio.

No za Nj nisu bila potrebna nikakva tumačenja; govorila sam Njegovim jezikom, da sam mogla, odbacila bih osjećaje i riječi zauvijek. No ako to pokušaš učiniti bez Njegova jezika, sve postaje obična imitacija.

No to je došlo poslije. Ležeći tako na zadnjem sjedalu auta, pokušavala sam zadržati ono što mi je On dao. Ponovo sam pokušala proizvesti one zvukove, no zvučali su glupo i smjesta sam prestala. Pokušavala sam se sjetiti svega što sam Mu vidjela u očima i to je bilo nešto jasnije, ali je ipak bilo samo sjećanje.

Ostala je jedna prava stvar. Njegova poruka. Njegovo obećanje. On je želio dijete. Ne, On nikada nije ništa želio. On će jednostavno imati dijete. A mene je izabrao da budem majka. No, ni to nije točno. On me nije izabrao, nije ustanovio da sam toga vrijedna ili tako nešto. U Njegovu svijetu ništa se ne bira niti izdvaja. Pomislit ćete da sam se pitala zašto je baš mene odabrao? No vidjela sam taj svijet govorila sam ga i znala sam da ničemu nije potreban nekakav razlog.

Rodit ću Njegovo dijete. No ne mogu to učiniti odmah. Moje ljudsko tijelo ne bi moglo prihvatiti Njegovo sjeme. Ono ne bi sagorjelo ili nešto slično, to dvoje se ne bi slagalo jedno s drugim. Zato je On prvi put došao samo da me pripremi. Ono što je učinio promijenit će me, ne odjednom, nego polagano, kroz godine, sve dok ne budem spremna za Njega. Jedino sam morala pustiti da djeluje ta snaga. Bilo mi je jasno da ne smijem imati muža ni ljubavnika, da se ništa ljudsko

ne smije uplesti u to polagano gibanje u meni. Ležeći tako u autu, morala sam se nasmijati. Sjetila sam se kako mi je majka govorila da je »djevičanstvo i danas važno; nijedan muškarac ne želi prljavu robu, što god govorio«.

On me je sasvim sigurno uprljao i što god muškarci željeli, pobrinut ću se da me potpuno prožme ta prljavština. On mi je obećao dijete i čvrsto sam odlučila da ga rodim.

Bilo je čudno što me već i sama pomisao da poželim Njegovo dijete odvajala od Njega. Željeti nešto — upravo to nas čini ljudima, a ne nekim drugim bićima. No nisam to mogla spriječiti.

Ležala sam tako još neko vrijeme, udišući vrući ustajali zrak u auotmobilu, ali nisam htjela otvoriti prozore; promatrala sam kako nebo tamni. Naposljetku sam začula dvojicu muškaraca kako se smiju i sakrila se na podu dok sam se oblačila. Kad su otišli, ustala sam i odvezla se kući.

*

Kao što sam već rekla, sljedećih nekoliko dana pokušala sam da ništa ne osjećam. Mislila sam da će mi to pomoći da zadržim Njegov jezik. No jezik se već izgubio. Nestao. On me je bacio natrag u svijet ljudi i ponovo sam se morala naučiti kako da se vladam u njemu. Osim toga, vidjela sam da moja majka počinje sumnjati.

Na početku je bila toliko zaokupljena svojim poslom i ljetom da ništa nije opazila. Uistinu sam bila zadovoljna zbog toga. Satima bih trljala ostatke krvi s odjeće i zadnjeg sjedala auta. No sljedeće večeri, kad sam telefonirala majci pošto se ona bila odvezla na posao, samo je naklapala o vrućini i o tome kako muškarci u njezinu odjelu žele mladu tajnicu s velikim grudima, a ne nekoga tko zna strojopis i revno obalja svoj posao, i kako ne smijem zaboraviti politi travnjak prije mraka.

Nekoliko dana nije se izmijenila situacija, a onda me počela zapitkivati osjećam li se dobro, zašto ne odlazim prijateljima ili u kino, zašto se ne uklanjam vrućini. Ništa joj nisam odgovorila; samo bih se iskreveljila i odmakla prije no što bi me uspjela dotaknuti. Jednog mi dana napomenu o plesu na Šarenom jezeru, kako svi moji prijatelji idu tamo i zašto ja ne idem, možda ću nekoga tamo sresti, ako sjedim u kući svake večeri, samo ću biti neraspoložena...

Bilo mi je jasno da me pomno promatra i trebalo mi je malo vremena dok sam shvatila da mi postavlja zamku. Nije marila za ples, ama. zapravo jest, no više od toga je htjela vidjeti kako ću reagirati na to njezino upletanje. Gotovo prekasno povikah:

— Pozvala si sve moje prijatelje? Kako si to mogla učiniti? Zar ti nisam rekla da mrzim kad se uplećeš u moje stvari? — Morala se upeti da se ne počne smijuljiti dok se ispričavala i dalje nastavila govoriti, usprkos svemu, da bih možda svejedno trebala otići na ples, sada kad

se ništa ne može popraviti, nema smisla da se odričem...

Smiješno je bilo što je ona glumila, kao i ja. Počela sam se pitati koliko ona zna. Za tren mi je na pamet pala luckasta ideja da je netko (ili baš On, možda je samo bio jedan od te vrste, iako zapravo nije bilo važno koliko ih je bilo, svi su bili isti), možda On došao i njoj, svima i da su svi to skrivali, misleći da nitko ne bi shvatio, i ako bih ja rekla istinu, i svi ostali bi se na to odlučili.

Ali ne, ona nikad nije vidjela one oči, mogla sam to zaključiti po njezinu licu i poslije, na licima drugih ljudi kad sam ih promatrala na ulici. Ustanovila sam to gledajući je u oči. Mogla sam prodrijeti u njih na neki način, a onda bih dolazila do kraja.

Nakon toga, kad se moja majka ponovo ispričala, legla sam u svojoj sobi, uključila ventilator i razmišljala o svojim osjećajima, na primjer o bijesu ili tuzi, i kako su oni zapravo samo opisivali stvari, no bez Njegova načina izražavanja nisam mogla postići ništa više. Sve je to laž, mislila sam, kamo god krenula. Ako se vladam poput drugih ljudi, to nije stvarno, no ako se pokušam ponašati drukčije, ako se pokušam vladati poput njega, to je još veća laž. Najbolje što mogu učiniti, odlučih, jest da se vladam poput svih ostalih, ali da bar ne zaboravim istinu. Ustala sam, prišla zrcalu i pogledala sebi u oči. Mislila sam da izgledaju drukčije nego prije, no kako sam to mogla sigurno znati, a da ih istodobno ne gledam kao i prije? Mislila sam da poniru sasvim do dna, no jedino sam ih mogla vidjeti u zrcalu u kome je sve izgledalo mutno i nejasno. Kad bih se samo zbilja mogla zagledati u svoje oči. On to može, pomislila sam. On sebe može promatrati istodobno izvana i iznutra.

*

Sutradan sam otišla u grad i u robnoj kući kupila bilježnicu u kojoj sam počela voditi dnevnik. Imala je plave plastične korice s papirom sa zlatnim rubom i ključem. Kad se već ne mogu vladati poput Njega, mislila sam, bar ću sve to zapisati da ne zaboravim. Namjeravala sam napisati nešto svaki dan, sve svoje misli i osjećaje, čak i ako sam se morala služiti ljudskim jezikom, a kad se On vrati, bit ću Mu i dalje bliska.

Prvih nekoliko dana ispunila sam gotovo pola dnevnika. Mislila sam da ću naposljetku imati cijelu hrpu dnevnika koje ću dati Njemu ili ću ih sačuvati za dijete. Ali su se moje svakodnevne bilješke počele skraćivati. Ustanovila sam da pokušavam misliti o stvarima koje treba izreći ili napisati, o svojoj majci ili o ljudima koje sam srela ili tako nešto, samo da popunim strane. Zato sam si rekla da ne moram pisati svaki dan. Pisat ću samo kad mi neka prava stvar padne na pamet, kao, na primjer, kad bi se sjetila nečega o krilima ili pandžama, zapisala bih to i zabilježila datum.

Činila sam to nekoliko tjedana, a onda sam jednostavno zaboravila.

Još imam taj dnevnik. Nedavno sam ga ponovo čitala, dok se Jimmy vani igrao sa svojim autićima. Mislila sam da mi se neće sviđati, da će zvučati glupo. Ali govorio je toliko mnogo, toliko mnogo divnih stvari, gotovo kao neki djelić Njegova jezika preveden na engleski. Zašto nisam nastavila voditi dnevnik, pomislila sam, i počela plakati, bijesna u isto vrijeme jer suze pa čak ni bijes nisu s tim imali nikakve veze, oni su prigušivali Njegov glas, a ostavljali samo ljudski govor.

U vrijeme kad sam nabavila dnevnik, napravila sam i pandžu. Donijela sam glinu (najprije sam mislila da ću je napraviti od papirmašea, ali sam odlučila da treba nešto bolje, a osim toga, nisam se mogla sjetiti kako se pravi papirmaše) i satima je mijesila, izvijala, kidala, ponekad vikala i bacala je o zid (čekala bih dok majka ode na posao), jer nisam mogla pogoditi pravi oblik.

Naposljetku sam si rekla da nikada u tome neću uspjeti i odlučila se za verziju koja nije bila nalik na pandžu, već me je nekako samo podsjećala na njezin oblik. Prije toga kupila sam knjižicu o glini iz koje sam naučila kako se glina peče, a zatim sam je obojila zlatnom s malo sjajne crvene boje, no poslije mi je bilo žao jer sam se zbog boje teže sjećala prave pandže. Doimala se previše lažnom. Pomišljala sam na to da skinem boju, ali sam se na kraju odlučila da je ostavim kakva jest.

Čuvala sam pandžu u ladici, pod rubljem. Ponekad bih, sjedeći u školi ili gledajući televiziju, zamišljala da mi je pandža pod odjećom, da me dotiče, i toliko bih se uzbudila da to ne bih mogla podnijeti. Činilo mi se kao da bih mogla sagorjeti kroz kožu. Jednom me je profesorica Becker prozvala na satu engleskog da kažem što je neki Shakespeareov lik rekao svojoj majci ili tako nešto, a ja sam samo mucala, napola otvorenih usta, dok su ostali susprezali smijeh, razmjenjujući riječi šapatom, a naposljetku je profesorica prozvala Chris Bloom koja je uvijek sve znala.

U drugim prilikama, ako bi me majka ili drugovi u školi gnjavili, otišla bih kući, izvadila pandžu i pritisnula je uz tijelo ili bi ga milovala njom, upravo kao što je On to činio ponekad toliko snažno da bi mi potekla krv. Ili bih je samo prislonila uza se u snu.

Majka me je neprestano napastovala. Htjela je da više izlazim na zabave, da idem na ples, da imam mnogo muških prijatelja, htjela je da mi sve djevojke zavide, a bojala se da me one zapravo sažaljevaju. Nije to mogla podnijeti.

Čudno je što zapravo nisam imala ništa protiv izlazaka s dečkima. Na početku sam mislila da to nikada više ne bih mogla učiniti jer sam morala ostati čista za Njega, za dijete. Mislila sam da će svi dječaci izgledati tako nespretni i glupi i zaostali, a njihovi glasovi hrapavi i ružni. Mislila sam da ću se početi smijati ili povraćati kad zatraže od mene da izađem s njima. No tada sam ustanovila da se oni nisu

doticali, dječaci i On. Nisu imali nikakve međusobne veze, iako sam ja bila između njih, poput nekog mosta. Gotovo sam u tome vidjela svoje dvije različite ličnosti, jedne koja je pripadala Njemu i druge koja je išla u kino s Billyjem Glastonom ili Jeffreyem Sternerom.

Iako nisam imali ništa protiv izlaska s dečkima, nije mi do toga bilo stalo. Nisam se u tome trudila i, kao što mi je rekla majka, pčele oblijeću oko toplog meda, a ne oko hladne vode. Nije da sam se površno oblačila ili da se nisam mazala, jednostavno nisam dovoljno pazila što su mi govorili, nisam se nastojala prijatno smijati, značajno ih pogledati, otprilike u tom smislu.

No svejedno bi dječaci dolazili po mene; ponekad su to bili dječaci koji su bili ili previše ružni ili glupi, ili nespretni pa se nisu pokušavali udvarati popularnijim djevojkama, već su automatski tražili nekoga tko im odgovara. Nije me to zabrinjavalo. Ako bi me netko pozvao u kino, a htjela sam vidjeti film, pošla bih. Znala sam da im ne mogu dopustiti da bilo što pokušaju; zar je onda bilo važno s kim bih išla? Jedino sam izbjegavala uistinu ružne dječake, ne zbog sebe, već zato da mi se ljudi ne izruguju.

*

Jedan mi se dječak uspio približiti, bar malo. Zvao se Jim Kinney, iako je tada govorio svima da ga zovu James, smatrajući da to zvuči odrasli je ili pametnije ili tako nešto. Jim-James znao je o kompjuterima više nego pola IBM-a. Zapravo, još dok je bio u nižim razredima gimnazije, dobio je dozvolu da se služi velikim kompjuterima u tvornici i napisao je nekakav program što ga je IBM otkupio za brdo novaca. Rekao je da namjerava upotrijebiti dio novca za štampanje zbirke svojih pjesama. Poezija i znanost, govorio bi Jim, »dva su konja što vuku jedna kola«. Često je tako govorio. Čak mi je pokazao neke svoje pjesme. Nije pisao o prirodi ili ljubavi ili o tako nečemu. Pisao je o istini i znanju.

*

Uzbudilo me upravo ono što je imao na umu. Kad sam pažljivo pročitala njegove pjesme, prodirući ispod šarenih riječi, poput »nepreglednog praznog zida neznanja smrtnika«, ustanovila sam da piše o razlici između ljudskog govora i Njegova načina izražavanja. Jim zna, pomislila sam i sva se naježila, gotovo kao kad sam osjetila Njegovu pandžu pod odjećom.

No zar ga je On posjetio? Zar Oni dolaze i dječacima? Ta me je misao istodobno i uznemirila i uzbudila. Možda je njihova žena trebala čovjeka muškarca da postane trudna. Možda je i Jim čekao. Bez daha, pogledah ga. Odmah sam znala da to nije istina. Trebalo je da mi gleda u lice, ravno u oči, da me iskušava kao što bih ja njega iskušavala. Umjesto toga, čitao mi je neku svoju pjesmu, okrenut leđima.

— Da li da ti je protumačim? — upitao je, a trebalo je da pričeka da nešto kažem. Bilo mi je jasno da je on zaokupljen ljudskim riječima, kako god da se pretvarao.

Toga sam mu dana vratila njegove pjesme i rekla da se ne osjećam dobro, a zatim otrčala kući. (Poslije mi je rekao da je mislio da sam se razboljela od njegovih pjesama i oboje smo se smijali). No sljedećih nekoliko dana neprestano sam mislila na njega.

Ne znam sigurno zbog čega sam bila zanimljiva Jimu. Nije bio ružan, a sasvim sigurno nije bio glup, čak je bio prilično dobar i sportaš; neko je vrijeme imao auto, ali mu se pokvarino. Čovjek bi.mislio da ie mogao imati svaku djevojku koju bi poželio i da neće ni pogledati nekoga kao što sam ja, nekoga tko se uopće ne trudi da ga privuče. No možda su ga druge djevojke smatrale pravim čuda-kom koji piše pjesme i zabavlja se s kompjuterima. Prepametnim. Bilo kako bilo, njegov se auto već bio pokvario kad je počeo izlaziti sa mnom.

Kad smo se Jim i ja počeli družiti, moja je majka skakala od sreće. Ne samo da sam se vladala normalnije nego je to bilo s nekim tko je gotovo bio predodređen za bogatu budućnost.

Ja sama, zapravo, nisam znala zašto to činim. Sviđalo mi se Jimovo društvo, sviđalo mi se kad bi mi on telefonirao, kad mi je pomogao u učenju ili kad smo išli u kino (on je to nazivao »kinematograf«), ali svejedno bi me zbunjivalo kad bih se sjetila onoga što se dogodilo. Jedne smo večeri Jim i ja bili u luna-parku i vratili smo se kasno. Pozdravila sam se s njim, a onda sam rekla majci lakunoć (uvijek me je čekala da se vratim) i otišla u svoju sobu, smijući se kad sam se sjetila kako je neki dječak izgledao blijed kao krpa kad je sišao s vrtuljka.

Otvorila sam ladicu da izvučem svoju spavaćicu i onda najednom briznula u plač. Zaboravila sam Ga. Prošla je cijela večer, a ja uopće nisam pomislila na Njega. Razgrnula sam odjeću i zgrabila pandžu, ali sam je odmah bacila natrag.

Sjedoh na krevet i počeh brisati suze, osjećajući kako mi se šminka razmazuje po licu. Je li mi još bilo stalo? Jesam li još vjerovala u Njega? Otvorih dnevnik i zagledah se u posljednji datum, napisan prije dvije godine. Cijele dvije godine nisam ništa napisala. Znala sam da zapravo nisam prestala vjerovati. Nisam mogla prestati. No pitala sam se — sada kad su prošle godine, je li to još nešto značilo? Je li značilo nešto više od Jimovih pjesama? Možda mi je On lagao i nikada se neće vratiti. Ili je uistinu mislio ono što je rekao, ali je zaboravio čim je otišao. Možda su samo ljudi pamtili. Kako bi sjećanje moglo postojati u nebu punom vatre?

*

Cijelo vrijeme dok smo se Jim i ja družili, nisam mu dopustila da me dotakne. Zapravo, ponekad smo se držali za ruke i on bi mi

prebacio ruku preko ramena, no kad god bi namjeravao učiniti nešto više, možda me samo poljubiti, odgurnula bih ga. Morala sam izmisliti cijelu priču o tome kako noja majka nije poljubila oca dok gotovo nisu bili zaručeni, a ja sam se zapravo htjela vladati drukčije, ali nisam mogla. Znala sam da je Jimu ponekad bilo svega dosta i nije me više želio vidjeti, ali činilo se da mu se sviđam ili mu se dopadalo da ima djevojku, jer se uvijek ponovo vraćao.

No sada sam pomislila, ako se On neće vratiti, zašto da pazim da ostanem tako čista za Njega? Odlučila sam da Jimu, kad ponovo pokuša, dopustim da me poljubi. Čudno je bilo što sam ga kad je ponovo pokušao — bili smo u kinu i kad smo se vraćali, on je zastao da mi pokaže neke kratere na Mjesecu, iako smo oboje znali da nije mario za njih nimalo više od mene — svejedno odgurnula. Nisam se mogla prisiliti da to učinim.

Jim slegne ramenima.

— Oprosti — reče on glasom koji je zapravo govorio: — Nosi se do vraga. — Počeo se udaljavati, a ja sam ga pozvala. Zapravo sam ga pozvala vrlo čudnim glasom, kao da sam pristala na sve, što nas je oboje iznenadilo. On se vrati, uhvati me za ramena i za tren smo se gledali u oči — ne zbog nekog stvarnog razloga, čini mi se, već jednostavno zato što glumci u filmovima uvijek gledaju jedno drugo prije nego što se poljube. Dio mene želio je da stanem, da ga snažno odgurnem i pobjegnem, ali nisam dopustila da se to dogodi. Prisilila sam se da ostanem i kad su mu se usta, već napol otvorena, približila mojima, zatvorila sam oči i poljubila ga.

Nikad u životu nisam osjetila takvu bol. Kao da mi se nekakav užareni nož probio iz nutrine sve do lica. Kriknula sam i odgurnula Jima tako snažno da je pao ravno na leđa. Za trenutak je ostao ležati, presavijen, držeći se za trbuh, zgrčena lica i mokar od suza i znoja, a ja sam znala da je bol i njega pogodila. Gotovo je povratio, a onda se podigao.

— Ti si bolesna — rekao je — ti si zbilja bolesna. — Morao se savladati da ne potrči dok je odlazio.

Polagano sam otišla kući, jecajući izbezumljeno. Iznutra sam se pretvorila u dvije ličnosti; jedna je od njih žalila što je Jim pobjegao i sada me više nitko nije želio, a i uplašena jer je on imao pravo i da se to sazna. Vjerojatno bi me zatvorili u ludnicu i stavili mi luđačku košulju; a druga se tresla od veselja jer je On uistinu postojao, vatra se pojavila jer je Njegova snaga prodrla duboko u mene i On će se sada svaki čas pojaviti i začeti u meni dijete. A znala sam i to da je ona prava ličnost, žalosna, bila lažna, iznikla iz dugogodišnjeg nastojanja da zadovoljim majku i prijatelje i nastavnike u školi. Gotovo sam dopustila da ona prevlada, da me uvjeri da stvarna ličnost nikada nije niti postojala. No On me spasio.

*

Uskoro je došla matura i to me spasilo od majke i njezina neprestanog zapitkivanja o tome što se dogodilo između mene i »Jamesa«. Upisala sam se na studij, ponajviše zato što su to činili i svi drugi, i kad je došla jesen, otišla sam od majke. Na fakultetu nisam ostala dugo. Stvari koje sam tamo učila nisu mi značile ništa više nego predmeti u gimnaziji. Možda su drugi studenti u tome vidjeli nešto. No ja sam čekala da se vrati On.

Preselila sam se u New York. Bez pravog razloga. Zaposlila sam se u gradskom poreznom uredu. Razvrstavala sam papire, provje-ravala pojedine prijave poreza i radila slične stvari. Našla sam stan u Queensu, u jednoj od onih ulica sa šestorokatnicama u kojima su nekada živjeli bogataši. (U mojoj je zgradi bilo veliko predvorje u kojemu je na podu čak bila slika od pločica, no pločice su bile izblijedjele ili razbijene i nisam zapravo mogla sastaviti sliku. Dizalo nikad nije radilo.) A onda sam čekala.

Prolazili su mjeseci, prošle su gotovo dvije godine. Nisam sigur-na što sam radila sve to vrijeme, no uspjelo mi je da ispunim dane. Gledala sam televiziju, čitala novine, ponekad, bih odlazila u posjete ili u kino pa čak i na zabave. Bilo mi je svejedno. Povremeno bi me neki muškarac, jedan od stidljivih ili ružnih, pozvao da izađem s njim ili bi mi iznio otvorenu ponudu. Nikad nisam bila gruba ili otresita, ali nijedan nije pokušao ponovo.

Onda sam jednog vikenda otišla u šetnju u Greenwich Village. Navikla sam da mnogo šetam, po cijelom gradu, a najviše po Manhattanu. Voljela sam promatrati zgrade, ponekad sam ih razgledavala kao običan turist. Sviđalo mi se kako su goleme, teške. Toga se dana u Villageu održavala jedna od onih izložbi na pločniku, kad slikari stoje sa strane i nastoje izgledati opušteno dok promatraju prolaz-nike. Razmišljala sam o Jimu i njegovim pjesmama.

Onda sam u Ulici Blecker naišla na izložbu fotografija. Ponajviše su to bile slike zgrada ili ljudi, čudno savijenih, ili trikova, kao kad mačka iskače iz nečijih grudi, ali jedna od njih — gotovo mi je promakla, ili sam je vidjela podsvjesno jer sam je najprije prošla, a onda sam zastala kao da me je neka ruka zgrabila za ramena i okrenula. Slika nije bila velika, a na njoj se vidjela samo svjetlost. Valovite plohe svjetla s pukotinama tame.

Gotovo sam se bacila na ženu koja je stajala ispred fotografija.

— Ona slika — rekoh. — Jeste li je vi snimili?

— Nisam — odgovori ona, uplašena da ću je napasti ili da ću uništiti izložak. — Ne, sve su to djela različitih ljudi. Ja samo naizmjenično dežuram...

— Koliko stoji?

— Pedeset dolara.

Pretražim rukom novčanik iako sam znala da imam samo petnaest.

— Prokletstvo — rekoh, a onda je pograbih za kaput. — Idem kući i donijet ću još novca. Nemojte prodati tu sliku nikome drugome. Shvaćate li? — Kimnula je, široko otvorenih usta.

Morala sam naći osobu koja je snimila tu sliku, no najprije sam se morala dočepati same fotografije. Nisam mogla podnjeti pomisao da bi je netko drugi kupio. Netko tko ništa nije znao. Predugo bi trajalo da sam otišla kući. Znala sam nekoga tko je živio u blizini, Šestoj ulici. Gurala sam se kroz gomilu, nadajući se da će Joan biti kod kuće. I bila je i posudila mi je novac. Mislim da se bojala da to ne učini.

Kad sam se vratila, fotografija je bila na svom mjestu, a žena je stavila natpis »Prodano«. Mora da sam je grdno preplašila. Dala sam joj novac i stajala, nervozno se premještajući s noge na nogu, dok je ona pažljivo zamatala sliku.

— Slušajte — obratim joj se kad je slika bila u mojim rukama — osoba koja je to snimila... gdje je mogu naći?

Izgledala je prestravljena, oči su joj bježale, tražeći nekoga da joj pomogne ako uistinu pomahnitam.

— Kako znate da je žena? — upitala je.

— Molim vas — rekoh. — Morate mi pomoći.

— Dobro — odgovori. — Valjda je to u redu.

Dala mi je ime i adresu u blizini Wall Streeta. Gotovo sam srušila neke ljude dok sam tražila taksi. Bila je to stara uredska zgrada, što se uzdizala nekih dvadeset katova iznad prljavih kućica i trgovina jeftinom odjećom. Stajala sam tako bulјeći u tu kućerinu. misleći da me je ona prokleta žena prevarila, a onda sam pogledala prema predvorju i spazila vratara kako »jedi na drvenom stolcu i čita novine. Shvatila sam da to mora biti jedna od onih zgrada u kojima su prazni uredi pretvoreni u stanove.

Vratar nije nosio uniformu, samo traperice i prljavi pulover, ali me svejedno nije htio pustiti unutra dok ne provjeri kod domaćice. Nisam znala što da učinim ako se ne javi. Namjeravala sam sjediti kraj vrata ako je ne bude bilo, ali mi to vratar ne bi dopustio. Znala sam to, ali nisam htjela stajati na ulici.

Bjla je kod kuće. Kad me je vratar upitao tko sam, odgovorila sam da samo kaže »da je želim pitati za fotografiju.« Lice mu se iskrivi od čuđenja i on ponovi to u slušalicu. Činilo se da je prošla cijela minuta prije no što je isprekidan glas odgovorio da dođem gore.

Kad sam izašla iz dizala, već je stajala na izblijedjelom žutom hodniku i izgledala bolešljivo pod fluorescentnim svjetlom. Bila je visoka, mnogo viša od mene, široka lica i ravne, mutne smeđe kose koja ga nije uljepšavala. Samo sam to opazila, i široku,. plavu pamučnu haljinu i bijele plastične sandale, zato što bi to moja majka obično isticala. No zapravo sam gledala kako nervozno maše rukama,

nastojeći djelovati opušteno, dok su joj se oči, koje su bile vrlo užarene iza plavih zatamnjenih naočala, prikovale uz zamotuljak što sam ga držala.

— Spomenuli ste fotografiju — rekla je. — Samo jednu? Na koju mislite? Gdje ste je našli?

Poderala sam omot i podigla sliku. Dah joj je zvučao kao da ga je nešto izvlačilo iz grla.

— Gdje ste to snimili? — upitah je. — Recite mi, što je to?

Počela mi je govoriti mnoštvo stvari, o svjetlu, filtrima i dvostrukim ekspozicijama, o svemu i svačemu, govoreći vrlo brzo, kao da nije htjela da je prekinem. Ali ja nisam govorila ništa, samo sam držala sliku, ne želeći je prepustiti rukama što su se neprestano grčile prema njoj, kao da ona uopće nije znala da one to čine. Nije mi gledala u lice, tek bi povremeno bacila brz pogled, bljesnula bi očima, a onda ponovo svrnula pogled u stranu. Iznenada je prestala govoriti sve te brbljarije jer je znala, i ja sam znala, da je to mogla snimiti najobičnijim aparatom, poput staroga »browniea« što ga je moja majka čuvala u svojoj sobi zato što je moj otac snimao tim aparatom kao dijete.

— To je On, zar ne? To je On — rekla sam.

Iznenada je počela govorti kako nije trebalo da proda sliku, kako je nikad nije niti namjeravala prodati, još je imala negativ, samo joj je hitno trebalo novaca, nikad ne bi pomislila da će to itko prepoznati.

Ne znam koja od nas je krenula prva, no najednom smo se držale zagrljene i ljubile se, nismo mogle prestati, i plakale smo. A vatra nije pekla ili bar ne toliko kao onaj put s Jimom. Boljelo je, boljelo je i nju, činilo se kao da se guši, ali je više boljelo kao da uranjam u vrelu kupelj u kojoj voda najprije dopire do gležanja, zatim do pojasa i napokon do grudi. A onda vatre nestane jer si ušao unutra i tako je ugodno, osjećaj snažniji od bilo čega drugoga, dok znoj curi s lica, a para izbija dah.

Zvala se Jo, mislila sam da je to skraćeno od Josephine, ali ona je rekla da nije, da je uvijek bilo samo Jo, i na neki smo način počele živjeti zajedno, iako smo zadržale svoje stanove. Pomislit ćete da sam se zabrinula zato što smo, znate, obje bile djevojke, ali nas to nije zabrinjavalo. On nas je zbližio, ništa drugo. Kad bih je dotaknula njezine grudi ili ispod, bio je to zbilja ugodan osjećaj, vrlo mekano i toplo, ali je to također za mene bilo mjesto što ga je On dodirnuo. Ponekad bi jedna od nas savila ruku u pandžu i prelazila drugoj preko trbuha, ali odmah bismo prestajale kao da nas je to zbunjivalo. Nikad joj nisam pokazala pandžu koju sam napravila.

Čudno je bilo što nijedna od nas nikad nije govorila o tome. Čuvale smo kopije one fotografije u našim stanovima, u mojemu je bila nasuprot krevetu, a u njezinom iznad hladnjaka jer je ona, iako nije

bila debela, govorila da joj je kuhinja najdraža prostorija, i ponekad bismo sjedile ili ležale zajedno, bulјeći u sliku, čak smo i vodile ljubav nakon toga. No nikad se nismo mogle prisiliti da o tome razgovaramo.

A željele smo govoriti o tome. Bar sam ja željela. Ponekad, obič-no za doručkom iz nekog razloga, kao da mi je jutro omogućavalo nov početak, pokušala bih smisliti kako da počnem, a Jo se također doimala kao da nešto želi reći. Onda bi jedna od nas govorila o vremenu ili soku od naranče ili nekome na poslu i tako bi prošao još jedan dan. Nikad nisam ustanovila kad ju je On posjetio ni gdje je to bilo.

*

Možda bismo ostale dulje zajedno da smo mogle razgovarati o Njemu. Ne znam. U svemu drugome bile smo vrlo različite. Jo je bila zaokupljena umjetnošću. Radila je za televiziju, nisu to bile neke emisije ni priče, jednostavno je snimala sebe kako se kreće vrlo polagano ili čak stoji potpuno nepomično, sva omotana aluminijskom folijom. Sve je to, dakako, činila sama, vlastitom kamerom, a onda bi slala vrpce u umjetničke galerije, gdje su ih vjerojatno prikazivali umjesto filmova. Obično je nosila one stare vrećaste haljine što ih je kupila u nekoj prljavoj trgovini, ne zato što su bile vrlo jeftine — ponudila sam joj novaca da si kupi pravu odjeću — već zato što su joj se sviđale.

I njezini su prijatelji bili umjetnički nastrojeni, pisali su, na primjer, besmislene priče, i morali su ih sami objavljivati na jeftinom papiru jer ih nijedan časopis nije htio otkupiti. Svi njezini prijatelji držali su da sam ja nastrana ili čudna ili tako nešto, zato što sam radila u uredu i nisam nosila poderanu odjeću i nisu shvaćali kako smo se Jo i ja povezale. No to nije bilo važno. Znala sam da Jo ne mari za svoje »prijatelje« više nego što ja marim za svoje. Bila je to samo igra kojom se bavila čekajući da se vrati On.

Prvih nekoliko mjeseci bile smo vrlo pažljive jedna prema drugoj, vrlo pristojne, osim kad smo promatrale sliku ili vodile ljubav. No nakon nekog vremena počele smo se prepirati. O odjeći, o tome kamo ćemo ići jesti, o ljudima koje smo poznavale, nikada o nečemu važnom. Zato što je samo On bio važan. A o Njemu nismo govorile.

Tako su počeli izbijati sukobi, a onda smo tražile isprike da se ne viđamo i napokon sam jedne večeri nakon posla otišla u njezin stan, ušla, a na vratima hladnjaka stajala je ceduljica na kojoj je pisalo da je otišla u San Francisco na neki »video festival« i ne zna kad će se vratiti. Ponijela je sliku sa sobom.

Razljutila sam se. Telefonirala sam njezinim prijateljima i tražila adresu, a oni su rekli da Jo još nema stalnu adresu i da će mi je svakako poslati. Zbilja sam bila očajna i mislila sam kako da se bezbolno ubijem. No istovremeno sam znala da to nije važno. Još sam

imala svoju kopiju fotografije. To je bilo važno.

Ne želim reći da moj bijes ili očaj nisu značili ništa ili da su samo tako prošli. Koliko se sjećam, bila sam pogođena kao i svi drugi ljudi koji se nađu tako ostavljeni, i to je trajalo gotovo još dulje nego vrijeme što smo ga provele zajedno. Stvar je u tome da su ti osjećaji za druge ljude sve što imaju. No ja sam čekala Njega i sve je drugo dolazilo samo usput.

Vrijeme provedeno s Jo utjecalo je na mene tako da više nisam željela biti sama. Također mi je postalo jasno da ne mogu odbaciti osjećaje ako nisam u stanju zadržati Njegov jezik. Sada sam znala da trebam ljude, ljubavnike, bar ako se On ne vrati. Nisam zaboravila svoje obećanje i pazila sam da ostanem čista. Mislila sam da se neće ništa promijeniti ako mi ne bude stalo do toga, ako budem imala na umu da to činim samo »dok ne«...

Tako sam počela izlaziti s muškarcima, ne samo da mi prođe vrijeme ili da pogledam nekakav film već i zbog same osobe s kojom bih bila. Kad me je neki momak, rastavljeni čovjek po imenu Bobby, pokušao poljubiti, nisam znala što da radim. Hoće li me ponovo ošinuti ona bol? Možda je to moglo proći samo sa Jo zato što je On posjetio i nju. Ali nije bilo tako. Vrijeme provedeno sa Jo već me je promijenilo. Mogla sam poljubiti nekoga ili mu dopustiti da me dodirne — i više od toga, a ništa se nije dogodilo. Nije bilo bola.

Na jedno sam pazila — da ne ostanem trudna. Služila sam se dijafragmom, ali sam uzimala i pilule, potajno, da se ne bi znalo da upotrebljavam oboje. Jednom je neki momak otkrio moje pilule i rekao mi da sam bolesna, kao što je to Jim jednom izjavio, i da treba da odem liječniku. Rekla sam mu da se nosi k vragu i da se isplati učiniti sve da ne zatrudnim s njim.

Ponekad sam se pitala što će biti ako se On vrati i ako zbog pilula ne budem mogla ni s Njim ostati trudna? No mislila sam da pregršt pilula Njega nikako ne može spriječiti.

Zapravo nisam živjela ni s kim iako sam nekoliko puta uspo-stavila dugotrajniju vezu, jednom s nekom djevojkom, tipkačicom iz ureda po imenu Karen. Karen se vrlo brinula da ljudi na poslu ili njezina obitelj ne otkrije da smo zajedno. Jednom smo preko vikenda otišle u neki hotel i ona je povela svoga bratića koji je živio s muškarcem, tako da se činilo kao da smo dva normalna para, čak smo se tako i prijavili, a onda smo krišom izmijenili mjesta u soba-ma. Zapravo mi to nije smetalo, iako mi se nije sviđalo što sam morala paziti kako je gledam u restoranima i sličnim mjestima. I sama sam znala kako treba nešto sakriti.

Jednom se neki čovjek čak htio vjenčati sa mnom. Zvao se Allen, a upoznala sam se s njim u kući svoga bratića Jacka. Nekoliko je godina bio proveo u mornarici i zato se nije oženio, govorio je. Volio je

pokazivati slajdove svih zemalja u kojima je bio, a ponekad je na smiješan način oponašao kako njihovi stanovnici govore. Rekao je da je zapanjen time koliko jezika ima na svijetu. Bez razmišljanja sam odvratila:

— Sve su to samo ljudski jezici. — Čudno me je pogledao i upitao što time mislim reći. Ništa mu nisam odgovorila.

Kad je Allen izjavio da bi trebalo da se vjenčamo, nisam znala što da radim. Zbilja mi se sviđao, bio je jedina osoba za koju sam znala da uživa šetati gradom koliko i ja, čak bi mi pokazivao stvari koje bi meni promakle. A bilo mi je dosta i mog jadnog stana.

Međutim, nisam znala što bi mi brak značio. Je li bio važan nekako drukčije od izlazaka s muškarcima i seksa? No zašto bi Njega bilo briga za brak više nego kad dvoje ljudi zajedno putuje podzemnom željeznicom? Sve što ljudi čine nije važno. Jedino ono što je On činio nije značilo nešto drugo, nešto što se može objasniti riječima ili osjećajima.

No svejedno, kad je Allen tražio da mu odgovorim, odbila sam ga. Uistinu se razbjesnio i rekao da mu moram reći zašto ga odbijam. Iznijeti nekakav razlog! Rekla sam mu da nemam razloga i to je bila istina. Odbijajući da se udam za Allena najviše sam se približila Njegovu govoru jer, kad sam o svemu dobro promislila, na koncu sam rekla ne, bez ikakva razloga.

Allen to, dakako, nije shvatio. Molio me da popustim, a onda bi urlao na mene, ponekad bi mi telefonirao kasno navečer, naprosto grizući kroz telefonsku slušalicu. Pridobio je i moju majku i njih su me dvoje toliko napastovali da sam ponekad pomišljala na to da odem u San Franciko, poput Jo, i da ostavim ceduljicu na hladnjaku. Poslije, kad sam ostala trudna, Allen je mislio da sam ga odbila zato što sam već bila s nekim drugim, te je svima počeo slati pisma u kojima me je nazivao kurvom na šest ili sedam jezika. Tu je riječ naučio govoriti na jezicima svih zemalja u kojima je boravio.

*

Došao je jednog subotnjeg jutra kad nisam mogla zaspati. Ponekad sam se pitala, da sam ostala u krevetu, bi li on razbio prozor i ušao ili bi proletio iznad kuće i ja Ga više nikada ne bih vidjela. No nisam spavala zbog osipa, a možda je On to nekako izazvao.

Zapravo sam, noć prije no što se On pojavio, opazila neke čudne kvržice po cijelom trbuhu i leđima. Nije me svrbjelo, no svejedno sam ta mjesta premazala calordrylom i vjerojatno nisam čekala dovoljno dugo da se osuši jer je posteljina bila sva ljepljiva. To me, zajedno s mislima o Allenu, probudilo vrlo rano. Nisam mogla ponovo zaspati i odlučila sam da se prošetam. Bio je kraj svibnja i sunce je sjalo, sve je drveće bilo puno lišća, osobito nekoliko ulica dalje, gdje su kuće bile mnogo raskošnije; sve su imale travnjake, gotovo kao na Long Islandu.

Ondje je došao po mene, upravo ispred prolaza od sivih opeka; »cadillac« je stajao pred kućom, a vjerojatno je bio još jedan u garaži. Možda je On volio takve automobile. Uopće Ga nisam spazila kako se približava. Promatrala sam neko cvijeće prekrasnih boja i malo obojeno kamenje razasuto među njim.

Iznenada sam se okrenula — možda sam čula krila — i ugledala Ga, gotovo iznad mene, Njegove prazne oči, golema krila, jedno od njih gotovo je udaralo po velikom prozoru. Usta su Mu bila otvorena, širom razjapljena, ali ništa se nije čulo, nisam Mu vidjela zube, samo veliki jezik što je palucao. Onda me je srušio na tlo.

S mukom sam svukla odjeću. Nosila sam samo lagani kaputić, ali su mi smetale Njegove pandže i gotovo sam povikala da pusti da ja to učinim. Zatim sam legla, nastojeći Ga gledati u oči, ponovo ugledati Njegov svijet, dok sam čekala da me Njegove pandže počnu milovati, a moj glas prsne u eksploziju Njegovih zvukova. Njegova savršenog jezika.

Umjesto toga, samo se bacio na mene, gurnuo me u vlažno tlo, krila su Mu udarala po tratini i ulici, lizao me je po obrazima, vratu, čelu, pržio mi kožu. Htjela sam zaurlati, plakati ili moliti, ali nisam mogla. Nisam htjela. Ako mi već nije dopušteno da govorim Njego-vim jezikom, nisam htjela popustiti i omogućiti Mu da čuje bilo kakav ljudski zvuk iz mene.

U isto sam vrijeme pomislila da sam sama kriva za to. Izdala sam Ga. Uništila sam sebe. Postala sam gotovo kao i drugi ljudi. No sada mislim da se možda jednostavno tako dogodilo i da bi bilo isto da nikada i nisam pošla s Allenom ili sa Jo ili nekim drugim.

Nisam gledala kako odlazi. Samo sam ležala na tlu, skvrčena, i udarala šakom po travi. Naposljetku sam se uplašila da će me netko vidjeti, tako golu i izbezumljenu, i zatvoriti me u ludnicu. Pokupila sam odjeću i otrčala kući.

Pet puta sljedećeg tjedna gotovo sam poderala sliku, onu koju je ostavila Jo. Deset puta sljedećeg mjeseca gotovo sam pokušala telefonirati Jo da je pitam je li i nju posjetio. Ništa od toga nisam učinila. Kakve bi koristi bilo od toga, sada kad se On vratio i odvojio me od svijeta?

Kad sam ustanovila da sam trudna, nisam znala što da učinim. Gotovo sam se odlučila za pobačaj. Nisam znala da li bi to bilo moguće, da li bi to uopće djelovalo bolje od pilula. Bila sam izbezumljena. Hodala sam ulicama u središtu grada, mašući rukama po kiši što je padala i povremeno zastajkujući da zaurlam ili zacvilim. Nisam mogla shvatiti da li se bojim ili sam bijesna ili u zanosu, no sve su se te mogućnosti činile prilično glupima, sve su to bili osjećaji, govor. Željela sam vidjeti Njegov svijet, a sve što sam mogla vidjeti, bio je moj prokleti trbuh stoje neprestano rastao.

Jedno sam znala. Nisam htjela da liječnik obavi porođaj. Htjela sam to učiniti sama. Nikada prije nisam čak niti vidjela porođaj, osim u filmovima što su se prikazivali za djevojke u srednjim školama, a u njima su se, dakako, vidjela samo obična djeca. Nisam čak znala ni koliko će sve to trajati, da li uobičajenih devet mjeseci ili deset ili šest ili nešto drugo. No mislila sam da neće biti drukčije od uobičajenog porođaja kad se On poslužio ženom ljudskog roda. Ali nisam htjela da liječnik bude uz mene.

Stoga sam počela čitati knjige i ići na tečajeve i vježbati, a kad sam mislila da se približio trenutak poroda, unajmila sam kuću na jezeru — bio je to nečiji ljetnikovac, ali je bila postavljena i toplinska izolacija za zimu — i napunila ga zalihama hrane i lijekova koje sam mogla dobiti bez recepta. Zatim sam sve sredila — nabavila sam knjige s uputama o porođaju i prilično sam dobro znala što je trebalo činiti. I čekala sam.

Bilo je strašno. Bol je ispunila cijelu sobu, odbijala se od zidova prema meni. Sve je to trajalo satima i mislila sam da se dijete zacijelo zapetljalo unutra i da neće izići. Bojala sam se da ću umrijeti. On me ubija zato što sam Ga izdala. Kad bih samo mogla telefonirati u bolnicu i reći im da mi treba carski rez. No, ranije sam već prekinula telefonsku žicu u slučaju da se uplašim i da hoću pozvati hitnu pomoć, a sada, kad mi je to zbilja trebalo, nisam mogla pozvati nikoga. Pitala sam se mogu li nekako voziti auto, bar do sanjkaškog centra na kraju ulice. No kad sam pokušala hodati, nisam se mogla pomaknuti iz kreveta.

Trajalo je toliko dugo da mi se počelo privi đati. Zamišljala sam da sam vani, da je snijeg svuda oko mene i da On kruži visoko iznad moje glave.

Kad je dijete napokon izišlo, bilo je to tako brzo da nisam ni znala kako se to dogodilo. Nastavila sam gurati, a dijete je ležalo na promočenim plahtama. Kad sam shvatila da je gotovo, legla sam na leđa, tresući se toliko da je cijeli krevet strašno škripao. Vjerojatno je tako škripao satima, a ja sam proklinjala i plakala toliko da nisam to niti opazila. Podigla sam dijete, prerezala vrpcu i očistila ga što sam bolje mogla. Morala sam se riješiti posteljice i pljesnuti ga da počne disati i sve ostalo i znala sam da to moram smjesta učiniti jer ako stanem, jednostavno ću zaspati. Naposljetku sam ga podigla uvis da ga pogledam.

Mora da mi je maglica ili tako nešto prekrilo oči jer ga najprije nisam mogla vidjeti, nisam mogla razaznati kakav je uistinu. Kad sam napokon uspjela, samo sam buljila u njega. Krila su mu rasla na leđima, malena, prljavobijela, ne od perja, nego od nečega tvrdog, kao od neke jeftine kože kakvu dobijete na džepnim knjigama kupljenim na rasprodaji. To je bilo prvi put da sam shvatila da su Njegova krila

takva, od kože, a ne od perja. Dok sam ga promatrala, ta mala žalosna krila zalepršala su nekoliko puta, a zatim su otpala. Pala su mi na nogu. Kriknula sam i gurnula ih na pod. Kad sam ih potražila nakon nekoliko dana. više ih nije bilo. Možda su se pretvorila u prašinu.

Isto se zbilo i s njegovim rukama. Ne mislim reći da su otpale, ali su se promijenile, od pandža postale su obične dječje ruke, tvrdi savinuti prsti s pandžama pretvorili su se u zdepaste ljudske prste.

Ništa nije ostalo, mislila sam. Sva ta bol nizašto. No nisam imala pravo. Imao je očeve oči, hladne, prodorna pogleda, prazne, čak i sada se to može opaziti, ne uvijek, no ponekad on spusti svoj kamiončić ili pušku, ili jednostavno stoji, dok neko drugo dijete baca loptu prema njemu. Tada možete opaziti kako mu ona metalna studen prekriva oči i znate da gleda pokraj vas, u svijet munja i vatre što se diže prema nebu, u svijet gdje zvukovi sve govore, a ne samo riječi.

Njemu će biti teško, mnogo teže no što je meni ikad bilo. Ja sam Ga samo vidjela, samo sam jednom s Njim govorila. A on mora sve vrijeme promatrati taj svijet. I živjeti u ovome.

Udarači

Fred Saberhagen:

Smashers

Preveo Božidar Stančić

Claus je zaključio da nitko na planetu Cascade ne bi mogao vidjeti bitku u okolnom svemirskom prostoru pod pretpostavkom da se takva bitka i dogodi. Sad se nalazio na četrdesetak metara visokoj pješčanoj dini i promatrao noćno nebo na kojem su svjetlucale zvijezde čudnog sustava Busog, većinom goleme, bijelo-plave, i ovakav bi ga zvjezdani krajolik u normalnim okolnostima ostavio potpuno ravnodušnim. Na takvoj bi pozadini ostala nezapažena i moćna flota svemirskih brodova, sve dok borba ne bi buknula izbliza.

Pred njim je ocean gotovo do podnožja dine. Claus se okrenuo da bi pogledao nebo i s druge strane, prema sjeveru, gdje je bilo još više zvijezda. Na sjeverozapadu srebrnasti polumjesec, nešto nalik na Zemljin satelit, blistao je na lako naoblačenom nebu. Ispod tih oblaka pjeskovit i stjenovit beživotni kontinent. Tektonske su se mase Cascadea stvrdnule u tišini koja je za zemaljske uši bila zagonetno uznemirujuća, u gluhoj tišini što su je prekidali samo vjetar i žubor jalovih potoka. Claus se okrenuo opet prema jugu. Noćno je more nadolazilo i povlačilo se varavom i uspavljujućom intimnošću. Claus je još jednom pogledao zvijezde i krenuo natrag, pažljivo hodajući dinom. Stotinjak metara dalje bila je skupina zgrada — laboratoriji i stanovi, jedino mjesto na tom planetu gdje su prebivali ljudi. Osvijetljeni su prozori pružali ugodan prizor. Ako bi se oružane snage berserkera oborile na Cascade, njih četvoro — on, te Ino i dvije žene — ne bi ostali nezapaženi.

Claus je prošao između zidova — s vratima — koji su služili za zaštitu zgrada, jer bi ih inače, bez biljnog pokrova, pijesak zameo. Nekoliko koraka dalje Claus je otvorio glavna vrata i ušao u stambene prostorije. U golemoj zajedničkoj prostoriji bilo je pokućstva, slika i akvarija. Tu je zatekao i troje ostalih stanovnika planeta. Pogledali su ga želeći znati nosi li kakve novosti.

Jenny, njegova žena. bila je za malim terminalom u kutu prostorije. Ino, direktor istraživačke ekipe u bazi, sjedio je u naslonjaču kraj stupa za komunikacije. Claus je osjećao da je Ino prije nekoliko desetljeća bio zgodan čovjek, sve dok nije doživio napad berserkera na nekom planetu i slučajno ostao živ, ali teško ranjen. Liječnici su mu spasili život, ali je ostao bogalj zakržljalih udova. Njegova žena Glenna sjedila je nedaleko od njega, obučena u bijelo i čisto radno odijelo. Bila je nešto mlađa od Ina.

— Ništa se ne vidi — rekao je Claus.

— Ništa se i ne čuje — žamumljao je Ino. Namrštio se pokazujući stup za komunikacije. Ekrani su svjetlili, u zvučnicima je šumjelo ništa osim zagonetnih šumova iz svemirskih prostora. A nekoliko sati prije toga, poslije podne, iz stupa se začula kodirana poruka, koja se čula po cijeloj bazi, pa i na četiri stotine metara udaljenom mjestu gdje su se oni zatekli gledajući dupine.

»Pravo more, ovdje bakrena truba. Grabežljivci su ovdje i mi ih pokušavamo zaustaviti. Ostanite na svojim mjestima. Ponavljamo...«

Poruka se ponavljala dok su oni trčali u bazu. Jedva su uspjeli registrirati poruku, a dotle je Glenna pronašla knjigu kodova. Ustanovili su ono najgore: Pravo more je bio pozivni znak za svako ljudsko biće koje se nalazilo na Cascadeu a zapravo ime baze koju su podigli vojnici prije mnogo godina. Lozinka bakrena truba upozo-ravala je da prijeti životna opasnost. Vijest se javljala tom šifrom kad su berserkeri, te neumoljive ubojice, već bili na planetu Cascade ili bar na putu prema njemu. Grabežljivci je šifra za te bjesomučne, beživotne i automatizirane strojeve bez prirodne inteligencije, prog-ramirane da ubijaju svaki oblik života koji sretnu. Prvi berserkeri bili su konstruirani odavna, u vrijeme suludih međuzvjezdanih ratova između vrsta koje su već nestale. A između berserkera i Zemljana izbijali bi povremeno ratovi u svemiru već tisuću godina.

Bilo je shvatljivo zbog čega je poruka tako kratka i neodređena. Neprijatelj je vjerojatno lako hvatao poruke, premda je u izrazu pravo more moglo biti sadržano neko novo snažno čovjekovo oružje prema kojem je bakrena truba pokušavala navesti i privući neprija-telja. Ili se moglo pretpostaviti da je ta poruka lažan trag kako bi se zavarali neprijateljski kapaciteti i aparati za otkrivanje. Kad bi elektronski ubilački mozgovi berserkera uspjeli otkriti da se pod šifrom pravo more skriva čak i bespomoćno biće, bilo je još nade — da berserkeri imaju važnijih ciljeva drugdje, da su negdje pritisnuti armijom Zemljana ili da odustaju od napada na sitne ciljeve.

I nekoliko sati poslije te poruke iz zvučnika je izlazilo samo mrmorenje. Glenna je uzdahnula i potapšala svoga muža po ruci.

— Još jedan težak dan, s rakovicama koje nas sutra čekaju — rekla mu je.

— Bolje bi bilo da se odmaramo — rekao je. Izgledao je umorno. Ino je jedini od njih četvoro vidio berserkere i nije djelovao umirujući nakon poruke o opasnosti. — Imaš pravo za sutra... — primijetio je.

Pogledao je na plan zaljeva, laguna i plićina što je bio pričvršćen na zidu. Zbog takve konfiguracije terena ovdje je i bila instalirana baza »Pravo more«. Prema svom suncu i mjesecu, svojoj atmosferi i gravitaciji, Cascade je nalikovao, činilo se, na Zemlju u svakom pogledu, osim što je bio beživotan. Prije četrdesetak godina, za primirja nakon jednog rata s berserkerima, činilo se da bi napredak u miru mogao doseći neki viši stupanj, pa se počeo preobražavati taj nedostatak života. Na Cascade su dolazili veliki brodovi i ucjepljivali mu zemaljski život prema znanstvenom programu, kako bi se stvorio pravi blizanac Zemlje u orbiti oko sunca nalik na zemaljsko.

Tu složenu i golemu zadaću prekinuo je opet rat. Izbio je najprije daleko, ali je angažirao ljude i sredstva. Ekipe oženjenih instraživača odijeljene su i ostale same na planetu Cascade u vrijeme krize. Zadaća im je bila da održavaju program prema direktivama, premda je napredovanje bilo sporo. Ino i Glenna bili su ovdje već dvije godine. Brod sa živežnim namirnicama i potrepštinama dolazio je s Atlantisa svakih nekoliko mjeseci. Posljednji, koji je stigao prije osam dana, doveo je još jednu ekipu, Clausa i Jenny, dvoje psihologa što su proučavali život para koji živi u izolaciji. Oni su morali ostati na Cascade do dolaska sljedećeg broda s namirnicama i potrepštinama.

Mladi gosti bili su dobro primljeni. Glenna se ponekad vladala majčinski, jer su joj djeca već bila odrasla i nezavisna. Ino je sa svojim natjecateljskim duhom izazivao Clausa, a sa Jenny se žalio.

— Gotovo sam zaboravio — rekao je i ustao s naslonjača, pomažući se rukama i ramenima. — Imam poklončić za vas, Jen.

— Oh?

Jenny je bila inteligentna, radoznala, nepokolebljiva. Imala je dar zapažanja na poslu. Ino je izašao i kad se vratio, zatekao je društvo u kuhinji. Zajednički obrok postao je svakidašnji običaj ova dva para.

— Ovo je za vas — pružio je Ino Jenny plastičnu vrećica punu vode, u kojoj je nešto plivalo.

— Oh! — jaukne Jenny. — A što ću ja s tim?

— Čuvajte to u akvariju u dnu prostorije, ondje zasad nema stanara. .

Claus je promatrao sa sredine kuhinje prozirnu plastičnu vrećicu i zapazio u njoj neobično živo biće, ni na što nalik. Možda malo veće od čovječjeg prsta, ali pokriveno nečim što je treperilo. Claus je znao da Jen još manje nego on voli nedovoljno razvijene oblike života. Ali ona bi stisnula zube radije nego da dopusti starom podrugljivcu da to opazi.

— Samo prerežite vrećicu i ispraznite je u akvarij — savjetovao joj

je Ino ozbiljno. — Ta bića ne vole da se mnogo pipka oko njih. Ovo je još malo dremovno, ali sutra, ne bude li zadovoljno svojom novom gospodaricom, možda pokuša i pobjeći. .

Iza njega je Glenna kolutala očima kao da je htjela reći: »Sto će taj stari šašavac još izmisliti? Kad će prestati s tim djetinjarijama?«

— Nemojte se šaliti — reče Jen. — Rekli ste mi nedavno da preko stakla ne može ni puž...

Prekinuo ju je zvuk alarmnog zvonca i sad se opet čulo: »Pravo more, ovdje su prestale borbe. Grabežljivci napuštaju Cascade. Ponavljamo... «

Claus je pomislio da bi sad mogao ponovo izići i promotriti nebo, ali se sjetio da se ništa ne može vidjeti. S radija, čiji su valovi sporiji nego svjetlosni, upravo je doznao da je sve gotovo. Svima je odlanulo, neko vrijeme bili su čak radosni.

Ino je smirena lica izvadio bocu i četiri čaše. Malo zatim je sve četvero izašlo gledajući u nebo, premda su znali da se ništa ne može raspoznati osim zvijezda.

— Što bi berserkeri radili ovdje? — zapita Claus — Nismo mi neki primamljiv cilj da bismo mobilizirali jednu od njihovih flota.

— Nismo, ako imaju krupniji plijen — odvrati Ino i podiže čašu. — Ali njih zanima sve što živi, čim to ugledaju. Ja mislim da im je cilj da napadnu Atlantis.

Atlantis je već dugo bio naseljen, i tri planeta njegova sustava bila su pretežno pokrivena vodom.

*

Nekoliko sati kasnije Glenna se probudila i u mraku nježno odgurnula sitno Inovo tijelo priljubljeno uz nju. Zatreptala je očima.

— Što je bilo? — pitala je muža kad se i on pomakao.

— Što?

— Neki bljesak, vani. Možda negdje daleko...

Nije bilo grmljavine ni romora kiše. Nije bilo više ni bljeska, ali je Glenna ostala budna.

Pošto je sunce izašlo, Claus i Jen pošli su na jutarnje kupanje. Plaža koju su im preporučili njihovi novi prijatelji kao najsigurniju pružala se nekoliko stotina metara na zapad i od zgrada je skrivalo nekoliko dina. Kad su zaobišli prvu dinu, Claus stane.

— Pogledaj! — uzviknuo je. — Neprekinuti trag, kao da je neka životinjica puzala, ocrtavao se na pijesku i gubio se negdje pod vodom na jednoj strani i iza dina na drugoj.

— Neki puzavac izašao je iz mora — napomenula je Jenny. — Nikad to dosad nisam vidjela.

— Ili je nešto ušlo u vodu. — Claus je čučnuo kraj tragova. Nije mogao odrediti pravac puzanja. — Ni ja nisam dosad vidio nešto takvo. Glenna kaže da se neke vrste osmjeljuju i izlaze na kopno.

Mislim da će to zanimati naše domaćine.

Kad su zaobišli i drugu dinu, opazili su u podnožju još dva traga nalik na prvi.

— Možda se to šetka ista životinjica. Nemaju li rakovi takav trag?

— Nadam se da ne štipaju plivače — odgovorila je Jenny, koja nije znala ništa o tragovima. Skinula se i ušla u morsku vodu koja je po slanosti podsjećala na mora na Zemlji. Kad su malo poodmakli od plaže, zapazili su na sljedećoj dini pod jutarnjim suncem mnogo svježih sitnih tragova, što su vodili s mora do nekog mjesta u unutrašnjosti, ili obratno.

Kretnjom glave Jenny je stresla vodu s kose.

— Nije li to možda sezonska migracija?

— Još jučer nije bilo tih tragova, to znam — odgovorio je Claus. — Prisjelo mi je i kupanje. Ta je voda hladna poput činovničkog srca.

Brzo su se vratili. Kad su došli do zgrade, Jenny će Clausu:

— Glenna je kraj hangara za traktore. Idem da joj kažem što smo vidjela.

— Hajde, ja ću skuhati kavu.

Glenna je izlazeći iz hangara već izdaleka predusrela Jenny pitanjem:

— Jeste li vas dvoje čuli nešto čudno noćas, Jenny?

— Ne, nismo...

Glenna je pogledala prema nedalekoj skupini zgrada.

— Provjerili smo seizmograf. Zabilježio je nešto snažno i neuobičajeno oko dva sata ujutro. I začudo, nešto me upravo tada probudilo. Imala sam dojam da je bljesnulo negdje vani.

Iz jednog hangara izašao je i Ino i došepao do njih.

— Instrumenti pokazuju da je to bilo desetak kilometara odavde — rekao je. — Mislim da naš seizmograf nikad nije zabilježio takvo pomicanje.

— Što bi to moglo biti? — zanimalo je Jeny.

— Mogao bi biti mali svemirski brod koji se razbio — rekao je Ino poslije kraćeg razmišljanja — ili možda veći avion. Ali jedini avioni su ona dva u našim hangarima.

— A meteor?

— Volio bih da jest. Mislim da je ipak svemirski brod. Da je pala ovdje letjelica snage bakrene trube, srušena u borbi, saznali bismo to po vezi.

Jedino drukčije rješenje visilo je u zraku i nitko ga nije htio spomenuti. Jenny je grizla usne. Bakrena truba već je izvan dohvata njihovih odašiljača, jer su brodovi letjeli brže od svjetla i radio-valova, u potjeri za neprijateljskim snagama.

— Očito je riječ o neprijateljskoj letjelici — primijetila je Glenna zabrinuto. — Mogao je biti oštećen u borbi i sad se možda pri padu

uništio.

— Moram vam reći... — počela je Jenny i u nekoliko rečenica ispripovijedala što su ona i Claus vidjeli na plaži. Ino ju je zbunjeno gledao.

— Htio sam izvući avion iz hangara — odmah je rekao — no prije toga pogledat ću te tragove. — Ino je došepesao do plaže prilično brzo unatoč svome izobličenom tijelu. Glenna je ostala, kako bi upoznala i Clausa s najnovijim događajima.

Približavajući se plaži odskocima, Ino je naišao na tragove 5 čučnuo. Jenny kraj njega.

— Jesu li i ostali takvi?

— Jesu, koliko sam mogla prosuditi. Nismo ih sve gledali izbliza.

— To nisu tragovi nijedne životinje koju poznajem. Ustao je i odšepesao natrag. — Ne sviđa mi se to. Pođimo brzo svi u avion.

— Uvijek sam berserkere zamišljala golemima.

— Jesu, uglavnom. Ali neki su mali, oni za specijalne misije....

— Požurit ću kući da obavijestim ostale neka se pripreme za uzlet.

— Dobro, Glenna će znati što da ponesemo, a ja ću izvesti avion.

Dok je trčala kući, Jen je pomišljala da je sve to plod mašte. Nije li Ino, još pod dojmom tragedije što mu se bila dogodila, preuveličao ovu uzbunu oko berserkera?

Glenna i Claus su već obukli kombinezone i zatekli Jen u zajedničkoj prostoriji. Ona im je prenijela Inovu odluku da se odleti i upravo je htjela skinuti kupaći kostim da obuče kombinezon, kad se izvana začuo krik. Glenna je gurnula Jen skačući van i odmah počela trčati. Jenny i Claus pogledali su se i potrčali za njom. Krik se ponovio. Malo podalje, daleko od Glenne koja je trčala, vrata hangara bila su otvorena i kroz otvor nazirala se bijela silueta što se okretala i mlatarala rukama kao da je pijana. Glenna se uputila prema spremištu za traktore, gdje je jedno malo vozilo bilo pripravno. Njime su se služili za obilaske, za vuču tereta, guranje pijeska. Brže je nego da se trči, pomislila je Jenny opazivši kako njezina kolegica sjeda na traktor i pali motor. Skočila je i ona, a za njom Claus. Morali su se čvrsto držati, jer je Glenna vozila brzo. Ino. koji je u međuvremenu izažao iz hangara. približavao im se. Ponovo je mahnuo rukama i posrnuo. Na prsa mu se bila prilijepila neka smeđa mrlja nalik na tanjurić ili veliki medaljon, pod čijom je težinom Ino posrtao. Zgrabio je smeđi tanjurić objema rukama i odjednom se kombinezon na njegovim prstima raskrvario. Mrmljao je nešto što Jenny nije mogla razumjeti

Claus je zgrabio Glennu za rame i pokazao joj prstom tucet i više takvih smeđih tanjurića na gustom pijesku između hangara s traktorima i avionima. Tragovi su bili identični onima što su šarali pijesak na plaži. Ispod plosnatog tijela nožice su se činile nevidljivim i hod im je bio brz. podsjećajući Clausa na ono što je vidio nedavno.

Ti predmeti nisu bili brzi kao traktor, ali su se okupljali tako da mu zapriječe put. Glenna je skrenula i jedan je tanjurić nestao pod kotačima, da bi se odmah pojavio na kotaču, izdržavši i pritisak i centrifugalnu silu vrtnje kotača.

Claus je opazio da je Ino pao kad su mu se tri tanjurića pripila uz tijelo, ali je snagom volje uspio ustati upravo kad se traktor zaustavio kraj njega. Claus je udarcem ruke skinuo napadače s Inovih prsa, bio je iznenađen njihovom težinom i tvrdoćom, od koje ga je zaboljela ruka. Sve troje zgrabili su Ina i povukli ga na traktor, a Glenna je odmah sjela na vozačko sjedalo. Claus je odbacio još jedan napadački tanjurić, a onda otvorio kutiju s alatom i izvadio najduži i najteži ključ.

Između njih i hangara bilo je mnogo napadača. Jedan je avion bio sav pokriven okruglim smeđim mrljama. Glenna je dala gas. Jenny je na stražnjem sjedalu traktora držala Ina, koji je posvuda krvario i ukočeno gledao, mrmljajući nešto u strahu. Jedna smeđa mrlja kretala se preko haube prema Glenninoj ruci. Claus je udario metalnim ključem i začuo se zveket poput razbijene plastike ili keramike. Smeđa je tanjurasta mrlja pala na tlo i Claus je zapazio nožice kojima je još mlatarala, a zatim ju je udario nogom i odbacio daleko. Tada je iskrsnuo drugi tanjurić i krenuo prema ploči s instrumentima Claus je udario i promašio, zatim je tanjurić izdržao drugi udarac i nastavio put prema Glenninoj ruci. Claus je zgrabio smeđi predmet lijevom rukom i osjetio pri tome žestoku bol. Kad je odbacio tanjurić daleko od traktora, pogledao je ruku. Dva sumu prsta krvarila.

Tada se motor zaustavio i oni su nastavili vožnju po inerciji do mora i malog doka. Ispod motora pojavio se nov neprijatelj, pružajući nožice poput pandži. Svi su brzo skočili s traktora. I Claus je zakrvavljenom rukom pomagao ženama da skinu Ina s traktora, više ga vukući nego noseći preko doka, do čamca. Glenna je brzo aktivirala motor čamca i oni su se udaljili od kopna. Ipak, bili su još u bazenu, podalje od otvorenog mora, odijeljeni od njega prstenima oko bazena koji su služili bazi za sijanje budućeg života, jer su stijene tih prstena stvarale prirodna jezerca.

— Mi smo u nekoj vrsti lagune — objasnila je Glenna Jenny dajući joj znak da preuzme upravljač. — Usmjeri čamac prema onom grebenu. Ako dospijemo onamo prije njih, možda uspijemo izvući čamac na greben i spasiti se. — Jen je kimnula i prihvatila upravljač.

Glenna se uputila prema priručnoj apoteci i izvadila zavoje. Claus joj je pomagao iako mu je bilo mučno. Činilo se kao da Ino nije napadnut ni zubima, ni pandžama, ni noževima nego mnogim oštrim kliještima. Prsa su mu se dizala i spuštala, ali su oči bile sklopljene i koža mu je posivjela. Glenna ga je pokrila termičkim pokrivačem.

Jen je zaobišla okruglu konstrukciju nalik na telefonsku kabinu.

Takve su promatračke stanice postavljene posvuda po zaljevu s bazenima. Claus je razgledao jednu ili dvije i znao je da u njima ima malo toga što bi pomoglo. Možda komplet za hitnu medicinsku pomoć za Ina.

— Gdje bismo mogli naći oružje? — zapita Claus promuklim glasom.

— Dajte da vam vidim ruku — presjekla ga je Glenna. — Sad ne možemo više ništa učiniti za Ina... Zamotat ću vam ovo... Ako mislite na vatreno oružje, ima ga negdje u kući, ali se zasad ne možemo tamo vratiti.

Glenna je upravo pustila Clausovu ruku kad je Jenny kriknula. Prema njoj puzale su pandže i smeđi tanjurić. Znači li da se ta gamad popela na čamac s njima, ili je ima i u bazenu? U žurbi i naporu da dovuku Ina do čamca, Claus je ostavio engleski ključ kojim je udarao tanjuriće. Zgrabio je malo sidro na lancu i zavitlao njime. Čudovište je palo na pod mlatarajući pandžama ... Claus je udario još jednom i pritom samo proširio rupu koju je tanjurić probušio na dnu čamca i kroz koju je naglo navirala voda.

Netko je zgrabio berserkera i bacio ga preko palube, uz vatromet iskara. Glenna je sada sjela za upravljač a Jenny je pošla u pomoć Clausu. koji je jednom rukom izbacivao vodu. Čamac je plovio poskakujući, gutao je vodu i lagano se približavao grebenima. Jenny je htjela reći nešto svome mužu, ali je kriknula kad ju je Ino, došavši k svijesti, uhvatio rukom za zglob i gledao je kao da joj želi reći nešto vrlo važno. I rekao je nešto uz krajnji napor, a zatim klonuo. Jenny je uspjela razumjeti samo: »... su nam potrebni... udarači... « Činilo joj se da te riječi nemaju smisla, Glenna se ogledala, ali je ipak morala paziti na put ispred sebe. Uskoro je probušeno dno čamca strugalo po stijenama. Claus je izašao iz čamca i teškom ga mukom izvukao na greben. Žene su izašle poslije njega i zatim mu pomogle da digne Inovo klonulo tijelo.

— Bojim se, Glenna, da je prekasno — primijetila je Jenny.

— Nije — odvratila je Glenna. — Pomozite mi! — Obje su podigle Ina na Clausova pleća, a zatim je sve troje pošlo duž grebena, koji su sada, pri plimi, bili široki jedva tri, četiri metra. Na sreću, toga dana nije bilo valova.

Claus je osjećao kako mu se kombinezon natopio Inovom krvlju. Dosad je još sve dobro prošlo, alš boljela ga je ranjena ruka.

— Dokle ćemo hodati ovako? — pitao je Glerinu.

— Ne znam — rekla je ona koračajući naprijed. — Nigdje nema ničega.

Jen se okrenula.

— Ti strojevi su i na grebenima i na plaži, slijede nas premda su još daleko. — I Claus se okrenuo, pa malo poslije opet. Slijedili su ih

deseci tamnih mrlja, premda još iz daleka. Prošli su greben koji je dijelio jedan bazen od drugoga. Neprijatelj će ih uhvatiti, ali možda i neće, pokušaju li stići na obalu zaobilaznim putem. Pred njima su nepregledni grebeni.

— Ima li čega u drugom bazenu, Glenna? — zapitao je Claus.

— Tropskih riba i drugih vrsta koje im možda služe kao hrana — odvratila je Glenna, a Clausu je odlanulo. — Zašto pitaš?

— Tek tako. I što je dalje?

— Posvuda isto. Bazeni, zaljevi, opservatorijske stanice... Velim da bi trebalo nastaviti, da nas oni ne uhvate. Što vi mislite da bi trebalo?

Iznenada Claus prestane koračati i spusti Inovo tijelo na tlo. Jen pogleda svoga muža i odmahne glavom.

— Mislim da bi ga trebalo ostaviti ovdje — primijeti Claus. Glenna je gledala muževo tijelo, ali nije mogla dugo. Kimnula je glavom i pošla na čelu skupine. Pošto su neko vrijeme koračali šuteći, javi se Jen:

— Ako su to berserkeri...

— A tko bi drugi bio?

— Bili bismo već odavna mrtvi. Čini se da nisu dovoljno djelotvorni... da ubijaju.

— Vjerojatno je to specijalna grupa, mali dio velike jedinice, dio koji je izmakao bakrenoj trubi kad je ostatak pobjegao ili bio uništen. Znaš da smo se pitali nije li Atlantis bio njihov cilj. To su specijalne jedinice, možda za rad pod vodom. Vjerojatno je njihov brod oštećen i morao se spustiti; možda je to izazvalo onaj noćašnji bljesak. Kad su se već spustili, pošli su na more u izviđanje, a onda odlučili da napadnu i na tlu. Možda su zapazili svjetlo u bazi dok su padali. Oni znaju na koji oblik života moraju najprije napasti na svakom planetu. Nisu osobito djelotvorni, kako kažeš, ali će nas slijediti dok ih ne uništimo ili dok nas ne ubiju.

Glena je malo usporila korake i promatrala malu opservatorijsku stanicu sured bazena.

— Ne znam ima li u stanici nečeg što bi nam koristilo, ali ne vidim kamo bismo mogli dalje otići.

— Što je u drugom bazenu? — zapitao je Claus.

— Morski psi... Možda bi valjalo pokušati... Ponekad napadaju sve što se miče. Ipak, mislim da ne riskiramo mnogo ako uronimo u plićak.

Claus je odmah pomislio kako je bolje završiti i kao plijen morskog psa nego biti razderan u komadiće od ovih bezličnih metalnih čudovišta. I Jen je bila pripravna na rizik.

— Voda nije viša od metra ondje gdje ćemo proći. Budimo u skupini i žestoko pokrećemo vodu dok hodamo. Clause, drži tu ranjenu ruku iznad vode, da se ne širi miris krvi.

Ušli su u vodu. Kad su uronili do pojasa, Claus se sjetio da mu je na kombinezonu ostalo Inove krvi, no sad je ionako bilo prekasno . . . Bazen nije bio širok. Nakon minute gacanja po vodi stigli su do stupa promatračke kabine što je stršila iz vode. Bilo je u njoj mjesta samo za dvije osobe koje bi mogle udobno sjediti, u slučaju nepogode, pod staklenom kupolom. Na glavnom stupu bili su uređaji što su neprekidno nadzirali život u bazenu.

Sve troje uguralo se u kabinu.

— Sad možemo samo čekati — rekla je Glenna. — Oni će svakako pokušati doprijeti do nas vodom. Možda će ih morski psi proždrijeti, no ipak moramo biti pripravni da izađemo prije nego što nas opkole. To je riskantno, ali zasad ne postoji drugačije rješenje. Evo ih!

Sunce je bilo već visoko i počela se osjećati toplina. Claus je po tko zna koji put pomislio kako nemaju pitke vode. Desnom je rukom stiskao lijevu da ublaži bol.

Duž grebena kojim su prolazili, po stazi koja je dijelila bazen s ajkulama od bazena s tropskim ribama, posvuda su gmizale mrlje smeđaste smrti, njih nekoliko tuceta, gotovo nevidljive zbog odsjaja sunca na vodenoj površini. Napredovale su sporije nego što su koračali ljudi. Neke su zaronile u bazen s morskim psima. Claus ih je pratio pogledom.

— Slabo ih vidim — primijetila je Glenna i pokušala namjestiti sliku na ekranu kako bi ondje vidjela neprijatelja.

— Sonar — detektori... voda je previše mutna za sliku na ekranu

— Ta čudovišta očito nisu metalna — zaključio je Claus.

— Tako su i zamišljena da ih ne otkrije podmorska obrana na Atlantisu, kako bi se mogla infiltrirati i sve uništiti.

— Dobro bismo učinili kad bismo se odmah povukli, prije nego što nam presijeku odstupnicu — javi se Jen.

— Za čas — primijeti Glenna dok je išla od jedne kamere do druge. — Mislim da ćemo to moći učiniti... oh!

— Jedan se neprijatelj pojavio na ekranu, sporo napredujući prema kameri. Sad je još manje nego prije nalikovao na nešto živo. Iza njega se pojavio morski pas. Claus je upravo htio reći kako će morski pas proći a da ne vidi tu smeđu mrlju, kad grabežljivac zaokrene, otvori ralje i berserker mu nestane u ždrijelu. Troje u kabini gledalo je to šutke.

— Ali ne možemo očekivati da će ih ajkule sve pojesti — reče Jenny. Claus je baš htio stati na stup i izaći kad se u bazenu nešto počelo događati. Morski se pas stao trzati, vjerojatno u strašnim bolovima, pokušavajući da zagrize u vlastiti trbuh; iskako je u moru pjene, šibajući repom vodu. U djeliću sekunde, baš dok se životinja jasno vidjela na ekranu, na bijelom trbuhu pojavila se tamna crta, kao povučena nevidljivim perom: mali otvor koji se naglo povećavao i

zatim zalio krvlju. Morski pas je sad plivao na leđima, a iz trbuha je izlazilo nešto smeđe i nazubljeno. Tijelo grabežljivca zaronilo je u vodu, sve mutniju od krvi.

Obje su žene požurivale Clausa, ali on je i dalje buljio u ekran. Iz zamućene vode pojavio se berserker i metodično se počeo kretati prema ljudima, tim živim bićima, koja mu jedina mogu biti opasna. Jen je povlačila Clausa za rukav i on je napokon pošao za ženama. Krenuli su prema istoku, ušli u bazen i izašli iz njega. Jenny je odjednom uhvatila Glennu za ruku.

— Ino mi je nešto rekao prije nego što je umro... Ponovo su bili na grebenu. — Ino je nešto govorio o udaračima — nastavila je Jenny. — Rekao je da su nam potrebni nekakvi udarači, smrskači... ne shvaćam...

Glenna ju je gledala nekoliko trenutaka prestrašeno, zatim krenula dalje. Pošto je prošla drugi bazen, zaokrenula je i ponovo ušla u vodu, hodajući prema promatračkoj kabini nalik na onu prethodnu.

— Valjda ćemo nabasati na njih — rekla je odsutno. — Obično su u zasjedi u rupama ili pod stijenama.

— Oni? — Claus je osjećao posljedice ranjavanja i teško se sam kretao. Naslonio se na Jenny. Začas su svi bili stisnuti u kabini i mogli su se odmoriti. Iznad njih neobično visoko skupljali su se krupni oblaci.

— Clause — rekla je Jen kad su došli do daha — ti si nešto govorio o povratku kući.

— Govorio sam o oružju — odvratio je Claus. — Ovako trčimo bez cilja, jer nema mjesta gdje bismo našli pomoć. Ali berserkeri to ne mogu znati. Mislim da nisu mogli istražiti cijeli planet otkako su došli. Možda vjeruju da postoji još koja kolonija ljudi na njemu, ili čak i grad s mnogo ljudi, aviona, oružja... no za njih je važno da nama presijeku put. Znači da sve njihove jedinice sada jure za nama. Pa, ako bismo ih uspjeli zaobići, mogli bismo prije njih stići do kuće i naći vozila, oružje, hranu i vodu. Još ne znam kako bismo to izveli, ali ne vidim drugi način da se izvučemo.

— Vidjet ćemo — rekla je Glenna. Jen je pogledala svoga muža dajući mu pogledom podršku. Odjednom je počela kiša i oni su žudno pili svježe kapi. No, kiša je iznenada i prestala.

— Evo ih — napomenula je Glenna i podesila sve aparate kako bi ih mogli promatrati. Claus je gledao smeđe tanjuriće. Prebrojio je sedamnaest.

— Ne mogu ih lokalizirati sonarom — rekla je Glenna. — Pokušat ću televizijom...

Jedan od berserkera, možda baš onaj kojega je bio progutao morski pas, neumorno ih je slijedio centimetar po centimetar. Smrt se približavala. Hoće li neživot nadvladati život? Neživo se biće sporo

približavalo, a živa su ga bića promatrala sa strepnjom.

— Evo ga — rekla je Glena. Neprijatelj je morao zaobići neku stijenu, no odmah nakon toga je iz skrovišta iskrsnulo nešto što se gibalo lelujavo slijedeći berserkerov trag. Progoniteljeve nožice u gipkom i klizajućem gibanju nosile su cjevasto, nezgrapno, prste-nasto sjajno tijelo. To vijugavo biće bilo je dugo koliko i neprija-teljski tanjurić, ali — živo crvenkasto sa zlaćanim mrljama, uz zelene i smeđe preljeve. Ticala kao da su mu održavala ravnotežu iznad izdubljenih očiju na kraju kratkih peteljki. Ispod očiju je čvor snažnih i savijenih udova čekao da se pokrene.

— Odontodactylus syllarus, zubatoprsti udarač, vrsta stomato-poda — promrmlja Glenna. — Nije to najveća vrsta... ali možda ipak dovoljno velika.

— Što je to? — hukne Jen.

— Pa... grabežljivac...

Berserker je bio usredotočen na plijen pa je ignorirao zapljuskivanje valova, sve dok udarač nije došao gotovo u dodir s njim. Tada stroj zastane i počne se okretati. Prije nego što se uspio okrenuti, smeđi se oklop bio vidljivo zatresao od udaraca, prebrzog da bi ga ljudsko oko moglo registrirati. Detektor zvuka prenio je jasan zvuk udarca. Prije nego što je berserker uspio uspostaviti ravnotežu, izvukao je ona kliješta kojima je rasporio i utrobu morskog psa, no ponovo je dobio gotovo nevidjjivi udarac izbliza. Njegova prijeteća kliješta već su jadno visila.

— Nikad još nisam vidio tako munjevitu kretnju u nekog bića. Ovo udara nekim... ovaj, no, posebnim nekim koljenom, da tako kažem. Ta se bića hrane rakovicama tvrda oklopa i puževima; malog takvog grabežljivca poklonio vam je Ino za šalu. Udarač velik kao dlan može udarati kao revolversko zrno od četiri milimetra... a neki su i veći od dlana.

Još jedan izgladnjeli udarač svom brzinom je pojurio za smeđim predmetom. Očima je micao proračunavajući udaljenost. Ovaj je bio veći i drukčije boje. Claus je vidio, ili mu se to činilo, kako je novodošli ispružio ticalo i udario, iako je ispod dvaju tijela vrcnuo pijesak i pri dodiru kresnule iskre u polumraku. Još su nekoliko minuta ljudi bez riječi promatrali ekran, gledajući baražnu vatru udarača sa svih strana u bazenu, što je odjekivalo u detektoru zvuka.

— Kažu da su morski psi argesivna bića, strašni strojevi smrti. Usporedimo li ih s ovim stomatopodima, mislim da ne bi stali u istu kategoriju.

Udarač je sa šest maljavih nogu zgrabio razbijeni oklop svoje žrtve i počeo je vući do stijene iza koje je pošao u napad. Kad je došao onamo, počeo je lupati po oklopu poput majstora karatea, tako da su komadići čvrstoga oklopa poletjeli kroz vodu. Ne naišavši na meso,

udarao je dalje...

*

Kad je nakon jednog sata zamuknuo i posljednji udarac udarača, troje ljudi je krenulo kroz vodu i duž plaže natrag prema kući; nisu naišli ni na jedan smeđi tanjurić. Udarači su ih sve uništili.

Inov leš prenijeli su u kuću, a onda brižljivo zamotali Clausovu ranjenu ruku. Ušli su u sobu strahujući da će i ondje naći neprijatelja. Izvadili su oružje, a velika vrata kroz liticu zatvorili radi sigurnosti. Mladi par poslao je Glennu na spavanje, davši joj sedative. Ona je prije spavanja rekla blagim i umornim glasom:

— Sutra ćemo dati udaračima nešto pravo za jelo . .

— Čim se poslije podne probudite — dodao je Claus — objasnit ćete mi što moram raditi.

— Dođi da vidiš! — pozvala ga je ubrzo nakon toga Jenny u dnevnu sobu. Stijena akvarija bila je razbijena, a krhotine stakla razbacane po podu, uz lokvu vode kraj koje je ležalo tijelo uginulog bića što je pobjeglo iz akvarija. Jen ga je podigla. Bilo je manje od svojih rođaka u bazenu, ali mu je oblik bio prepoznatljiv, čak i ovako zgrčen na dlanu.

Claus je ušao u sobu i pogledao preko njezina ramena.

— Glenna još i sad nešto mrmlja. Kaže da oni mogu sjeći i dalje, ako osjete da su došli do mesa. Ne bi ga mogla ovako držati da je još živ, Jen — Claus ušuti.

— Oh, mogla bih — reče Jen. — Zaista bih mogla...

Nametnici strasti

Brian Aldiss:

Parasites of Passion

Preveo Žarko Vodinelić

Slika je bila malo zbrkana. Na njoj se vidio samotan dio obale okupane slabim suncem. U vidokrugu se pojave domorodačke kolibe, a zatim pijesak. Nikakvo se bilje nije vidjelo. Scene su snimljene iz automobila u vožnji.

— Samo da vas podsjetim da je ovo amaterska snimka — reče Vic Barron svojim mikrofoničkim glasom. — Nije baš savršena kao što bi to bio rad nekoga profesionalca. Načinio ju je prošloga mjeseca neki Al Patrocci iz Santa Barbare, stalan gledalac emisije »Kukac Vic Barron«. Al kaže da je bio dolje u Baja Californiji pokraj La Paza kada... sad ga možete vidjeti na ekranu. To je Al Patrocci. Žena pokraj njega, u fantastičnim hlačama, neka je njegova prijateljica. Nemamo njezino ime. Ni adresu. Žao nam je.

Muškarac i žena hodali su preko ispucanog pijeska prema oceanu. On je bio debeljuškast i sijed, a ona zlatokosa i vitka. Širokim je kretnjama gestikulirao dok se udaljavao od kamere. Kretali su se prema krdu tuljana i morskih lavova, čija su tijela bila poredana duž obale. Uskoro su se iz blizino mogli promatrati polegli sisavci.

— Ne zaboravite, ako znate bilo što zanimljivo u vezi s entomologijom, odnosno s kukcima svih vrsta, ohratite se meni. Vicu Barronu, u emisiji »Kukac Vic Barron« koja je na programu svakoga utorka navečer na ovoj TV-stanici... Snimke koje nam je poslao Al Patrocci zanimljive su zato što se na njima mogu vidjeti obični sisari kalifornijski morski lavovi kao i nekoliko morskih lavova iz Sjevernog mora, no... hej, ama pogledajte ovo! Ovaj ružni stari momak je mužjak. Pogledajte mu grivu. I brkove što šibaju prema dolje. Zbilja je star.

Spomenuti mužjak zaleti se prema kameri koja se brzo povuče. Uslijedila je snimka na kojoj se vidjela Patroccijeva prijateljica kako nespretno trči prema automobilu, na što se Vic Barron nasmije.

— Vidite, ti krznati tuljani iz Sjevernog mora nisu nikad viđani tako daleko na jugu, sve do Baje, kao što nas podsjeća Al. To je samo još jedan znak nepovoljnih klimatskih promjena koie se. kao što znamo, zbivaju oko nas već godinama.

Patrocci se pojavi na ekranu, koračajući naprijed i noseći pušku kratke cijevi nalik na karabin. Dok se tuljan mužjak ponovo podizao prema njemu, Patrocci opali. Mužjak zatrese crvenkastom grivom, žmirne malim očima i polagano se sklupča na plaži. Opruzi se zatim s licem napol zakopanim u pijesak, povlačeći brkove za sobom.

— U redu je — reče Vic Barron. — Ne dopuštam prolijevanje krvi u svojoj emisiji, zapamtite to, molim vas. Bio je to metak s anestetikom, dovoljno snažan da staroga momka onesvijesti na pola sata, ništa više. Al me uvjerava da je po zanimanju glavni anestetičar u općoj bolnici broj četiri u San Diegu, pa zna svoj posao.

Patrocci se sagne naprijed, s jednim koljenom u pijesku. Odgurne kratku grivu s tuljanove glave tako da se moglo vidjeti malo vanjsko uho.

— Nasuprot raširenom vjerovanju, ovi tuljani imaju male vanjske uši A sad pogledajte ovo. Dolazi Kukac tjedna.

Barronove su riječi ispunile zastoj u aktivnostima na ekranu, dok je kamera vrtoglavo lutala i obuhvatila obalu što se protezala u daljinu, dok su valovi udarali o niske grebene. Zatim se vratila na usnu šupljinu koja se iz blizine doimala kao stožac vulkana. Pinceta tada prodre u nju, kljucajući među naporima crne hrskavice i dlaka poput kljuna neke divovske metalne ptice. Naposljetku izađe držeći maloga kukca što se uvijao pomažući se svim svojim ticalima.

Amaterov se film zaustavi. Zatim se pojavi povećana snimka kukca, ružnoga stvora kojem škljocaju čeljusti, s osam zdepastih nogu i dugim repom; stvorenje je bilo dobro osvijetljeno i vješto snimljeno.

— To je grinja, vrsta **Demodex folliculorum**, ali neka vas to dugačko ime ne uplaši. Ona izaziva šugu i nju je Al Patrocci pronašao u tuljanovu uhu. Ale, uhvatili ste Kukca tjedna. Uistinu ste i prekomjerno očarali Vica Barrona. Kakvu nam priču možete ispričati o toj okretnoj maloj grinji?

Al Patrocci se sad pojavi u studiju, gladeći svoju rijetku kosu i cereći se neukusno Vicu Barronu, nelagodno sjedeći na studijskom stolcu.

— Vidite, Vic, zanimljivo je to što se ova grinja ne nalazi na jednom drugom mjestu nego u uhu sjevernog krznatog tuljana... osim još jednog mjesta. — On zastane, otežući s rješenjem svoje zagonetke.

— A to je mjesto...?

— Vic, jeste li ikada čuli za Jakute?

— Neka vrsta dlakavog vola? — Smijeh u studiju.

— Ne, ne jak. Jakuti su pleme — reče Al Patrocci, smiješeći se

žalosno. — To je narod koji danas živi u Sibiru. Prije mnogo vijekova bio je to velik narod. Imao je svoje vladare i koješta što je sam stvorio. Živjeli su na istočnoj sibirskoj obali Tihog oceana, govorili vlastitim jezikom i učili iz knjiga, istrebljivali druga plemena i onda potpali pod rusku vlast. Danas žive u rezervatima.

— Imajte na umu da ste u emisiji o kukcima, Patrocci. Bez politike, molim!

— Ondje gdje Jakuti žive vrlo je hladno, strašno hladno, osobito danas kad na sjevernoj polulopti temperatura sve češće pada ispod ništice. Stoga Jakuti, i muškarci i žene, stavljaju kosu u uši.

Vic trijumfalno podigne prst.

— Ama što mi ne kažete! A u tim ušima... Al Patrocci mu ispripovijeda:

— U tim ušima naći ćete ovu istu vrstu grinje, i nigdje više na Zemlji, osim u usnim šupljinama sjevernog krznatog tuljana.

— E pa, uistinu ste me opčinili, Ale Patrocci. A možemo li iz toga izvući kakav zaključak? Za manje od jedne minute, mislim, jer nam je vrijeme zamalo isteklo.

Al Patrocci zagladi tanke brkove kao da namjerava pljunuti i reče:

— Ovi se tuljani pare na Pribilovljevim otocima u Beringovu moru i oko sibirske obale, odakle su došli Jakuti. Evo slike jednog Jakuta.

I pojavi se slika prilično zdepastog Jakuta s malom okruglom glavom, tamnom kosom, ulaštenom i zabačenom unatrag, i s malim očima koje su žmirkale iza mongolskih crta lica.

Boreći se s vremenskim ograničenjem, Al Patrocci je govorio dalje:

— Zar nije nalik na određenu morsku životinju? Jakuti su neka-da živjeli prehranjujući se tuljanima i kontrolirajući njihovo razmnožavanje. Također su se parili s njima kad je bilo premalo žena... A grinje su mnogo starije od ljudi. Njihovi fosili nađeni su u stijenama starim pedeset milijuna godina. Čitao sam o tome. Tuljani također potječu iz davnine. Tako po toj grinji koju imaju i ljudi i tuljani, a koja izaziva šugu, možemo zaključiti da je današnji čovjek zapravo potekao od tuljana. Ne od majmuna, kako je tvrdio Damin, već od tuljana. Odatle proistječe shvaćanje brojnih znanstvenika, koje je prisutno već niz godina, da je Homo sapiens prošao kroz fazu života u moru. I jest, to je točno. Ali kao tuljan.

Barronove su oči sjale.

— I to je vaš doprinos znanstvenoj spoznaji, Patrocci?

— Da, Vic, i on ljudsko znanje preokreće naglavce.

Barronove oči zasvijetle se još jače dok je okretao svoj stolac prema velikom oku kamere koje se sada usmjeravalo prema njegovu uskom licu intelektualca.

— Upravo tako, Ale, i zapamtite da svakoga tjedna preokrećemo naglavce ljudsko znanje, evo i ovdje, u emisiji »Kukac Vic Barron«. Do

viđenja...

Začuje se glazba, napjev »Pozdrav parazitologiji«. Donekle je zvučalo kao Richard Strauss, s tek primjetnim nagovještajem Sammyja Kahna.

Dok su se svjetla gasila, Bert Chalvin, filmski urednik, obrati se Vicu Barronu.

— Bilo je vrlo dobro. No još tvrdim da je najbolji dio trake ostao u sobi za montažu.

Barron je navlačio svoj kićeni, podstavljeni kaputić preko košulje od plave pamučne tkanine. Nelagodno se ogledao.

— Imaš li taj dio trake, Berte?

— Svakako. Na mojem je stolu. Nisam ga mogao baciti. Hoćeš li da ga ponovo odvrtimo i da se zabavimo?

Najpopularniji čovjek-kukac u Americi zavrtje glavom

— Ne, ne... Ja. pa .. žuri mi se. Daj mi ga da ga pogledam kod kuće.

Chalvin pruži taj dio trake, a on ga stavi u džep. Užurbanim korakom izlazio je iz zgrade, kroz predvorje u kojemu je visio njegov veliki foto-portret. Smiješio se vragolasto nad oplodnim organom ikneumonske ose. »Barron — velikan svijeta kukaca«, pisalo je ispod portreta. Da bi izbjegao obožavatelje koji ga vani možda čekaju, Barron šmugne na ulicu kroz mala stražnja vrata.

Ondje ga je čekao njegov motocikl, sjajna trokolica sa zaštitnom kupolom. Otključa ga, popne se i namjesti kontrolni uređaj za put kući. Neopazice, jedna se divovska prilika iskrade iz obližnjeg drvoreda, skoči na dvokolicu i krene na pristojnoj udaljenosti za motociklom s kupolom.

*

Starim je kolima neprestano trebalo upravljati na staromodan način. Na krovu vozila bile su ugrađene solarne ploče kako bi se mogle puniti pomoćne baterije, a bilo je obojeno okomitim crvenim i žutim prugama. Sa strana se vidjela već malo zastarjela ekološka parola: SPASIMO VIRUS OSPICA. Za to smo se borili i uspjeli smo u tome.

Kola su došla sa sjevera, približavajući se kroz Burbank po staroj američkoj cesti broj 99. Prošla su kroz središte Los Angelesa i, naposljetku, kroz Fullerton, odakle su skrenula na manje ceste u pravcu obale. Na svome su putu, krećući se nesigurno, zamalo izazvala dvadesetak nesreća u automatiziranom prometu.

Vozilo je stiglo u prašnjavu sporednu ulicu. Kuća u ladanjskom stilu stajala je u tišini iza guste cvjetne živice. Na njoj je bio natpis s naznakom PRODAJE SE pod imenom lokalnog trgovca nekret-ninama. Vozač, mladić u radnom kombinezonu, iskoči iz automobila, otvori dvorišna vrata, utjera svoje vozilo uz puteljak te zamakne za kuću.

Tamo je neko vrijeme iskrcavao tovar. Pola sata nakon toga već je ponovo bio na putu. Unutrašnjost vozila još je oštro vonjala na živinu.

Dalje na putu, vozač je razgovarao telefonski iz javne govornice u nekom lokalu.

— Delfine? Ovdje slon. Roba isporučena kao i ohično. Preporučujem da je pokupite što prije možete.

Bezizražajna lica slušao je prigovore s druge strane žice. Ženin glas bio je vrlo dubok. Kao i dotad, pitao se je li to zaista bila žena.

— Možda bi trebalo da vam kažem samo jedno. Bijela boja na životinjama nije otporna na vodu. Čujete li me? U cijelom kraju ne možete sada dobiti uobičajenu kvalitetu boje.

Za trenutak prekine još jednu bujicu prigovora.

— To je vaš problem — reče. — Učinio sam što se od mene tražilo. To je užasan put, postaje sve gori. Auto-ceste su pokrpane poput starih hlača. Više se ne održavaju... Uplatite na broj moga računa u Prvoj nacionalnoj, kao i obično. U redu?

Zatim spusti slušalicu, popije neki bezalkoholni napitak i vrati se u kola.

*

Vic Barron je živio sam. Njegov je ljetnikovac bio gotovo na kraju Prilaza kanjonu, na mjestu gdje je cesta oštro zakretala prema gore, tako da se iz kuće otvarao pogled na plažu što se mogla vidjeti iz malo koje kuće. Zastori su bili spušteni na svim prozorima.

Barron pođe do kuhinje i nalije šalicu nezaslađene crne kave, koju zatim odnese u radnu sobu. Opustio se u naslonjaču dok nije iskapio napitak. Odloživši šalicu na pod, ode do velikog pisaćeg stola i uključi robota urednika. Zatim izvadi odbačenu traku iz džepa i ubaci je u stroj.

Ponovo plaža, razasuto morsko bilje, beskrajno namreškano prostranstvo gdje pijesak oponaša kretanje vode od plaže prema moru. Glupave stvari, plaže — mislio je Barron. Tuljani, poput sluzavih puževa na nejasnom suncu. Alovo rame, bedra njegove prijateljice u hlačama, prignute dok podiže školjku.

Iza ljudskih likova široka, prostrana plaža načičkana tuljanima. Netko hoda, i to brzo.

Barron se zagleda u ekran. Taj netko doima se neobično velik, činilo se da mu se lik opire perspektivi. Njegov nezgrapni trup kretao se nevjerojatno brzo preko žala. Bilo je nešto poznato u tom mehaničkom hodu. Barronovo je srce udaralo brzo. Zatim se ispriječi bedro, kao što se to događa čak i u najbolje organiziranom životu.

Divovska prilika gazila je kroz harem tuljana. Mužjak se podigne da mu prepriječi put — sve se to slučajno vidjelo, ni u kom slučaju Patroccijev snimatelj nije to namjeravao uhvatiti, tako da su Patroccijeva glava i obla pozadina njegove prijateljice povremeno

zaklanjali vidik — činilo se da mužjak prijeti gorostasu. Ovaj se sagne — Barronu se otme uzdah zaprepaštenja — i čvrsto zgrabi tuljana. Životinja se upinjala mašući glavom i pokušavajući ugristi svog nadnaravnog neprijatelja — da, zacijelo biste urlali da se nađete u tom groznom stisku! Zatim se tuljan nade u zraku.

— To čudo mora da je teško tonu — reče Barron sam sebi.

Za trenutak, malo teturajući, divovska prilika zastane držeći tuljana mužjaka iznad svoje glave. Zatim zavitla nesretnu životinju daleko od sebe.

Tuljan proleti nekoliko metara kroz zrak, okrećući se, a zatim udari o valove. U vidokrug upadne rame, glava, bedro. Traka je došla do kraja. Sve je trajalo nekoliko sekundi.

*

Tresući se jedva primjetno, Vic Barron se odvuče u kuhinju, otvori ormarić i iz bočice izvadi dvije male žute pilule. Proguta ih i zalije vodom iz posude za pitku vodu. Prepoznao je bacača tuljana, sasvim sigurno. O da, prepoznao ga je. Poznavao je bacača tuljana već dva stoljeća, prokletoga nametnika. Vrati se u studio i provjeri da li je njegov automatik još u gornjoj lijevoj ladici pisaćeg stola. Bacanje tuljana vjerojatno je bilo samo zagrijavanje za bijes koji je tek slijedio.

Užasni osjećaj, upravo onaj užasni osjećaj koji se pojavljivao u obliku suhoće u grlu, zujanja u ušima, napetosti u grudima, krčanja u trbuhu, potrebe za uriniranjem i jasno izraženog drhtanja u koljenima, zahvatio ga je još prije gotovo devet godina. Bilo je to doba u kojemu su masovni mediji na Zapadnoj obali tragali za nagovještajima novog ledenog doba. Tada su objavili da se ledenjaci iz područja Vankuverskog otoka i s obale države Washington spuštaju prema jugu. Ponovo je oživjela i jedna od drevnih legendi senzacionalističke štampe: **DVA ČUDOVIŠNA TIJELA BALZAMIRANA U LEDU. Jesu li čudovišna tijela, viđena u ledu što se otapao, zapravo pripadala čovjekovim precima? Je li jedno muško, a drugo žensko? I ako je uistinu tako, bi li se ti stvorovi mogli oživiti i potaknuti na parenje?**

Potaknuti? Oh! — Barron je mrmljao sebi u bradu, dok su stručnjaci gorljivo raspravljali o tim pitanjima na televiziji. Zatim je posezao za svojim pilulama. No čudovišta iz ledenjaka vidio je samo neki pijani ribar iz Seattlea koji je tamo bio na odmoru, a fotografije mu nisu bile baš najbolje; osim toga, nakon nekoliko dana je Suk der Sak. zvijezda pop-rocka, počinio samoubojstvo. Život je krenuo uobičajenim tokom i Barron više nije uzimao prekomjerne doze pilula dugovječnosti. No strašni osjećaj mu je najavljivao ono što je već tada znao. Njegov stari neprijatelj opet će ga sustići.

»Takve se stvari događaju čak i u Americi 21. stoljeća«, zaključi, spuštajući revolver u džep. Da se možda preseli u Brazil?

Kad se spustio suton, nije se usudio upaliti svjetlo. Tko bi se god šuljao u susjedstvu, morao bi pomisliti da nije kod kuće. Na sreću, sjao je Mjesec, stvarajući mutne podvodne lokve svjetlosti kroz koje je teturao kao neko vodeno biće sumnjivih životnih sposobnosti. Sablasna bijela sova zalepršala je preko travnjaka, hučući dubokoumno. Rano je legao i hrkao što je moguće tiše.

Spopali su ga najbezumniji snovi. Probudio se okupan znojem. Kroz blijedu mjesečinu ugleda čudovište koje je nekoć stvorio i koje ga je tako dugo napastovalo. Pogled čudovišta netremice je počivao na Barronu. Zatim ono razjapi čeljusti i promrmlja nekoliko nerazumljivih zvukova; obrazi mu se nakon toga naboraju u nacerenu masku, što je trebalo da bude znak prijateljstva.

— Sada možemo razgovarati, gospodaru — reče. Barron pokuša skočiti iz kreveta, ali uljez ga uhvati za ruku i gurne natrag u ležeći položaj. Barron odustane od otpora. Bilo je to gore od najstrašnijih snova. Tko bi preporučio ledenjake kao način prijevoza?

— Pusti me, pusti me! Nisam ti učinio ništa nažao. Dao sam ti život, sjeti se...

Nakazin je smijeh odzvanjao šuplje. Smijeh grobnica imao bi u sebi više veselja.

— Ali nikad me nisi volio, gospodaru! Dao si mi život, ali ne i ljubav.

— Da tebe volim? Tko bi mogao podnijeti užas tvoga lica? Mumija obdarena životnim dahom!

Uljez reče s određenim samozadovoljstvom:

— Možda ćeš se iznenaditi ako ti kažem da imam mnogo uspjeha kod žena. Osobito kod žena iz Kalifornije. One cijene egzotiku, gospodaru.

— Ne zovi me »gospodar«. Sada imam novo ime. Stari su dani odavno zaboravljeni. Ovo je novo doba i novi svijet.

— A vjerojatno si i mene zaboravio. Oh, to je okrutno, okrutno. Ljudi su tako okrutni... Ali, ti si me stvorio. Ja sam. — Nakazin jc jecaj odjekivao poput lavlje rike. — Ja sam tvoj sin, Viktore. Ne ljutiš se ako te zovem Viktor?

— Ja nemam sina. Ti si lud. Uopće nemam potomstva.

— Potomstvo? Ah! Upravo o tome želim s tobom govoriti. Ustani i obuci se.

*

Čudovište izađe iz sobe, ostavivši Barrona da se obuče. Ovaj je pomišljao da se baci kroz prozor ili da se prostrijeli, ali je, nakon trenutka neodlučnosti, ušao u kupaonicu i oprao zube. Navika življenja teško se mogla prevladati, osobito ako je čovjek živio dva stolje-ća bez osjećaja napora. Prokletstvo, reče sam sebi, ima kukaca koje još nisam ni vidio. Čim namlatim dovoljno novaca od te dosadne TV-

emisije...

Morat će se riješiti čudovišta. To je sigurno, čudovište je zapravo pogreška — prilično skupa, ali svejedno pogreška, slijepa ulica. Oduvijek ga je opsjedalo pitanje propadanja staničnog tkiva, čak i prije no što je postao student prirodnih znanosti na Ingolštatskom sveu-čilištu. Morao je ustanoviti zašto su se stanice uspješno reproducirale toliko puta, a zatim se programiranje iznenada prekidalo i repro-dukcija prestajala, i to je jedinki donosilo smrt, samo to.

Upotrebljavajući kukce čiji je život tako brzo prolazio, stekao je životnu sklonost za entomologiju. A zatim je, budala, postao previše ambiciozan. Trebalo je da se drži kukaca...

Tek kad je ugledao rješenje problema i pronašao metodu kojom su se stanični mitohondriji mogli obnavljati uz pomoć električne energije, započeo je one zlokobne pokuse s oživljavanjem mrtvaca. Stvorio je ogavno čudovište koje mu je donijelo toliko nevolje. I troškove! I neugodan publicitet! I iscrpljujuća putovanja kroz tolike vremenske zone!

Samo dvije godine pošto je otjerao čudovište u arktičke prostore i lažno objavio njegovu smrt, završio je niz svojih citoloških istraživanja i pronašao besmrtnost. Tada mu je ugled već bio srušen, klonio se publiciteta, i tajnu je sačuvao za sebe i zbog sebe. Prije početka 20. stoljeća napustio je Evropu i otišao u Novi svijet. Živio je sretno i uživao nekoliko stotina godina u etnološkim istraživanjima. A sve to vrijeme je prokleti nametnik uživao u drukčijij besmrtnosti, zarobljen u komadu leda. E pa, govorio je Barron samome sebi dok je zakopčavao hlače, došlo je vrijeme za konačni obračun ...

*

Čudovište je šetalo po Barronovoj dnevnoj sobi pijući kokakolu. Povremeno bi slučajno udarilo u neki komad namještaja i razbilo ga. Nasmiješilo se Barronu koji se smrknuo kao da se pred njim otvorio grob. Svakako, stvor je bio ogavan, divovskih razmjera, izobličen, ružan preko svake mjere; koža na licu bila mu je prekrivena sivim čvorugama. No Barron se sada uspijevao kontrolirati; iščezao je osjećaj užasa, a zamijenila ga je odlučnost.

— Tako si me ti nakazo jedna, ponovo uspio naći!

— Slučajno se dogodilo da živim malo dalje niz ulicu... i ne zovi me tako. Sada se zovem Daryll Angers. U redu? Ti si promijenio svoje ime, a ja svoje. Možeš me zvati Daryll. Kad sam izašao iz ledenjaka, dokopao sam se obale i došao raditi ovamo u Los Angeles.

Zatim doda, skromno se cereći, a Barron mu prvi put opazi rupice na licu — ili su to, bili ožiljci prišteva:

— Radim na filmu i imam prilično uspjeha. Glumim.

— Glumiš? Pred kamerama? Ti?

— Frankensteinovo čudovište. Nikad nisam bez posla. Bio sam u Universalovim studijima kad sam te prvi put opazio na malom ekranu. Držao se predavanje o nametniku koji se množi u dušniku kokoši, a nakon oplodnje mužjak i ženka ostaju trajno spojeni. Izvlačio si nekakvu moralnu pouku iz toga, zaboravio sam što. Odmah sam pokušao stupiti u vezu s tobom. Zatim sam se bacio na glumačke poslove, najprije u Tokiju, a onda u Meksiku. Tokijski studiji su odlični za snimanje strave.

— Slučajno sam došao do nekih snimaka na kojima ubijaš tuljana.

— Mrzim tuljane. Ubijam ih kad god stignem — Daryll Angers je sjedio na kožnatom naslonjaču koji se pod njim gužvao, ali se nije lomio. Mahne rukom prema drugom stolcu — Sjedi, gospodaru. Dosta s nekorisnim brbljarijama. Želim tvoj savjet, a možda i više od toga. Možda mnogo više...

Barron je sjedio na rubu stolca, ruka mu je stezala pištolj u džepu.

— Kakav savjet? — upita sa strahom.

Činilo se kao da se čudovište stidi. Prizor je bio zastrašujući.

— Medicinski savjet. Ne mogu otići liječniku. Ako bi me pregledao neki liječnik i opazio sve ove ožiljke koje si mi tako nespretno razasuo posvuda po tijelu, te komade kože što se razlikuju po boji, odmah bi pogodio tko sam zapravo. Dakle, ti ili nitko. Vidiš koliko si mi još potreban, nakon svih tih godina?

— Ne zanovijetaj. Završi već jednom. Što želiš?

— Kad si me stvorio, gospodaru... pa, zaboravio si na jedan vrlo bitan dio. Tijelo nije bilo potpuno. Nisi ni pomislio da bih mogao uživati u bilo kakvom zadovoljstvu, je li?

Barron podigne ruke, pokazujući svoju nevinost.

— Nikad nisam mislio da ćeš preživjeti. Zato sam to učinio tako nespretno... Zato... priznajem, da nisam baš pazio... Pod odjećom nitko to ne bi opazio.

Čudovište iskapi čašu i tresne je o pod.

— Baš si mi ti neki tvorac! A što da je ljudska vrsta stvorena tako nemarno? Ne bi daleko dospjela, zar ne? To je moja sramota, vjeruj mi, sramota... Pakostan sam zato što mi nešto nedostaje. Kad si napravio moju družicu, njoj si dao sve što joj treba. A zašto nisi i meni.

Barron ustane, počne hodati naokolo, kršeći si ruke. Ovaj mu je razgovor bio ogavan i reče samo ovo:

— S njom je bilo lako. Imao sam sreću da sam dobio tijelo neke mlade žene laka morala... tako smo to onda nazivali. Mlada žena laka morala. Sjećam se da je počinila samoubojstvo. Skočila je u jezero. No s tobom... bilo je vrlo teško dokopati se dobrog, svježeg muškog tijela. Stoga sam prihvatio leš koji je već malo odležao. Raspadanje tkiva bilo je posebno uočljivo na...na dijelu o kojemu govoriš. Bio sam u škripcu.

Naposljetku sam ga odrezao. Vršak mu je već bio istrunuo. U posljednjem trenutku neki mi je momak koji je radio kod mene donio svjež leš njemačkog ovčara pa sam se gotovo kajao i zamalo ga nakalamio na tebe... Ali ne bi ti se to sviđalo, zar ne?

— Prestani hodati po sobi. Postajem nervozan od toga. Želim samo ono što mi pripada..

— To se ne može učiniti. Danas više ne posjedujem nekadašnju kiruršku vještinu.

Uronivši divovsku glavu u šake, čudovište progovori gledajući u svoje goleme cipele..

— Patnja mi je suđena. Nikad se neću dokopati ljubavi. To će mi zacijelo uništiti brak. Za razliku od tvojih kukaca, morat ćemo živjeti odvojeno...

DVA ČUDOVIŠNA TIJELA BALZAMIRANA U LEDU...

— Ona je još živa? — Na ženu nekako više nije računao.

Bez riječi čudovište zavuče ruku u svoju vjetrovku i izvuče novčanik. Iz novčanika izvadi hologram koji baci prema Barronu. Mahne palcem preko ramena.

— Snimljena kod kuće prije nekoliko tjedana. Zar nije dražesna?

Zastrašujuća ženska osoba bezobličnih proporcija stajala je pod rascvalom katalpom, podvivši ruke pod grudi. Barron se sjeti kako mu je bilo teško postići da joj dojke budu jednake. Nosila je plavu periku. Našminkana usta smiješila su se u pravcu kamere.

— Čarobna... — reče Barron stresajući se. Zatim vrati fotografiju. — Gdje ti, zapravo, stanuješ Daryll?

— Pronađi.

— Oprosti...

— Pazi, Barrone, moj će se brak raspasti ako mi ne priskrbiš potrebno.

— Ti tražiš čuda...

— Tražim ono što je praktično. — Čudovište ustane, a Barron sjedne. — Dajem ti tjedan dana, samo jedan tjedan, da sve prikupiš. Tada ću se vratiti. Sa svojom družicom, da ona pripazi da mi ti ne učiniš nešto što ne bi trebalo dok sam pod anstezijom. Dobro? Jedan tjedan. I osim toga, nađi mi velik. Nema smisla da bježiš kao što si to učinio u Švicarskoj! Pazit ću. U redu?

— Dobro. Ali kako ... gdje...?

— To ostavljam tebi. Slijedeći tjedan presadit ćeš mi penis — i ti ćeš biti davalac ako ne smisliš nešto bolje. — Golemi se stvor pomakne prema vratima. Tamo zastane i baci mračan pogled, promatrajući Barrona svojim mrtvim očima. — I još jedna stvar. Više bio volio akupunkturu od kemijske anestezije. — Zatim je otišao.

Barron otrči do prozora. Gledao je kroz letvice rebrenica dok je divovska prilika oteturala u mjesečinu. Sova zahuče, zastrašena.

*

Kada se razdanilo, oči Vica Barrona bile su mutne, a želudac su mu parali bolovi. U toku neprospavane noći nekoliko je puta pritiskao revolversku cijev na sljepoočnicu, ali nijednom nije skupio dovoljno hrabrosti da okine.

Zašto nije ustrijelio čudovište dok mu je stajalo sučelice? Podsmjehne se vlastitoj isprici da mu je sažaljenje zadržalo ruku ili bar prst. Jednostavno nije imao povjerenja da bi sićušna zrna mogla zaustaviti golemog oživljenog mrtvaca...

Napuni usta s nekoliko žlica žitne kaše. Tjedan... Ali gdje da nađe to što čudovište — Darvll — zahtijeva? Svakako bi opet morao češće posjećivati mrtvačnice, kao u teška stara vremena. Uzdahne. Dosad je toliko uživao u mirnoj besmrtnosti. Sad je provodio sate pateći, misli su mu se vrtjele bez rezultata, poput Zemaljskog letača koji je upravo pobijedio na putovanju oko svijeta.

Oprezno, zagledavajući iza svakog grma, Barron se prošetao po svom travnjaku. Vrijeme je bilo prohladno, ali bez mraza. Ptica je cvrkutala na drvetu. Kalifornija je postajala prehladna za njegove stare kosti. Uskoro će se morati preseliti u Meksiko. Ili možda u Rio. Sviđaju mu se velegradovi. Ptica odlepršа na drugu granu, grumen bjeline s crnom točkom na gornjem dijelu s crnim i bijelim perjem na krilima. No prije bilo čega drugog, problem... neriješen unatoč vjekovima nastojanja da se riješi tog neprijatelja.

Oh! Ponovo pogledom potraži pticu, ali je već bila odletjela. To ne može biti! Ne, bio je prilično siguran da je to snježna strnadica. Snježne strnadice u Los Angelesu? Stvari su bile ozbiljnije no što je on mislio. Uskoro će sve nježno drveće umirati, kao što se to već dogodilo s palmama. Jacarande, rascvale katalpe.

Rascvale katalpe

Zastane nasred travnjaka, otvorenih usta, buljeći prema oceanu.

Odjednom mu je sinulo gdje živi Darvll. Najprije je nakaza rekla da živi nedaleko, u istoj ulici. Jedino ljudi koji rade u show-businessu mogu sebi priuštiti da stanuju u Prilazu kanjonu. A na hologramu s užasnom ženskom prilikom vidjela se rascvala katalpa u pozadini. Bio je siguran da je samo jedna katalpa rasla u Prilazu. Bilo je to na broju 1105, natrag prema kanjonu, često joj je s divljenjem promat-rao cvjetove. Znao je gdje će naći svoga neprijatelja.

Barron je proveo ugodno jutro u Anaheimu, kupujući granate.

*

Čučao je pod oleandrima i oprezno gledao naokolo. Garaža rta broju 1105 bila je otvorena, napuštena, i bez automobila. Drvena kuća u ladanjskom stilu stajala je u tišini; u solarnim pločama na krovu od šindre zrcalilo se sivo oblačno nebo. Nitko se nije kretao u dvorištu ni u kući. Na katalpi više nije biio cvijeća.

Barron se upravo spremao krenuti, kad se iz vrta susjedne kuće, na kojoj je stajao natpis ZA PRODAJU pod imenom lokalnog trgovca nekretninama, pojavi neka životinja. Bila je bijela, a imala je čupav rep i znatiželjnu njušku. Dražesne je koračala preko Daryllova travnjaka i izgubila se u grmlju lovora.

Arktička lisica? U Long Beachu? Ili je pobjegla iz nekog lokalnog zoološkog vrta ili je došlo vrijeme da se proda vlastati posjed i krene na jug.

Podvlačeći koljena, Barron se pridigne u položaj za trk i projuri preko otvorenog prostora iza kuće do verande od umjetnog kamena, ostajući cijelo vrijeme sagnut ispod razine prozora. Granate su me zveckale za pojasom.

Vrata na kuhinji se otvore i na njima se pojavi žena. Okretno uperi revolver prema njemu. Bila je to krupna žena neobičnih proporcija. Išarane noge bile su joj snažne, a bedra su se čudno isticala pod zategnutom pamučnom suknjom. Nosila je žutu periku, a usne su joj bile crvene. Moj bože, pomisli on, iako je bio uplašen, dobro sam je napravio. Više ih nitko tako ne pravi.

— Uđi — reče ona dubokim glasom. S mjesta gdje se Barron sklupčao, to je zvučalo kao zapovijed. On se polagano pridigne, dopuštajući da ga rječiti pištolj povede prema kući.

Cereći se, ona ga je slijedila i zatim zatvorila vrata za sobom.

— Nadziremo okolinu. Već te dugo vremena promatram, dragi.

Način na koji ga je oslovila zaprepasti ga gotovo isto toliko koliko i revolver. Uspravljajući se ponosno, reče:

— Ako me nisi prepoznala, znaj da treba da mi se obraćaš s »gospodaru«.

— Ta je gluparija možda dobra za Darvlla, dragi, ali ne priznajem nijednog muškarca za svoga gospodara. Sjedi. Da te pogledamo. Lijepo si ostario.

Ushoda se nespretno oko njega, dok je on nelagodno utonuo u stolac. Promatrao ju je isto onako pomno kao i ona njega. Pulover s visokim ovratnikom skrivao je ožiljke na njezinu vratu, kojih se sjećao. Njegovi šavovi, morao je priznati, nisu baš bili savršeni iako ih je već iskusniji bolje izveo na njoj nego na Daryllu. Također se činilo da su joj grudi podjednake, po obliku i veličini. Na hologramu je bila snimljena iz nezgodnog kuta, na kosom tlu.

— Ta perika ti uopće ne pristaje — reče on oštro. — Zar ti nije narasla vlastita kosa? Bila je tamna. Žena od koje potječeš bila je Talijanka... grofica... grofica Polidori, ako se sjećam tako daleke prošlosti.

Ona stavi ruku na usta, puštajući da joj pištolj ostane visjeti.

— Nisam to znala. Daryll mi to nije rekao. Grofica, ha? Ah, kraljevska krv u mojim žilama...

— Samo u glavi...

Ona odbaci pištolj i istrči iz sobe, gipka poput drveta što se ruši. Barron ustane i stavi pištolj u džep. Hodao je naokolo, priželjkujući da ima svoje pilule. U kakvoj se samo neobičnoj situaciji našao! Pa, on je bio usamljenik. Nije imao rodbine. Na neki način, ovo dvoje... ne, bilo je to besmisleno. On nije imao potomstva, osim svojih ideja koje su se raširile po svijetu.

Žena se vratila, pomalo sramežljivo. Prebacila je šal preko širokih, mišićavih ramena. Perika je nestala. Umjesto nje vidjela se bujna, vrana kosa, kratko podrezana. Kad bi vragolasto zatresla glavom prema njemu, kosa se talasala poput kaktusa pod naletom južnog vjetra.

— No, ovako je mnogo bolje. Dražesno!

— Misliš? — Ona se spusti u stolac, koji zaškripa ali izdrža njezinu težinu, i prekriži svoje herkulovske noge. — Čuj, možeš me zvati Elezabeth, a ja ću tebe zvati Vic. Gledam sve tvoje emisije na televiziji, znaš.

— Ja sam ti dao ime Eva.

— Previše staromodno. Bit će Elizabeth, tako je bilo oduvijek, otkako smo se izvukli iz onog prokletog ledenjaka. Ništa nam nisu vrijedila naša imena kako god da smo se tada zvali. Sada smo već nešto poduzeli, kako bismo se malo osigurali što se tiče novca. Daryll radi zaista teško ali ti znaš kakav je on gnjavator...

Ona se ponovo nasmiješi, izazvajući ga na razgovor, ali on neprihvati igru.

— On mi prijeti — začuje Barron vapaj u svome glasu.

— On prijeti tebi? Slušaj, on prijeti meni cijelo vrijeme! S njim nije ugodno živjeti. Sve što želim jest da se smirim, ah on uvijek juri za suknjama. Jadno. Jasno je zašto on to čini, naravno. Njegov stari problem. Nema ono što mu treba. Strah od impotencije, potpuno opravdan u njegovu slučaju. Zašto bi inače čovjek njegove dobi trčao za glumičicama molim te lijepo?

Sjedio je nasuprot njoj i grizao usnu. Nije imala ugodan okus.

— Imam tjedan dana da riješim njegov problem. U nevolji sam. Ubit će me.

— Sigurno je da će te ubiti. Sam si kriv. Kao prvo, kako si mogao zaboraviti taj važni dio?

Uzdišući on reče:

— Ne mogu ponovo ulaziti u sve to. Nisam očekivao da će on... no, da će biti u stanju živjeti...

Elizabeth ga je promatrala sumnjičavo.

— A je li? Dakle, ja mislim da tu ima još nešto, to je moja pretpostavka. Ti si sam i tada imao problema, način na koji si se vladao prema svojoj zaručnici i... a čitala sam i knjige o psihologiji

čovjeka. Čini mi se da si mislio kako muškarac bez spolnog organa neće imati seksualnih problema. Samo bi nastran čovjek mogao biti tako glup.

Nezadovoljan obratom u razgovoru. Barron je razmišljao o tome da izvuče pištolj i ustrijeli je, ali simbolika bi bila previše očita.

— Sve je to bilo prije Freudova doba — reče. — Osjećam se slabo. Imaš li piva u hladnjaku Elizabeth?

— Do jarca, trebalo je da ti ga već ponudim. — Ona se podigne veličanstveno poput gljivastog oblaka. Barron ustane i počne hodati kako bi odagnao osjećaj mučnine. Vrata na pokrajnjoj sobi bila su otvorena. On pogleda u raskošno namještenu spavaonicu. Na prozoru je stajala velika krletka sa dvije bijele ptice, koje su lepršale od prečke do prečke.

Elizabeth se vrati sa dva piva koja su zatim pijuckali.

— On će se uskoro vratiti. — Ona pogleda na sat oko ruke debele poput pitona.

— Moram ići... brzo.

— Ostat ćeš ovdje. Moraš učiniti kako ti on kaže... Učini nam samo to, a onda ćemo te pustiti na miru, dobro? Gledaj, Vic, želim se smiriti, imati djecu. Biti obična majka. — Počela je sanjariti i posegnula je za njegovom rukom. — Sanjarim o tome kako imam malu djevojčicu. Mariju. Nazvala bih je Marija... Zašto ne skineš te granate i ne opustiš se, Vic?

Nije mu se sviđalo kako se naslonila na njega jer joj je dopirao samo do ramena, pa reče, pomalo u očajanju:

— Vidim da imaš par snježnih strnadica u spavaonici. Čim je to izrekao, znao je da je pogriješio. Zagledala se u nj s odsjajem nesporazuma u očima.

— Dođi ovamo i pogledaj ih, dragi.

Gotovo ga je odvukla u spavaonicu. Zatvorila je za sobom vrata. On se zaleti prema krletki, zaobišavši je kako bi umaknuo ženinu zagrljaju.

— Gdje ste dobili ove ptice?

Ona zastane. Glava joj se nakrivi na jednu stranu u nedoumici, poput grobnog kamena što se nagnuo.

— Ha. Sama sam ih uhvatila u dvorištu. Dražesne su, zar ne?

— To su snježne strnadice.

— Tako je. Rijetke su u ovim krajevima. Nekada su svijale gnijezda samo u arktičkom pojasu. To što su sada ovdje, siguran je znak da se približava ledeno doba. Da sam na tvom mjestu, prodala bih sve što imam i odselila se na jug prije no što stignu ledenjaci... čim Darylla opskrbiš onim što mu treba.

Još je izbjegavao njezine kretnje, kojima je upravljala suzdržana ljupkost supertankera bez kormila; zatim zavuče ruku u kavez i izvuče

cvrkutavo klupko u koje se pretvorila snježna strnadica. Iz unutrašnjeg džepa izvuče snažno povećalo koje pričvrsti na oko.

Prebirući po perju svojega zarobljenika, ispusti pobjednički uzvik.

— Buha pod njezinim lijevim krilom. Odlično. — Nakon nekog vremena reče: — Da, jasno mi je. To je **Ceratophyllus rusticus**, poznata pod imenom »buha domaće čiope«. Muško. Vrlo značajno. — Videći da ju je znatiželja zaustavila, on doda: — Snježne stranice u svojoj prirodnoj okolini napadnute su različitim vrstama buha. Ova buha, muški Ceratophylhis rusticus, gotovo je sigurno uhvaćena u gnijezdu, ubrzo pošto se strnadica izlegla. Buha ne bi preživjela u arktičkim uvjetima koji su nužni za razmnožavanje snježnih strnadica. Prema tome, ove ptice su uzgojene u prirodnoj okolini buhe, negdje u blizini, i to **umjetno**.

Izbjegavala je njegov pogled. Sada je na njoj bio red da zagrize u donju usnu. On se uhvatio kako se pita kakva je okusa ta usna.

— Kako znaš da je ta buba muško? — upita ona.

On stavi pticu u krletku i pusti je, a zatim reče kroz smijeh:

— O, u to uopće ne sumnjam. I spol i vrsta buhe mogu se odrediti po tome da li primjerak ima penis ili ne. Jesi li znala da je buhin penis neobično složen?

— Je li to istina? — dahnu ona, gladeći si kosu.

— Spolni organi ženke buhe nisu ni izbliza toliko zamršeni, iako i oni imaju neobične osobine. Na primjer, ona u njima može pohraniti mužjakovo sjeme i povremeno ga ispuštati, kako joj dozrijevaju jaja. Na taj način može odlagati oplođena jaja čak i do dva mjeseca nakon parenja.

— Fantastično... Dva mjeseca nakon parenja. Cijela dva mjeseca nakon parenja... — Elizabeth promrmlja i sjedne na krevet. Barron krene za njom, i dalje objašnjavajući.

— Znaš, ženka buhe ima maleni unutrašnji organ što se naziva spermoteka i u kojemu ona drži sjeme.

— Drži sjeme...

— Da, ima oblik boce s debelim vratom. Pomalo se razlikuje po obliku, što ovisi o vrsti buhe.

— Zar nisu buhe naprosto čudesne, Vic? Ti znaš toliko mnogo o njihovim skrivenim navikama.

Sjedio je kraj nje na krevetu, oslanjajući, se laktom na njezin veličanstveni bok.

— Ptičje buhe mogu se pariti samo ako ptica-domaćin sjedi na gnijezdu. Potrebna im je dodatna toplina prije no što se u njima probudi bilo kakav interes za suprotni spol.

— Oh, to je zbilja duboka istina — reče ona zaneseno. — Pričaj mi još o muškom organu, dragi.

— To je najsloženiji spolni organ na kukcu za koji se zna i vrlo je

velik u odnosu na veličinu tijela. Potpuno je zagonetno kako se razvio.

— O, neprestanom upotrebom, ne sumnjam u to. Prigrlili su jedno drugo u zanosu. On se pitao ne bi li ona, uz malo sreće, mogla zaspati, pa da se on na prstima udalji, kadli ona progovori, bez ikakva uočljiva znaka pospanosti u tonu svoga dubokog glasa:

— Najbolje da mi sad vratiš piitolj. Dragi, samo kao znak povjerenja.

On joj vrati pištolj, a ona mu uzvrati poljupcem.

— Da ti pokažem da i ja imam povjerenja u tebe, dragi, odat ću ti jednu malu tajnu. O snježnim strnadicama. Zato što si tako dobar zoolog. Daryll bi me ubio da zna da o tome pričam... No dobro, dolazi još jedno ledeno doba, ali naša se mala igra sastoji u tome da nabavljamo snježne strnadice i snježne sove i puštamo ih po stambenim četvrtima. Naš partner u Sacramentu uzgaja ih u velikom broju; ovaj par ptica stigao je u njegovoj nedavnoj pošiljci. Mi ih puštamo na slobodu. Ljudi se uplaše i bježe na jug. Mi kupujemo njihove posjede za bagatelu i skupo ih preprodajemo Kanađanima koji se sele na jug iz Britanske Kolumbije.

— Ali vidio sam arktičku lisicu u vašem vrtu...

— Arktičke lisice je teško uzgajati. One nisu kao ptiee. Hvatamo obične lisice i bojimo ih u bijelo. Na žalost, boja se brzo gubi. Teško je nabaviti dobru boju.

Vic zatrese glavom.

— Kakav podmukao pristup prodaji nekretnina.

— Jesi li ikad čuo za poštenog trgovca nekretninama?

On se protegne na krevetu, zaprepašten njezinim otkrićima. Ponovo joj opazi sjaj nesporazuma u očima. Ona se baci preko njegova ispruženog tijela i poljubi ga vatreno.

— Hajde, dragi, predaj se svojoj privlačnoj, dobroj talijanskoj dragani. Ako je to dobro za buhe, dobro je i za razvratnu staru polugroficu.

— Uh, uh ... — Žestoko se odupirao. — Kad je riječ o buhama, ženka je jača i veća od mužjaka. Osim toga, ona ima aktivnu ulogu u parenju.

— Sad govoriš kako treba... — Ona poče derati odjeću s njega, smijući se poput vještice.

— Joj, joj, Lizo. stani. škakljaš me... oh, škakljaš me, drago moje veliko, joj.

Riječi im oboma postadošt nerazgovijetne dok su komadi odjeća padali na pod. Čak ih ni iznenadan cvrkut snježne strnadice nije uspio upozoriti. Vrata spavaonice naglo se otvore. Na njima je stajao Daryll, lica blijeda od bijesa, poput vulkana usred tropskog proloma oblaka.

Zgranut, Barron pokuša prekriti svoju golotinju.

— Dobro, Barrone — od sada ću ja voditi brigu o tom instru-mentu

— zaurlao je Daryll. On pojuri naprijed, a Elizabeth zgrabi pištolj s pokrivača i opali.

Pucanj je odzvanjao po sobi. Ptice u krletki premrle su od straha. Barron se skutri na krevetu, instinktivno obgrlivši rukom gorostasnu ženu. Daryll je posrtao, mašući rukama poput Karloffa, pokušavajući ostati na nogama. Iako mu je lijevo uho, koje mu nikada nije stajalo čvrsto, bilo odbijeno, zastao je samo za tren. A zatim ponovo krene.

Barron se maši za pojas, iako nije bio potpuno svjestan što čini, i skine jednu granatu. Zatim je baci. Urlajući, Daryll ispruži ruku i uhvati je. Prinese je licu i zagleda se u nju. Zatim odjekne eksplozija.

Dim i razni predmeti u letu ispune sobu. Oblak prašine. Dio stropa se ruši na pod, ovaj popusti i uruši se, a za njim, nešto sporije, vanjski zid i najveći dio dnevne sobe. Krhotine i komadi zidova kotrljali su se, činilo se, gotovo cijeli sat i zatrpavali tijelo čudovišta.

Njih dvoje na krevetu gušilo se od kihanja.

Kad se oblak prašine slegnuo, opazili su kako im se kroz rupu u zidu pruža prekrasan vidik na vrt. Drvo katalpe kupalo se u blijedom svjetlu sunca.

— Dragi, postala sam udovica! Poljubi me! — kliktala je Elizabeth. Šindra se poput potoka slijevala na pod.

Neke se stvari jednostavno moraju dogoditi.

Utonuli su u zagrljaj dok se svijet polagano raspadao.

Spravica za pamćenje

Vladimir Ribin:

Vključite vašu pamjat

Preveo Ivan Paprika

U našem se razredu pojavilo čudo od djeteta. I, upravo nevjerojatno, postao je to Petja Samojlov, koji je uvijek samo s trojkom prelazio iz razreda u razred.

Ipak, jednog lijepog dana pojavi se naš Petja u razredu, baci torbu na klupu i kao s neba pa u rebra poče deklamirati naizust cijele rečenice i veće dijelove iz knjige koju još nismo proučavali na satu književnosti.

I sve to baš uoči sata iz književnosti. Tatjana Vorobjeva, odlika-šica i sveznalica, nije izdržala, nego je odmah zapiskutala iz klupe:

— A Petja je Gogolja naučio naizust.

Ana Petrovna nas je pogledala, a zatim zavirila u dnevnik s ocjenama. Očito, ništa joj nije bilo jasno.

— Što smo za danas imali da naučimo kod kuće? Tko je spreman da odgovara?

Svakog je sata ona tako pitala i svaki put su poslije takva pitanja počele klupe škripati. To smo se mi pokušavali zavući pod klupe. Ovaj put su se, međutim, svi okrenuli prema Petji. Pa i Ana Petrovna ga je pogledala, na onaj svoj uobičajeni način kad namjerava upravo toga učenika prozvati.

Petja nije ovaj put ni pokušao izvrdavati, nego se izvukao iz klupe, otvorio usta i... ostao nijem. Ni da bekne. Šuti. Počeli smo mu već šaptati, kad on odjednom kao da se probudio. Najprije kao da je nekako jeknuo, a zatim je rekao:

— Radije bih vam izdeklamirao »Evgenija Onjegina«.

I ne čekajući odobrenje, počeo je...

Ana Petrovna nije gotovo vjerovala rođenim ušima. Brzo mu je prišla i pogledala da možda ne čita iz lukavo skrivene knjige. I tako je prostajala uz njega skoro cio sat. A kada se napokon oglasilo zvonce, uzela je Petju za ruku i odvela ga u zbornicu.

Petja je odande izišao sav crven, cereći se od uha do uha.

— Jesi li dobio peticu?

— Ma što, kakvu peticu? — rekao je Petja takvim tonom, kao da nikad nikakvu drugu ocjenu nije ni dobivao. — Ona će mene predstavljati drugima.

— Kako to misliš: predstavljati?

— Sasvim obično. Recitirat ću pred svim učiteljima i profesorima.

I on važno prođe hodnikom mimo nas, dok smo mi ostali stajati na mjestu, udivljeni, zaneseni i tako reći poraženi perspektivama kakve su se otvarale pred našim Petjom. Znali smo naime vrlo dobro — ako netko dospije među »vunderkinde«, toga se ne ocjenjuje trojakama. Ako slabo odgovori, radije će ga pitati još jedanput.

Sutradan je bilo organizirano Petjino »predstavljanje« u velikoj školskoj dvorani. Sprijeda su sjedili nastavnici, iza njih cio naš razred. Napokon, on je ipak bio naše čudo od djeteta. U ostalim redovima — svi ostali. Predstavljala ga je Ana Petrovna. Govorila je dugo, ali baš kako valja.

— Drugovi — rekla je — djeco! Ponetko se od vas žali na slabo pamćenje. A naše pamćenje, odnosno naš mozak, ima fantastične mogućnosti. U povijesti je poznat velik broj slučajeva kada bi neki sasvim običan čovjek naučio neobično mnogo toga. Spomenut ću samo jedan primjer: Talijan Giuseppe Mezzofanti naučio je pedeset i šest jezika. Svakako da takve sposobnosti nemaju svi ljudi, međutim, svi mogu razviti svoje pamćenje tako da dobro pamte ne samo ono što se učilo u školi, nego još i štošta drugo. Živi primjer za to...

U tom je trenutku Ana Petrovna otišla iza kulisa i izvela na scenu našega Petju.

— Ovo je Petja Samojlov. Svi ga vi dobro poznajete. On je uspio izvanredno razviti svoje pamćenje. Sada će vam Petja izdeklamirati dijelove iz romana u stihovima Alekseja Sergejeviča Puškina »Evgenij Onjegin«. I odmah je prva počela pljeskati...

A zatim je nastao tajac. Posve se jasno čulo kako s one strane prozora vrapci živkaju na proljetnom suncu, dok je pod »vunderkindom« pod škripao.

— »Uz morski zaljev dub zeleni« — netko mu je pokušao pomoći i svi su se nasmijali.

Odjednom Petja kao da se probudio.

— »Bogat je i slavan Kočubej« — poče. »Njegova su polja nepregledna. A tamo pasu čopori njegovih konja...«

Ana ga je Petrovna pokušala upozoriti da to nije »Evgenij Onjegih«, nego »Poltava«, no svi su joj mahnuli rukama da šuti i ne smeta. A Petja je nastavljao recitirati a da ni jednom nije nimalo zapeo. Recitirao je umjetnički, sa zanosom kako ga još nikada nismo čuli. Posebno je veličanstveno zazvučao stih: »...I zametnuo se boj.

Poltavski boj!«

Dugo su mu pljeskali, nikako da ga puste sa scene. A poslije toga smo se mi za nj prilijepili. Mi: to smo Kolja Jeremejev, Vova Kolosov i ja. Još smo se ujutro bih dogovorili da Petju Samojlova »uzmemo pod svoje«. Približavao se svršetak školske godine, pa i nama ne bi škodilo da nabubamo koju pjesmicu i tako pred svima zablistamo.

Na ulici smo mu prišli.

— Želimo saznati kako si uspio toliko toga nabubati!

— Nisam ja ni trenutka bubao — prizna pošteno Petja. — Sve te stihove nisam nikad ni vidio, a kamoli bubao.

— Zacijelo si ih sam spjevao — reče Kolja Jeremejev ironično.

— Javili su mi še u snu, časna riječ. I neka ponavljam godinu ako lažem.

Bila je to zakletva nad zakletvom. U takvu moraš vjerovati.

— Onda je to zacijelo učenje u snu — reče Vova. — Poznata stvar. Čitao sam negdje: uključiš magnetofon, odspavaš kao klada i u snu sve sam od sebe naučiš.

— Nemam ja nikakav magnetofon — reče Petja. — Sanjao sam to, i ništa više.

— Možda imaš nekakav čarobni krevet.

— Ni govora, ni čaroban, ni začaran.

Pošli smo k Petji kući. Pregledali krevet. Ništa zanimljivo. Osim ogrebotine na drvenu naslonu i čavla zabijenog, tko zna zbog čega, odozdo.

— A možda ti sve to izmišljaš? — upita zbunjeno Kolja, iako je već po samoj Petjinoj fizionomiji bilo potpuno jasno da je i on sam strahovito znatiželjan da sazna odakle mu ta sposobnost.

— A zbog čega si na pozornici počeo recitirati nešto sasvim drugo, a ne ono što smo učili u školi? I ne ono što si jučer recitirao?

— Zaboravio sam — prošapuće zbunjeno Petja. — Te sam noći sanjao »Poltavu«.

Sad smo i mi počeli šaptati; ništa nam nije bilo jasno. A šapat je zarazan. Čim počneš šaptati, nitko se ne usudi prvi glasno progovoriti. I tako smo stajali i šaptali, dok nismo došaptali do jedne ideje: da netko mora ostati noćivati kod Petje. Ždrijebali smo. Zapalo je mene.

Roditelje smo lako nagovorili da pristanu na to. Rekli smo im da treba pojačati učenje, pa da ćemo učiti zajedno. Želimo dobiti petice iz književnosti.

Meni su napravili postelju na podu. Legao sam i počeo gledati u strop, a stropom su puzale sjene. Mora da je na ulici puhao vjetar i njihao svjetiljke. Petja je već davno spavao, a ja sam još ležao otvorenih očiju i zavidao mu kako u snu buba novu pjesmu. Zatim sam se dosjetio da će biti najbolje da legnem odmah uz njegovu postelju, pa sam svoj madrac pomaknuo i ubrzo zaspao. U snu sam

stajao uz ploču i razlagao nekakvo složeno matematičko pravilo. A nastavnik iz matematike, naš najstrašniji nastavnik, stajao je uz mene i zadovoljno se smiješio.

Ujutro, na satu matematike, kad sam došao pred ploču, odjednom sam se savršeno jasno sjetio sna i počeo ispisivati po ploči trigonometrijske znakove.

— Ta to je iz programa za završni razred — začudio se nastavnik, pa me odmah zgrabio za ruku i odveo u zbornicu.

Poslije mojeg trijumfa cijela se škola uznemirila. Za odmora su svi, i đaci i nastavnici, razgovarali samo o »vunderkindima« iz petog b razreda. Dolazili su nas gledati đaci s drugih katova, kao kakve cirkuske umjetnike.

Zatim je kod Petje trebalo da prenoći Kolja Jeremejev. No prije nego što smo uspjeli još jednom nagovoriti roditelje da nas puste Petji na učenje, saznali smo nešto vrlo značajno. Slučajno smo otkrili da »čarobne sne« možemo sanjati ne samo u Petjinoj sobi nego i s druge strane zida, na ulici, i to ne samo noću, nego i na večer, samo ako zadrijemamo.

Postavili smo na tom mjestu klupicu, pa smo na njoj sjedili do kasno uvečer zatvorenih očiju.

Naši su se snovi odvijali kao kakvi filmovi. Čak su bili i zanim-ljivi. Pamtili bismo ih prilično dugo, a zatim ih odjednom zaboravili, no zatim bismo, na smjenu, odsanjali drugi san. I pamtili ga kao i prošli. Petice nam nisu više davali. Nastavnici, koji su prije govorili da je to zanimljivo, sada su izjavljivali da je sumnjivo. I zahtijevali su da odgovaramo samo na zadane zadatke. A te zadatke koje su nam nastavnici zadavali — nikako da sanjamo.

Tako je to trajalo otprilike dva tjedna. Jednom smo, kao i obično, sjedili na svojoj klupici i raspravljali i sporili se oko toga što, zapravo, izaziva te neobične sne.

— Naša je kuća stara — govorio je Petja — a u starim kućama uvijek se koješta zbiva. Kad sam bio malen, meni je tako pripovijedala baka.

— Začarana kuća! — izjavio je Kolja Jeremejev.

Vova, koji nije mogao ništa izmisliti ako to nije bilo u vezi sa svemirom, ostajao je pri svome:

— To su kozmičke zrake. Netko nam s drugog planeta utuvljava svoje misli.

— Smiješno! Što oni mogu znati o našoj književnosti?

— A možda su oni tebi samo pomogli da se sjetiš...

— Kako bih se mogao sjetiti, kad to nikad nisam znao?

— A možda je tvoj otac ili djed volio stihove? Ogledali smo se. Kraj nas je stajao visok muškarac u ogrtaču; on je to upitao.

— Kakve tu veze ima otac? — rasrdio se Petja.

— Glupo pitanje. Pa zar ti nisi sin svoga oca?

— Striček — javi se začuđeno Vova. — Vi pitate a i ne znate o čemu razgovaramo.

— Velike li tajne! Razgovarate o učenju u snu.

Toliko smo zinuli od čuda, da bi se valjda vidjelo što smo jeli jučer, da je netko zavirio u naša širom otvorena usta.

— A odakle ste se stvorili? — upita Vova, koji se prvi pribrao.

— Eto, iz one tamo kuće. Vidite li onaj krov? Mogu vas utješiti: i mene progone takvi snovi.

— Kakvi snovi? — uskliknuli, smo svi zajedno, gotovo u glas.

— Ovi vaši. Vi samo uživate u njima i o njima raspravljate, a ja moram otkriti odakle nastaju. Njihovu prirodu. Shvaćate li? Otkrilo se da se djelovanjem određenih elektromagnetskih zračenja u ljud-skom mozgu bude nekakvi nama nepoznati centri pamćenja. A događa se to u snu.

— U snu se bude? — upita Kolja Jeremejev. Povukao sam ga naglo za rukav, Petja mu je stao na nogu, a Vova ga udario u bok. Da ne smeta.

— No, a što vidite u svojim snovima?

Nismo imali ni što ni zbog čega tajiti, pa smo mu, upadajući jedan drugome u riječ, sve ispripovijedali.

— Zanimljivo, vrlo zanimljivo — izjavio je neznanac. — I vi želite saznati što je to. Ne znam, zaista ne znam, djeco. A duboko sam uvjeren da danas i ne postoji nitko na svijetu tko bi to mogao objasniti. Jasno je samo da je riječ o pamćenju.

— Kako može biti riječ o pamćenju, odnosno sjećanju, kad mi o tim stvarima nikad nismo ni čitali ni učili?

— Pa zacijelo ste čuli kako ljudi govore o nekom dječaku »sav je na oca« ili »sav je na djeda«. Ako se može naslijediti vanjština, zašto ne bismo mogli naslijediti i pamćenje? Zašto djeca ne bi mogla naslijediti znanje i iskustvo očeva ili djedova? Takvo sjećanje možda postoji u svakome.

— Uh, što bi to bio život! Ne moraš ništa učiti, jer je sve to učio i naučio otac ili djed — ushitio se Kolja Jeremejev.

Pogledali smo ga zavidno, jer mu je otac bio doktor nauka.

— Kako je moguće ne učiti? Znanost ne stoji na mjestu, ona se širi i povećava.

— Kakve li će glave ljudi morati imati za stotinu godina — reče zamišljeno Kolja Jeremejev.

— Najvjerojatnije takve kao i danas. Nije riječ o tome da bismo se svega uvijek sjećali, nego da bismo se sjetili nečega onda kad nam to ustreba. Ljudi će hodati po svijetu s posebnim aparatima. Pritisneš dugme i sjetiš se svega što ti taj tren treba.

— Kao elektronski mozak?

— Tako nešto. Samo što je elektronski mozak golem, a ovdje je uređaj za pamćenje vlastita glava. U rukama držite samo upravljački pribor. Shvaćate li ideju? Napokon, što je to mozak? Četrnaest milijardi živčanih stanica. A među njima milijuni i milijuni veza. Možete li zamisliti kakav bi bio elektronski mozak sa četrnaest milijardi tranzistora i kilometrima i kilometrima veza među njima? Kao golema kuća. Po svoj prilici, čovjek nikad neće moći sagraditi elektronski mozak sličan ljudskome. I tada smo pomislili: a zašto ga graditi kad već postoji? I to svatko ima svoj vlastiti. Valja samo naučiti kako upravljati tim mozgom. Recimo, uz pomoć rendgenskih zraka. Ubaciš zadatak, i rješenje je odmah tu.

Tu on blago kucne Vovu po glavi. A Vova se čak nije ni odmaknuo. Gledao je neznanca očima zaokrugljenim od čuđenja i, po svoj prilici, nije shvaćao ništa.

— Ništa ne razumijem — reče napokon.

— Reci, molim te, što si učio iz zemljopisa na današnji dan prošle godine?

— Tko bi to upamtio?

— Tko? Ti! Sve što si čitao ili učio bilo kada, zauvijek ti je ostalo u mozgu.

Nasmijali smo se od srca. Čak nam je i naša nastavnica uvijek govorila, da nama sve što čujemo na jedno uho uđe a na drugo izađe.

— Ta vi ste se i sami u to uvjerili. Ispitivali smo svoje zrake, eno, tamo. Jedna se sićušna zraka slučajno probila, stigla do vaše kuće i sjetila vas čak onoga što su nekada učili vaši očevi ili djedovi, ukratko netko od vaših predaka.

I sad nam je počeo govoriti o nekakvim komplikacijama, koje se tora prilikom pojavljuju, o poplavi informacija, o samozaštiti misaonih sistema od informacijske eksplozije, o tome da je rezultat takve samozaštite nemogućnost da se u običnim životnim uvjetima sjetimo onoga što su znali naši preci.

Na žalost, mi smo sva ta njegova izlaganja slabo razumjeli. Sanjarili smo samo o mogućnostima koje bi se pred nama otvorile, kad bismo mogli imati takvu spravicu.

Sutradan smo ponovo čekali neznanca kraj Petjine kuće, ali nije došao. I začarani snovi su nestali. I na klupici pred kućom i u Petjinoj sobi sada su se sanjale samo kojekakve gluposti bez glave i repa. koje čovjek ni da zapamti, ni da shvati.

No mi još odlazimo na našu klupicu. Sjedimo tamo i rasprav-ljamo. Sanjarimo o vremenu kad ćemo sami postati izumitelji, jer ćemo tada najprije izumjeti takvu spravicu.

Čovjek iz vremena

Dannie Plachta:

The Man from When

Preveo Bruno Ogorelec

Smith je upravo miješao umjereno jak martini, kad je gromo-glasna eksplozija potresla kuću, prevrnuvši otvorenu bocu vermuta. Pošto je rukom umirio bocu sa džinom, i dok su kocke leda još luđački zveckale u čaši što je podrhtavala, izjurio je van. Blještav sjaj, stotinjak metara od kuće, upropastio je purpuran zalaz sunca kojem se divio još prije pet minuta. »Do đavola!«, pomisli i Otrči u kuću da telefonira policiji.

Popivši pošten gutljaj džina izravno iz boce, opet se prepadne. Kroz otvorena prednja vrata čulo se glasno i ravnomjerno šištanje. Pošto je to trajalo punu minutu, Smith oprezno priđe vratima. Ugledao je gustu maglu kako se diže s mjesta na kojem je prije nekoliko trenutaka vidio onaj bljesak. Zadivljen — i temeljito preplašen — promatrao je i čekao oko pet minuta, i baš kad je htio ući po još jednu čašicu džina, iz magle izađe čovjek i pozdravi.

— Dobra večer.

— Dobra večer — reče Smith. — Vi ste iz policije?

— O, ne — odgovori stranac. — Ja sam iz ovog — reče, pokazujući prstom u maglu. — Napokon se to hlađenje uključilo punom snagom.

— Vi ste astronaut? — promuca Smith.

— Ne, prešao sam samo nekoliko stotina kilometara — skromno će stranac, slegnuvši ramenima. — Uglavnom sam vremenski putnik. — Zastao je da zapali tamnu, tanku cigaru. — Jedini dosad — doda, s daškom ponosa u glasu.

— Pravi pravcati? Ma nemojte! No uđite, da nešto popijete. Vermuta više nema, ali džin sam sačuvao.

— Bit će mi drago — reče stranac, i oni uđoše.

— Iz prošlosti ili budućnosti? — zanimalo je Smitha. Dodao je gostu bocu.

— Iz budućnosti — odgovori, ovaj nakon stanke. — Dobro leglo!

— osmijehnu se, vraćajući bocu.

— No — reče Smith, udobno se smještajući u naslonjač. — Pretpostavljam da ćete htjeti da mi ispripovijedate nešto o tome.

— O, da hvala. Htio bih.

— No, samo izvolite — reče Smith, dodajući mu ponovo bocu.

— Eto, tako; imao sam definitivne kalkulacije, s uobičajenim plusom i minusom... — Zastao je radi još jednog gutljaja džina. — I, naravno, upravo me taj minus malo zabrinjavao.

— Ali ipak ste riskirali! — ubaci Smith.

— Naravno. I dogodilo se, eto, da je stvarno bilo nešto tog minusa. Baš dovoljno da uništi cio svijet.

— No, to stvarno nije dobro. — komentirao je Smith, posežući za bocom.

— Ne, nije. Vidite, došlo je do takvog utroška energije, da je Zemlja u mom vremenu kompletno zbrisana. Silina eksplozije pronijela me kroz prostor sve dovde. Usput, doista žalim ako sam vam smetao.

— Ma nije to bilo ništa! Baš ništa, zaboravite to.

— No... eto. U svakom slučaju, riskirao sam i ne žalim. Bio je to svjestan rizik, ali je pokazao da sam imao pravo. Unatoč svemu, još i sad mislim da se isplatilo. Što vi mislite?

— Pa.., kao što ste rekli, riskirali ste i dokazali ste da imate pravo. Valjda se isplatilo. — Smith potegnu svoj posljednji gutljaj, ostavljajući gostu samo još nekoliko svjetlucavih kapi. — A, recite mi, kako je daleka ta budućnost iz koje ste doputovali?

Vremenski putnik prihvati bocu i pogleda na svoj sat.

— Osamnaest minuta — odgovori

— Nije se isplatilo — reče Smith.